

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Lea Aasamaa

**RAHVUSVAHELISE KONFLIKTI PUHKEMISFAASI
VAHEMUUTUJAD: USA-IRAAGI KONFLIKT 2003**

Magistritöö

Juhendaja: Rein Toomla, MA
Andres Ilmar Kasekamp, PhD

Tartu 2017

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud

.....

Kaitsmine toimub, kell.....
.....auditooriumis.....

Retsensent: (.....),
.....

Sisukord

Sissejuhatus	4
1 Teoreetiline osa	7
1.1 Teadusmetodoloogiline probleemistik – muutujate kasutamine, vahemuutujate roll	7
1.2 Rahvusvahelise konflikti puhkemine, ülevaade akadeemilistest lähenemistest, muutujate ja vahemuutujate kasutamisest	9
1.3 Michael Brecheri rahvusvahelise kriisi mudel	23
1.4 Michael Brecheri sekkuvate muutujate käsitus	25
2 Empiiriline osa	37
2.1 Lõhkuva toime alusel liigitatud 4 perioodi.....	37
2.2 Andmestik - USA riigijuhtide kõned Iraagi konflikti-eelsel perioodil.....	39
2.3 Andmestik – USA uuriva ajakirjanduse nelja väljaande artiklid Iraagi konflikti-eelsel perioodil	40
2.4 USA riigijuhtide kõnede analüüs Iraagi konflikti-eelsel perioodil (puhkemisfaasis)	41
Kokkuvõte ja järeldused.....	62
Inglisekeelne resüme	65
Kasutatud kirjandus.....	68

Sissejuhatus

Uurimistöö teemavalik on seotud sekkumise temaatika aktuaalsusega, puudutades rahvusvaheliste kriiside puhkemist, mis on tunnetuslikult meie ja Eesti liitlasriikide otsesest huviorbiidist kaugel aga samal ajal tänapäeva globaliseerumine ja tehnika kiire areng on toonud kaugetest riikidest pärinevad kriisikolled tahtmatult meie ja liitlasriikide huvifääri. See võib kaasa tuua vajaduse sekkuda, kas kaudselt nt ÜRO mehhanisme kasutades või ka otseselt nagu Iraagis 2003.

Viimane võib tähendada vajadust kas enda riigi või lähemate liitlaste huve kaitsta võimalike ettearvamatute riikide rünnakute eest ja/ või nende omanduses olevate relvadest lähtuva ohu eest juhul, kui need peaks levima kolmandate osapoolte kätte. Eriti olukorras, kus rahvusvaheline terrorism on lisaks Lähis-Idale ja USA-le juba Euroopas oma hävitavat jõudu näidanud.

Siit jõuame tagasi olulise küsimuseni ehk kuidas rahvusvaheliste suhete uurimisvaldkonnas kriiside teket selgitatakse ja prognoositakse ning millele teadurid tähelepanu pööravad. Millist rolli omistatakse mõõtvatele tegevustele ning muutujatele. Rahvusvaheliste suhete uurimisvaldkonnas on sõdade ja konfliktide uurimine kesksel kohal, ent meetodika, koolkonnad ja seonduv rõhuasetus on teineteisest erinev. Ehkki tänapäeval pole erinevused koolkondade vahel enam nii drastilised kui üle poole sajandi tagasi nt. liberalism versus realism. Käesoleva töö kontekstis on oluline küsimus, kas eelistada ajalool põhinevat induktiivset lähenemist, mille eesmärk on loogilistel alustel minevikus toimunud konflikte selgitada ja seletada või võtta aluseks suure andmestikuga deduktiivne teaduslik lähenemine, mille eesmärk on lisaks selgitamisele prognoosimine ning mille aluseks on valideeritud terviklik konfliktiteooria.

Nagu eelpool selgitatud, siis oli käesolevas töös rahvusvahelise konflikti sekkumise temaatika algusest peale paigas, tulenevalt pingelise olukorraga maailmas, kus rahvusvahelistesse kriisikolletesse sekkumine on pigem sagedasem ja seetõttu infot mitte ainult ajaloosündmustest vaid ka tulevikustsenaariumidest võiks olla rohkem. Seetõttu osutus uurimismeetodi valik Michael Brecheri (1993) teoreetilise mudeli kasuks, tema ainulaadse tervikliku lähenemisega rahvusvaheliste kriiside uurimisel, koos uurimismudeli *Unified Model of Crises* (UMC) ja valideeritud teooriaga. Uurimistöö kontekstis on kriisi arengut silmas pidades oluline UMC teoreetiline käsitlus, kus on omavahel seotud neli arenguetappi koos eraldi muutujate süsteemiga.

Uurimistöös on kõrvale jäetud eskalatsiooni, de-eskalatsiooni ja mõju faas ning eesmärgiks on kitsalt analüüsida üksikjuhtumi meetodit kasutades Brecheri mudelile toetudes Iraagi konflikti eskalatsioonile eelnevat puhkemise perioodi ja seda läbi vahemuutujate süsteemi, millel on võime tekitada muutust sõltuvas muutujas ehk kriisi puhkemist. Fookuses on ainult USA kui ühe kriisi osapoole vahemuutujad (e sekkuvad muutujad), milleks on väärtusohu tajumine Iraaki sekkumise põhjusena, eesmärgiga leida seoseid presidendi Iraagi teemalistes sõnavõttudes ja uuriva ajakirjanduse seisukohtades Iraagi sekkumise põhjuste osas. USA ja Iraagi vahelise konflikti valik on seotud asjaoluga, et vahemuutujate analüüsiks on mõttekas kasutada sellist konflikti, mille puhkemine ei ole seotud vastava riigi lepinguliste kohustustega (NATO vms).

Magistritöö uurimisprobleemiks on presidendi kõnede ja uuriva ajakirjanduse seisukohtade sekkumise ajendite kokkulangevus. Väidan, et ebakõla oli olemas, sest puhkemise perioodi kestvus polnud lühike, vaid ca 14 kuud, mille jooksul sekkumist pooldav president oma sõnumitega veenis nii poliitikuid Kongressis, kui ka rahvast/meediat. Väidan, et ebakõla sekkumise põhjuste osas oli suurem perioodi esimesel poolel ca 7 kuu jooksul, kui presidendi ilmselgelt tugevat mõju omavad sõnumid polnud sekkumise osas jõudnud veel konkretiseeruda ja seetõttu meedia sõnumid sellele reageerida või järgneda. Samuti väidan, et esimese perioodi andmestiku avaldamise tihedus oli eeldatavalt esimesel 7 kuul oluliselt madalam. Uurimisprobleemi osaks on Brecheri (1993) mudeli väärtusohude ammendavuse aspekt, sest uurijal võib tekkida vajadus lisada mõni täiendav väärtusohu üksikjuhtumi konteksti arvestades. Uurimisprobleemile lisaks tõstatas autor teooriavälise täiendava küsimuse meediaväljaannete artiklite sekkumise toetamise või vastandumise näol, mis polnud omaette uurimisprobleem, vaid andmestiku võimalusel empiirilise uurimisele täiendava selgitava asjaolu lisamine.

Andmestikuna on empiirilises analüüsis kasutatud USA uuriva ajakirjanduse nelja USA päevakajalisi ja poliitikasündmuseid kajastavat iganädalaselt ilmuvat ajakirja: The Weekly Standard, Time, Newsweek ja National Journal. Nendest kasutati 216 artiklit, mille kohta on Brecheri (1993) sekkuva muutuja mõiste alusel välja toodud väärtus või väärtused, mis kirjeldavad ajendit sekkumiseks, mida Ameerika soovib võimaliku konflikti sekkumise käigus realiseerida.

Riigijuhtide sõnumite analüüsiks on üheksa riigijuhi sõnavõttu, kus Iraagi teemaline sõnum selgelt olemas ja sekkumise ajend tõlgendatav. Ehkki avaldatud kõnesid on perioodil rohkem, polnud neis Iraagi suunaline sõnum selgelt eristatav.

Kriisi puhkemise periood 29.01.2002-20.03.2003 on liigendatud neljaks Brecheri sekkuva muutuja süsteemi kuuluva „lõhkuv toime“ alusel (disruptive interaction), milleks on oma mõjult USA presidendi ja asepresidendi sõnavõttudes väljenduvad seisukohad/ otsused ning ühel juhul ka Kongressi otsus.

Töö põhiosa on jaotatud kaheks peatükiks, millest esimene on teoreetilise ülevaate rõhuasetusega ja teine pühendatud empiirilisele uurimustööle. Esimese peatüki eesmärk on anda ülevaade käesolevas uurimustöö kontekstis olulisest muutujate kontseptsioonist, millele järgneb sekkuvatel muutujatel põhinev analüüs teooria autori Brecheri (1993) enda 11 rahvusvahelise kriisi üksjuhtumi näitel. Esimene peatükk annab samuti ülevaate teistest akadeemilistest lähenemistest, mis puudutab rahvusvahelise konflikti puhkemise selgitamist ja muutujate /vahemuutujate kasutamist. Töö empiiriline peatükk tutvustab empiirilise uurimuse loogikat ja ülesehitust, kasutusel olnud andmestikku, periodiseeringut ning millele järgneb USA presidendi kõnede- ja USA uuriva ajakirjanduse artiklite põhine Brecheri kriisi puhkemise mudeli sekkuvate muutujate analüüs.

Kasutatud kirjandus jaguneb kaheks. Kõige mahukam osa kirjandusest puudutab empiiriliseks uurimistööks kasutatud nelja USA nelja ajakirjandusväljaande (*The Weekly Standard, Time, Newsweek ja National Journal*) artikleid, millest andmestikuna läks arvesse 216; samuti USA riigijuhtide (Bush, G.W & Cheney, D.) kõned. Teoreetilises peatükis andmestikus on olulise panusega rahvusvahelise konflikti uurimisega seotud teadlased Brecher, M.(1993, 1999), Bas, M.A & Robert J. Schub, R.J. (2016), Dominic D.P., Johnson, D.D.P & Tierney, D. (2011), Diehl, P.F. (2006), Paul, T.V. (1995), Ben-Yehuda, H. (1999), Kriesberg, L. (2003), Wallensteen, P. (2011), Geller, D.S & Singer, J.D. (1998), Raphael, T. (1982), Wilkenfeld, J.& Brecher, M. (2000).

1 Teoreetiline osa

1.1 Teadusmetodoloogiline probleemistik – muutujate kasutamine, vahemuutujate roll

Sotsiaalvaldkonnas on muutujate kasutamine uurimistöodes väga levinud, samuti kitsamalt rahvusvaheliste suhete valdkonnas. Nagu näitab järgnev teoreetilise ülevaate peatükk on muutujate kasutamine kasulik, et selgitada ja prognoosida rahvusvahelisi konflikte ja nende puhkemist, ehkki nende täielikku potentsiaali ei kasuta ära väga paljud. Üks nendest on Michael Brecher, kes on oskuslikult rakendanud muutujaid *Unified Model of Crises* (UMC) neljafaasilises üksteisega seotud uurimismudelis- ja laiemalt kriiside teket puudutavas teoorias.

Järgneb üldine ülevaade muutujatega seotud eesmärkidest, nende liikidest ja rakendamisest. Autorid Paler-Calmorin & Calmorin kirjeldavad muutujaid kui ühikuid, mis on sarnased aga samas siiski erinevad, näiteks identsed kaksikud, kelle välimus ja sugu on sama aga nad erinevad isiksuse, suhtumise, iseloomu, oskuste ja väärtuste osas. (Paler-Calmorin ja Calmorin 2007: 14). Earl Babbie kirjeldab muutujaid ühikutena, mis on teineteist välistavate tunnustega ning muutumine on definitsiooni juba sisse kirjutatud. Seega kui ühiskonna kõigil liikmetel on teatav tunnus, siis see pole mitte muutuja, vaid konstant (Babbie 1990: 74).

Muutuja on erinevatel tingimustel vastuvõtlik koguselistele kõikumistele või muutusele väärtuses või mõõtmises (Paler-Calmorin ja Calmorin: 14). Enamik huvitavamaid mõisteid sotsiaalteadustes on seotud järjestikuliste muutujatega, mis koosnevad dimensioonidena rühmitatud väärtustest, nt sotsiaalne staatus koondab järjestust – kõrge staatus, keskmine- ja madal staatus. (Babbie 1990: 121).

Muutujad on oma sisult loogilised omaduste (*attributes*) rühmitajad. Samal ajal ei saa muutujal olla enam kui üks omadus, mis selgitaks uurijal vaatluse all olevat küsimust (Babbie 1975: 88).

Erinevad muutujad võivad esindada erinevaid mõõtetasandeid, nt nominaalsed näitajad viitavad nendele omadustele, mis on lihtsalt erinevad teineteisest (nt sooline erinevus). Järgnevusega näitajad viitavad nendele muutujatele, mis on järjekorrastatud vastavalt

mingi järgnevuse alusel nt kõige enamast – kõige vähemaks (Ibid.: 101). Intervalli näitajad viitavad muutujatele, mille atribuudid pole ainult järjekorra alusel reastavad, vaid ka kindlaks määratud vahemikuga, nt IQ. Suhtarvu näitajatega muutujad sarnanevad intervalli näitajatele aga omavad ka tõelist null-punkti (nt 0 aastat vana). Kuna teatavaid muutujaid võib mõõta erinevate mõõtetasanditega, siis valik oleneb täpsemast mõõtmise eesmärgist (Babbie 1975: 101).

Järgnevalt lühiülevaade levinud muutujatest. **Sõltumatu muutuja** on stimuleerija, mis on uurija poolt valitud, et kindlaks määrata jälgitavat fenomeni (Paler-Calmorin ja Calmorin: 15). Nt saagikust (sõltuv muutuja) mõjutab väetise lisamine aga küsimus on mitu protsenti seda on tarvidus lisada, väetis on sõltumatu muutuja, kuna see on manipuleeritav stiimul-muutuja (Paler-Calmorin ja Calmorin: 15).

Sõltuv muutuja on reageeriv muutuja, mida jälgitakse ja mõõdetakse, et kindlaks määrata sõltumatu muutuja mõju temale, ta muutub kui leiab aset muutumine sõltumatus muutujas. Näiteks kalade ellujäämist (ellujäämine on sõltuv muutuja) mõjutab õige koguse sööda lisamine (Ibid.).

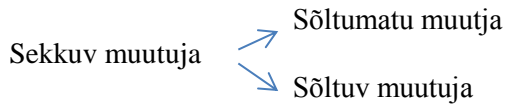
Vahel on raske teha vahet, milline muutuja on sõltumatu ja milline sõltuv. Ajalises perspektiivis saab rääkida reeglist, et muutuja, mille väärtused on varem ajas kindlaks määratavad on alati sõltumatu muutuja, see mille väärtused selguvad ajalisel hiljem on alati sõltuv muutuja. Kui ajalist määrangut pole võimalik teha, siis tuleb lähtuda loogikast. Aga on ebaloogiline, et põhjuslikkuseel põhinev side tekiks ajas tagurpidi (Babbie 1990: 259).

Vahendav muutuja on teisene- või spetsiaalset tüüpi sõltumatu muutuja, mille eesmärk on kindlaks määrata, kas see muudab või modifitseerib sõltumatu ja sõltuva muutuja suhet (Paler-Calmorin ja Calmorin: 16). **Kontroll muutujat** saab kasutada selleks, et uurija saaks kontrollida selle muutuja mõju, vajadusel mõju neutraliseerimiseks eemaldada või elimineerida muutuja. Kontroll muutuja garanteerib, et ta ei oma vahendavat vms mõju sõltuva ja sõltumatu muutuja suhtele.

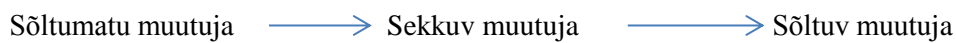
Sekkuv muutuja omab sekkuvat mõju sõltuvale ja sõltumatule muutujale, mõju võib olla kas tugevdav või nõrgendav (Ibid.: 16).

Kui sekkuv muutuja eksisteerib ajas enne sõltumatut- ja sõltuvat muutujat, siis mõjutab sekkuv muutuja nii sõltumatut- kui ka sõltuvat muutujat, sõltumatu ja sõltuv muutuja on

empíiriliselult omavahel seotud aga põhjuslikku seost nende vahel pole (joonis 1.). Kui sekkuv muutuja sekkub kahe muutuja vahelt, siis vastavalt (joonis 2.) mõjutab sõltumatu muutuja sekkuvat muutujat ning see omakorda sõltuvat muutjat (Babbie 1990: 273).

Joonis 1. Sekkuva muutuja näide 1
(Babbie 1990: 273)

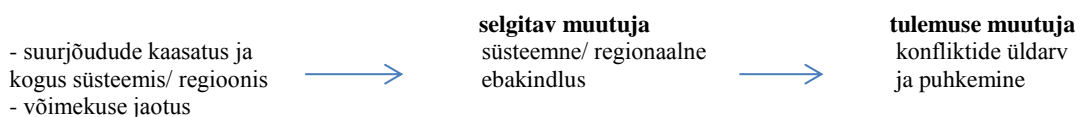

Joonis 2. Sekkuva muutuja näide 2
(Babbie 1990: 273)

1.2 Rahvusvahelise konfliktide puhkemine, ülevaade akadeemilistest lähenemistest, muutujate ja vahemuutujate kasutamisest

Alljärgnevalt on toodud ülevaade akadeemilistest lähenemistest, kus muutujatele ja muutuste mõõtmisele on erinevatest aspektidest tähelepanu pööratud. Kirjeldatud autorite rõhuasetus ja huvi konfliktide teket selgitada varieerub oluliselt ja kus võimalik on uurimistöö autor omalt poolt lisanud, kas originaali või enda poolt konstrueeritud joonise muutujate mõjust ja kriisi puhkemise protsessist.

Muhammet A. Bas ja Robert J. Schub (2016) teooria kesksel kohal konfliktide tulemuse osas tajutava kõrge ebakindluse määra rahustav mõju konfliktide puhkemisele (Ibid.: 1099).

Joonis 3. Bas & Schub muutujate skeem
(Autori koostatud)

Rahvusvahelise konflikti raames kirjeldavad nad kolme olulist ebakindluse aspekti – teadmatus vastaspoole kavatsuste osas, teadmatus vastase otsusekindluse/ materiaalse võimekuse osas- ning teadmatus konflikti tulemuste osas (Ibid.). Kuna esimest kahte on keeruline mõõta, siis konflikti statistilisse analüüsi neid ei kaasanud ning autorid keskenduvadki viimasele. Ehkki tuleviku perspektiivis soovivad nad valdkonna huviliste ka nende esimese kahe mõju mõõta (Ibid.).

Nende teooria kohaselt käituvad riigid võimaliku konflikti algatamise osas ettevaatlikumalt olukorras, kus oodatav konflikti tulemus on suure ebakindluse määraga – st tulemuse hindamine on kompleksne ja oodatavad kulud on kõrged (Bas ja Schub 2016: 1100).

Ebakindlus suureneb võimalike kolmandate osapoolte sekkumise võimalusega, nii regionaalsel kui süsteemi tasandil, kes võivad oluliselt mõjutada asjade käiku ning tulemust. Tähelepanek, et multipolaarsed süsteemid on kõige ebakindlamad ja unipolaarsed kõige kindlamad (Ibid.: 1102).

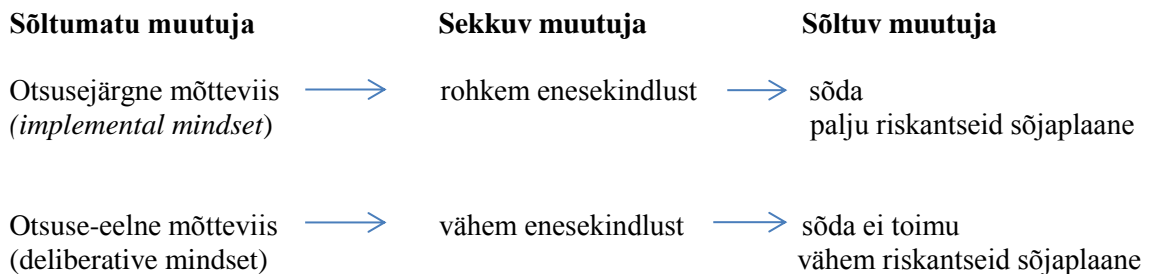
Samuti rohkemate riikide sekkumisel on tõenäoline konflikti paisumine suuremaks koos enamate purustuste- ja hukkunutega; ebakindluse olukorras on oodatavad sõdimisega seotud kulud hinnanguliselt kõrgeks tõusnud (Ibid.). Autorid samas kinnitavad, et enamustes konfliktidesse kolmandad osapooled siiski ei sekku ning need toimuvad kahe osapooltega, ent samas võimalik sekkumise oht juba omab tulemusele tugevat ebakindlust suurendavat mõju (Ibid.).

Teine oluline mõjutaja on võimekuse tasakaalustatus (erinevad tasandid), st mida ühtlasemalt jaotatud võimekus, seda kõrgem ebakindluse tase võimaliku konflikti tulemuste osas (Ibid.: 1103).

Kokkuvõtlikult, nende empiiriline analüüs *Militarized Interstate Disputes (MID)* andmestikku kasutades tõendas, et mida suurem on süsteemne ebakindlus (selgitav muutuja) – tulenevalt suuremast arvust suurjõududest- ja võimekuse ühtlasemast jaotumisest, seda madalam on aastaste ühikute lõikes konfliktide üldkogus süsteemis ja konfliktide puhkemine („tulemuse“ muutuja) riikide vahel (Ibid.: 1122). Teiseks, mida suurem on regionaalne ebakindlus, tulenevalt suurjõudude suurenenud hulgast ja võimekuse ühtlasest jaotumisest, seda väiksem on regiooni konfliktide üldarv- ja konfliktide puhkemine selle regiooni riikide vahel. Samas nad leidsid, et konfliktipaari omavaheline ebakindlus ei oma märgatavat mõju konflikti puhkemisele (Ibid.).

Kommentaariks olgu öeldud, et autor kasutab küll analüüsi protsessi ja tulemuste selgitamisel muutujate mõistet (selgitav muutuja, „tulemuse“ muutuja ja kontrollmuutujad), aga tulemuste tabelites ta neid eraldi välja ei too ning kokkuvõttes süsteemselt ei kasuta.

Dominic D.P. Johnson ja Dominic Tierney (2011: 7) keskenduvad konflikti puhkemist analüüsides otsustusprotsessidele ja psühholoogiale, mille on kesksel kohal on Rubico sõjateooria, mis aitab selgitada otsustusprotsessis sõja lävel tekkivat liigset enesekindlust.

Joonis 4. Rubico sõjateooria: suhestumine mõtteviisi, liigse enesekindluse ja sõja vahel (*Johnson, Tierney 2016: 19*)

Julius Caesari aegse „Rubico jõe-ületamise“ teooria järgi tähendab Rubicon, et ollakse jõutud kohta, kust pole enam tagasiteed (*Ibid.*).

Nad soovivad selle teooriaga anda sisendit riigijuhtidele, et luua täiendavaid puhvreid otsustusprotsessidesse läbi institutsionaalsete struktuuride- ja poliitikakujundamise rutiinide, aga ka otsustajatele endale parema teadlikkuse loomiseks (*Ibid.*).

Nad vaatlevad otsustamisprotsessis sõja puhkemise faasi, milles koheselt ähvardava sõja korral toimub otsustajate mõtteviisis üleminek otsuse eelselt (*deliberative*) otsustusjärgsesse faasi (*implemental mindset*), mis toob olulisema psühholoogilise protsessina esile liigset enesekindlust (*Ibid.: 7*). See võib põhjustada agressiivset- või riskantset sõjalist planeerimist, kui usutakse, et sõda on koheselt ähvardav (ehkki reaalsuse ei pruugi olla) ning kaasa tuua sõja puhkemise, kuna psühholoogiliselt on tõusnud tajutav tõenäosus sõjalisest võidust ja see võib julgustada sõjakat ning provokatiivset tegutsemist (*Ibid.*).

Kui mõtteviis (otsuse eelne või järgne) on nende mudelis sõltumatu muutuja, siis suurem või väiksem enesekindlus sekkuv muutuja ning sõltuv muutuja sõja toimumine/ mittetoimumine ja koos riskantsete/vähem riskantsete sõjaplaanidega (Johnson, Tierney 2016: 19).

Lähenevat sõda võidakse IR teooria alusel tajuda esiteks 1) valiku põhjal (kui ollakse ise valitud sõda alustada; 2) nurka surutuna, kui ollakse „sunnitud“ sõjaks, nt vallutamine, liitlaskohustus või uskumus et teine osapool kohe alustab konflikti; 3) rahutused/ möll, kui tajutakse riigid süsteemis kaotavad kontrolli ning libisetakse sõtta (Ibid.: 20).

Kui otsustajad on tajunud, et konflikt on puhkemas (ehkki tegelikkuses saaks seda veel vältida), siis tajuvad nad erinevaid eelarvamusi – puudutades madalamat vastuvõtlikkust uuele informatsioonile (sõja kulud, kasud, tulemus) ja selle subjektiivset hindamist, kõrgemat kognitiivset dissonantsi, kõrgem haavatavus luua enese huvides hinnanguid (militaarsed, majanduslikud ja sõjaline võimekus) ja ettekujutuste tekkeks kontrollist (Ibid.: 22). Seetõttu otsustusjärgses mõtteviisis nad tõenäolisemalt ülehindavad võidu tõenäosust, ülehindavad sõja kasusid, alahindavad sõja kulusid, usuvad sündmusi kontrollivat, tajuvad läbirääkimiste teel saadud lahendusi vähem vajaliku- või vähem atraktiivsena või mõlemat; karmistavad nõudmisi; teevad provotseerivaid samme mis teevad sõja enam tõenäoliseks. Kõik need mõjud võivad lükata otsustajad või nende vastased sõda algatama (Ibid).

Paul F. Diehli seisukohalt vaatavad paljud valdkonna uurijad konflikte ja nende põhjuseid liiga kitsalt ning enamasti ühe faasi kaupa – pühendumata vastuste otsimisele vaadates kõiki konflikti faase tervikuna, kus on oluline samuti uurida faaside teineteisest sõltuvuse aspekti ning võttes seeläbi arvesse laiemat ajalist raamistikku (Diehl 2006: 199).

Autor peab oluliseks vaadelda ja kinnitada erinevate konflikti faaside olemasolu, rõhutada ühe kriisi raames nende kõigi etappide vaatlemise olulisust koos nendevaheliste seoste leidmisega (Ibid.). Ta tõstab esile Michael Brecheri olulist panust faaside terviklikust lähenemisest, aga samas Diehl ei fikseeri omalt poolt faaside täpseks eristamiseks või arenguetappide üleminekuid silmas pidades - mõju omavaid muutujaid.

Diehl'i uurimisobjekt on rahvusvahelise kriis või militaarne tüli ning jagab selle paljude teise uurijate näol 4 faasi: konflikti algatamine, konflikti eskalatsioon, sõjalised arengud, sõja järgne faas (Diehl 2006.: 200).

Konflikti esimeses algatamise faasis on kaks või enam riiki, kelle vahel valitseb konflikt ja tavaarusaama järgi on nende vahel teatav vägivalla piirmäär on ületatud. Kriisi uuringutele toetudes peab puhkemise faasis olukord vastama kindlatele tingimustele, sh kõrge võimetus saada kaasatud sõjategevusse (Diehl 2006.: 200). Konflikti alguseks loetakse, kui tüli muutub militariseerituks, st kui esineb ähvardus/ oht ning ühelt osapoolt sõjalise jõu näitamine või kasutamine (Ibid.).

Esimese faasi olulisus on autori arvates anda teavet, kuidas tüli saab alguse ning valdkonna uurijad püüavad tüüpiliselt ka ennustada, millised paardid ületavad kriisi või militariseerituse lävendi (Ibid.).

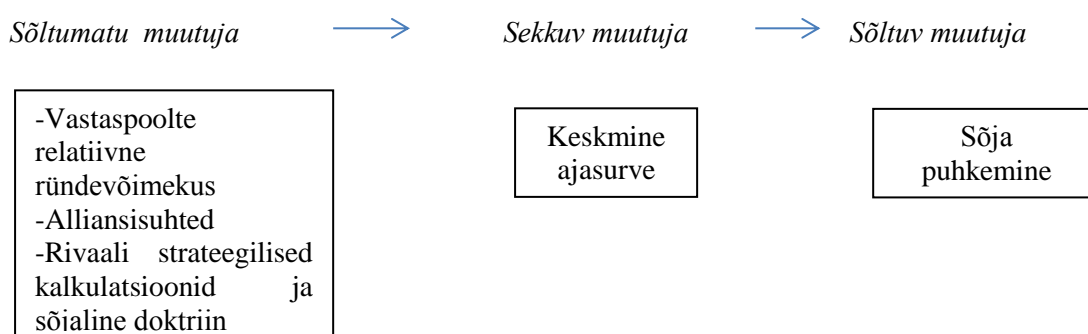
Autori kriitika puudutab ka varasemate uurimistööde väiteid konflikti faaside kohta, esiteks lähenemine, et faasid on teineteisest sõltumatud ja vaadeldakse ainult ühte faasi korraga; või vaadeldakse olenemata igat kriisi selliselt, et kõigil eksisteerib lineaarselt 4 faasi (Ibid.: 203). Autori arvates peaks nendest kahest eeldusest lahti laskma ja proovima erinevaid faase analüüsida dünaamiliste protsessidena (Ibid.). Reservatsioonidega on autori arvates kasulik konflikte tervik-faasidena analüüsida järgmiste lähenemistega: selektiivsete paaride lähenemine annab kasulikku infot sarnaste olukordadega tuleviku konfliktijuhtimise protsessidesse (nt vahendustegevus) (Ibid.: 205). Samuti ratsionaalse valiku mudel, mis võimaldab teoreetiliselt integreerida konflikti erinevaid faase, ehkki puhkemise faasi põhjustele seni pole palju tähelepanu pööratud (Ibid., 206).

Rajasõltuvuse („path dependency“) teooria vaatleb sündmusi dünaamilise prossina, mille tulemus sõltub sündmuste konkreetsest jadast ning mõjutades järgmiste faase; eriti kriitiline on puhkemise faas, mille mõju ulatub isegi kaugemale kui ainult järgnev faas (Ibid.). Õppimismudelid fokuseerivad rahvusvahelise konflikti analüüsis juhtide käitumisele, kuidas eelmise konflikti tulemused võetakse arvesse järgmistes interaktsioonides sama vastasega (Ibid.: 207).

Viimase mehhanismina pakub Diehl erinevate konflikti faaside terviklikuks lähenemiseks konflikti-temaatikad, kuna muutujatel on oluline roll kõigi faaside

analüüsimisel ja terroritooriumi temaatika on kõige tihemini seostatud rohke konfliktikäitumisega (Ibid.: 208).

Artikli keskmes on **T.V. Paul'i** (1995: 255) vaade riigi otsustajate ja konflikti initsiaatori käitumisele sõja puhkemise protsessis (toetub Brecheri faasidele), kus tema arvates mängivad olulist rolli 3 olulist sõltumatut muutujat, mida mõjutab sekkuva muutujana keskmine ajaline surve.

Joonis 5. Sõja puhkemise muutujad
(Autori koostatud)

Autori poolt valitud sõltumatutel muutujatel on eeldatavalt koos ajasurvega suurim mõju sõjaga seotud riiklikele otsustele. Ajasurve mõju all peab autor silmas tajutavat muutust sõjalises võimekuses, liitlassuhetes ja muutused doktriinide/ strateegiate lühiajalises efektiivsus (Ibid.: 256). Status quo's muutust soovijale on ajaline dimensioon ülioluline, kuna teatava ajaga võib olukord hoopis muutuda status quo'd kaitsva riigi kasuks (Ibid.: 257). Jättes kõrvale ühe või mitme osalejaga tõsise kriisi tingimustes eksisteeriva akuutse ajalise surve, siis Paul'i fookuses on sekkuva muutujana ainult keskmine ajaline surve, mida otsusetegijad kogevad kas enne kriisi või kriisi puhkemise faasis, kui tajutakse ajalist piirangut, et ära kasutada nende enda militaarset võimalust või vastase militaarset nõrkust, enne kui olukord muutub nende kahjuks (Ibid.: 260).

Ajaline surve võib koosmõjus süsteemi sõltumatute muutujatega, aga ka riigi tasandil oluliselt tõsta sõja tõenäosust. Sõltumatutest muutujatest on olulisim sõjaline võimekus, mis võib esile kutsuda sõjalise konflikti, seda nii ülekaalukamas positsioonis olles, kui ka saavutamaks relatiivselt paremat positsiooni vastase ees või ohus, et vastane selle saavutab (Ibid.: 262).

20. sajandil ongi olnud mitmete sõdade põhjuseks ajaline surve koos preventatiivse motivaatoriga. Näiteks USA-Jaapani konflikt, kui suvel 1941.a. Jaapan tajus liitlasvägede ees lühiajalist eelisolukorda Vaikse ookeani piirkonnas ning kartis, et 1942. aasta märtsiks oleks liitlasvägedel hoopis parem positsioon Malaja ja Filipiinide piirkonnas, mis muudaks tema laienemise lõunasse võimatuks (Ibid.: 263).

Liitlassuhted ja nende muutused omavad teise olulise sõltumatu muutujana samuti olulist rolli koos ajalise surve mõjuga. Seetõttu tuleb liitlassuhteid sõlmida ettevaatlikult, nende võimaliku negatiivse mõju tõttu regionaalsele rahule. Ootus liitlaste toele ja hirm sellise toe muutuste pärast võivad suurendada riigijuhtide tajutavat ajalist survet reageerida sõjaliselt (Ibid.: 268). Kolmanda sõltumatu muutujaga seotud ohu osas, mida mõjutab ajaline surve - peaksid riigid vältima militaarseid ründe- ja kiirsõja doktriine ning eelistama kaitse- ja heidutuse strateegiaid ja doktriine, mis aitaks ära hoida regionaalsete konfliktide puhkemise kriisideks ja sõdadeks (Ibid.: 276).

Hemda Ben-Yehuda (1999) eesmärk on tuua senistele kriisiuuringutele ja ohukriisile lisaks põhjalikum käsitlus võimaluse kriisist. Tema uurimuse väljund on kontseptuaalne ja empiiriline ning andmestik pärineb International Crisis Behaviour (ICB) projekti välispoliitika kriiside üksikjuhtumitest ja koondandmete analüüsist (412 rahvusvahelist kriisi, 895 välispoliitika kriisi) (Ibid.: 69).

Analüüsi tulemusel loob autor selged erisused võimaluse- ja ohukriisi vahel ning kirjeldab nende eristumist kolmes kriisi etapis - puhkemine, areng ja lõpp. Ohukriisi tingimustes tajuvad kõik osalised riigid stressi ja normaalsest kõrgemat ohtu, ajasurvet ja vägivalda tõenäosust (Ibid.: 70). Võimaluse kriisi algetappi on kaasatud riikide paar, kellest üks on initsiaator ja teine sihtmärk ning stress seetõttu asümmeetriline. Kriisis osalejad on seotud vaenulike tegevuste eskaleerimise protsessiga, mille eesmärk on nende põhieesmärkide edendamine ja/ või nende kaitse. Stressist on mõjutatud ainult sihtriik ja võimaluse kriisi initsiaator ei tunnetanud normaalsest kõrgemat ohtu, ajasurvet ega sõjategevuse tõenäosust (Ibid.: 70).

Ben-Yehuda kriisi päästikuid viis: poliitiline, majanduslik, mitte-vägivaldne sõjaline, kaudne vägivald ja vägivalda aktid. Tajutava ohu intensiivsus jaguneb kolmeks ja seitsmeks väärtuseks: madal oht (majanduslik, limiteeritud sõjaline kahju), mõõdukas oht (poliitiline, territoriaalne, mõjuvõim), kõrge oht (tõsine oht, eksistents) (Ibid.).

Vastavalt testitud postulaatidele ICB andmestiku põhjal ja tõendatud tulemustele - iseloomustab mõlemat kriisi mudelit, et initsiaatorid valivad kõige tihemini sõjalise valiku, vägivaldseid päästiksündmusi võimaluse kriisi puhul 48,1% (ohukriisi puhul ainult veidi vähem 39,6%) ning sõjalisi päästiksündmusi (sh mitte-vägivaldsed) oli kokku 68,9% (62,6% ohukriisis) ja poliitilisi päästiktegevusi vaid 23,6% (26,2% ohukriisis) (Ben-Yehuda 1999: 85).

Mis puudutab ohustatud väärtusi, siis suurim osakaal jääb fookuses olevatest rahvusvahelistest kriisidest mõõdukate ohtude alla 58,6% (ohustatud territoorium, poliitiline režiim ja mõjuvõim) ja 68,5% ohukriisi puhul (Ibid.: 87). See tulemus tähendab, et kõik initsieerivad riigid on mõnevõrra mures, et vastase ekstreemne ohustamine võib viia kriisi kontrollimatu eskalatsioonini: tõsise ohutasemega kriise on 28,3% (21,9% ohukriisidest) (Ibid.). Kaks kriisi mudelit kokku võtta, siis nad on pigem sarnased kui erinevad, ehkki võimaluse kriis on puhkemise faasis mõnevõrra vägivaldsem päästiktegevustes ja ka tajutud ohutase tõsisem kui ohukriisi puhul (Ibid.). Ehkki antud eel-teooria ei oma prognoosivat võimet, siis toob Ben-Yehuda Michael Brecherile (1993) sarnaselt nii kriisi puhkemise päästiktegevused sarnades Brecheri lõhkuvate tegevustega ja samuti ohustatud väärtused ehkki põhjuslikku seose mudelit tal pole arendatud.

Louis Kriesberg (2003) käsitleb oma teoses konfliktiteooriat laia haardelise konstruktsioonina, mille abil saab selgitada nende toimumist ja arengut väikestest sotsiaalsetest gruppidest (nt ühiskonna vähemusgrupid) kuni rahvusvaheliste konfliktideni välja.

Ta küll ei kasuta Brecherile (1993) sarnaselt muutujate mõistet konfliktide selgitamisel, aga kirjeldab olulisi tingimusi, mis omavad rolli selle puhkemisel või selle puhkemata jäämisel (Ibid.). Konflikti jagab ta toimumise etappide põhjal faasidesse: avaldumine (manifestation), eskaleerimine, de-eskaleerumine ja lõpetamine. Konstruktiivse konfliktiteooria lähenemise esindajana on talle oluline samaaegselt konflikti arenguga selgitada võimalusi ja preventatiivseid tegevusi, enne kui eskaleerumine toimub (Kriesberg 2003: 3).

Vaatlen lähemalt just eskaleerumisele eelnevat avaldumise faasi ja mida autor peab selle juures oluliseks. Konflikti tekkimisel mängivad olulist rolli 3 tüüpi taustatingimused: 1)

sisemised faktorid: inimloomus, ühiskondliku grupi väärtused, sotsiaal-pühholoogilised vastureaktsioonid ja nende koosmõju; 2) süsteemne kontekst: kultuur ja institutsioonid, millegi nappus, osapoolte jõudude vahekord süsteemis, ühtsus, stabiilsus ja eelnevate koosmõju; 3) osapoolte suhted: ebavõrdsus, erinevused, vastastikune integratsiooni tase (Ibid.: 31-45).

Ehkki konfliktide toimumine võib tunduda vahel äkiline, siis enamasti on tegemist järkjärgulise olukorra/ tingimuste muutumisega, mis mõjub soodustavalt konflikti puhkemisele (Ibid.). Kriesberg järgi peavad konflikti puhkemiseks olema täidetud vähemalt teataval määral 4 järgnevat tingimust (Ibid.: 370-371), mis Brecheriga (1993) võrreldes sarnanevad „väärtusohutudele“:

- 1) Identiteet. Puhkeva konflikti vähemalt üks osapool eristab oma identiteedi teistest;
- 2) Kaebus. Vähemalt ühel osapoolel on kaebused, kuna mingi asjaolu on neile ebarahuldav või ebaõiglane;
- 3) Eesmärk. Vähemalt üks osapool usub et nende probleem väheneks, kui teine osapool muutuks. Selleks formuleerivad nad eesmärgi, mislõõbi muutus teises osapoolles toimuks;
- 4) Võimekus. Eesmärgi püstitajad usuvad, et suudavad läbi oma tegusemise soovitud eesmärgi saavutada.

Küll mitte sellise nimetusega all, aga lõhkuvate tegevustena (Brecheri sekkuvad muutujad) sarnaselt väljenduvad ka Kriesbergi konfliktile eelnevad „tegevused“: konflikt puhkeb (*has become manifest*), kui vähemalt üks osapool väljendab oma seisukohta mobiliseerides toetajaid, või siis otseselt läbi oma tegutsemise püüab mõjutada vastaspoolt, et oma eesmärgi saavutada (Ibid.). Mõlemad osapooled ei pea otsesõnu on veendumusi artikuleerima, piisab, kui üks osapooltest käitub nendest eesmärkidest lähtuvalt ning seejärel teine osapool tajub, et ta on osaliseks konfliktist (Ibid.).

Konfliktipaarist eemal seisvad välised osalejad võivad suurendada tõenäosust, et konflikt avaldub ja toimuvad muutused, mis kutsuvad esile konflikti puhkemise; samuti võivad välised osalejad otsese sekkumisega kutsuda esile konflikti puhkemise (Ibid.).

Kriesberg pakub ka mitmeid strateegiaid, millega konflikti puhkemine ära hoida. Nt dominantne pool võib heidutada osapoolt, kes soovib muutust ellu viia, nt jättes ta ilma või vähendades tema ressursse, andes sellega mõista, et tal pole võimalik saavutada soovitud muudatust (Kriesberg 2003: 371). Strateegiad kasutamiseks võivad olla veel – ärritunud osapoole veenmine, et olukord on aus või see on nende enda tegutsemise tulemus. Ka ülekohtuse olukorra parandamine võib vähendada tõenäosust, et rahulolematu osapool tahab olukorda parandada läbi võitluse. Veel üks strateegia on rõhutada konfliktsete osapoolte nende ühisosa nõ jagatud identiteet (st rahvus, ideoloogia, organisatsioon vms) (Ibid.).

Peter Wallensteen (2011) kohaselt tekivad riikidevahelised konfliktid, kuna eksisteerib vastuolu riikide vahel. Olulisemaid vastuolusid selgitab ta nelja mudeli kaudu, mis kõige tõenäolisemalt tekitavad konfliktset käitumist (s.o. sõda ja militaarseid konfrontatsioone) (Ibid.: 33).

Tabel 1. Wallensteeni konflikti tekkemudel

Nimetus	Kontseptsioon, kriteerium	Konflikti tekitaja	Tulemus
Geopolitik (terr. laiendamine)	kontseptsioon: tuumik-perifeeria kriteerium: suurus, asukoht	oluliste alade ühendused	konflikt/sõda
Realpolitik (sõjaline võimekus)	kontseptsioon: suurriigid-väikeriigid kriteerium: relvade arv ja kvaliteet	Kahanevad suurjõud	konflikt/sõda
Idealpolitik (legitiseermise põhimõte)	kontseptsioon: legitiimne-mitte legitiimne kriteerium: jälgijate arv, lähedus päritolule	Tärkavad põhimõtted revolutsioonid	konflikt/sõda
Kapitalpolitik (majanduslik edu)	kontseptsioon: arenenud - tagurlik kriteerium: mahud, loovus	Tärkavad tehnoloogiad	konflikt/sõda

(Autori koostatud & Wallensteen 2011: 11)

Realpolitik – pühendub militaarvõimekuse teemadele, kus märksõnadeks võit ja kaotus, sõjalise jõu kasutamine, relvatehnoloogiad ja liitlassuhted; fookus on riigil, kes

kontrollib sõjalist jõudu (Ibid.: 36). *Geopolitik* fookus on territooriumil, piiridel ja naabritel. *Kapitalpolitik* pühendub majandusteemadele, oluline on tööstuse arendamine ja rahvusvaheline kaubandus (Ibid.). *Idealpolitik* pühendub ideoloogia ja legitiimsuse teemadele (Ibid.).

Konflikti allikaid leiduvad *Geopolitik* puhul ühendustest, nt südamaa ja ääremaa vahel. Piirid on konflikti lahendused või põhjustajad (Ibid.: 39). Konfliktide allikaks on piiride väljapoole “lükamine”; samuti perifeersete riikide asetumine tuumriikide kõrval; samuti naabruses asetsevate tuumriikide pidev “vajadus” teineteisega konfliktis olla. Mida rohkem tuumriike asub samas regioonis, seda enam konflikte on oodata (Wallenstein 2011: 39).

Realpolitik konfliktide allikad tulenevad tema olulisemast väärtusest sõjalisest jõust. Ühe riigi relvastus on ähvardus teise julgeolekule. Teisele suurriigile allajäämine tähendab suurt ohtu (Ibid.). Tagantlukkavaks jõuks on “hirm”, mis viib ekspansionismini, et elimineerida tajutavat ohtu; samuti võib sellest hirmust saada globaalse domineerimisele tagantlukkav jõud (Ibid.). Suurjõude kirjeldab paranoia, mis paneb närviliselt reageerima teiste käitumisele ja tõlgendades seda halvimas valguses. Varasem võidukus või kaotuse kogemus mõjutab oluliselt suurjõude ja nende käitumist (Wallenstein 2011: 39).

Idealpolitik põhialused on samuti seotud hirmuga, samal ajal legitiimsus tähendab ka leevendust. Ideoloogia pakub veenvaid argumente juhtidele ja juhtimiseks. Hirm antud kontekstis tähendab ühe idee väljavahetamist teisega nt revolutsiooni teel (Ibid.: 39). Fundamentaalsed revolutsioonid toovad uusi juhte esile. Pidev mitmete juhtivate, võistlevate ja vasturääkivate põhimõtete eksisteerimine viib tõsise vastandumiseni ning konfliktide tekkeni riikide vahel, kes toetavad vastanduvaid põhimõtteid (Ibid.: 40).

Kapitalpolitik mudelis esinevad konflikti ootused on seotud tehnoloogia muutustega, kus uued vahetavad vanad välja ning nii ilmuvad uue aktorid areenile. Kindlasti muutused on vähem dramaatilised kui ideoloogiapõhised revolutsioonid. Kõige arenenum riik soovib säilitada oma juhtpositsiooni, samaaegselt takistab konkurenti positsiooni ülevõtmast (Ibid.). Vastandumine eksisteerib vanade korporatsioonide ja uute vahel, vanade elukutsete ja uute vahel; riikide vahel kes arendavad uusi tehnoloogiad ja kes toetuvad vanadele. Tagantlukkavaks jõuks on ohustatud rahalised kasumid või muud kasud (Ibid.).

Nende nelja mudeli alusel on muutus kõige olulisemaks konflikti teguriks; suur territoorium lükkab piire laiendama Geopolitik mudeli puhul; Realpolitik puhul on konflikti teguriks hirm haavatavuse ees ja oht saada alistatud; Idealpolitik puhul oht saada asendatud illegaalse ideoloogia/ korra poolt; juhtivpositsiooni kaotamise hirm on esil Kapitalpolitik puhul. Riikide süsteemi juhivad ettepoole liikumisega suunaga muutused ja dünaamika (Ibid.).

Muutus leiab aset kui suhted riikide vahel muutuvad ning nelja mudeli mõistes varieerub muutus sõjalisel teel territoriaalsest ümberjagamisest, revolutsiooni ja majanduse kriisini välja. Stabiilsus tähendab muutuse mitte-toimumist (Ibid.).

Ehkki autor ise erinevatest muutujate tüüpidest- ja nende ühismõjust ei kõnele, siis on uurimistöö autor Wallenstein „muutujate põhimõtetele toetudes“ pakkunud välja olulised taustatingumused ja konflikti tekkimise põhjustajad (vt Wallensteeni konflikti tekkemudeli tabel).

Sarnaselt Kriesbergiga vaatleb Wallenstein, kuidas siiski konflikti soodustavate tingimuste juures kriisi teket ära hoida. Olemasolevate tingimuste leevendamiseks pakub ta 7 mehhanismi (Wallenstein 2007). Esiteks „prioriteetide muutmise“ mehhanismiga saavad *Idealpolitik* raames osapooled väga rigiidset lähenemist muuta paindlikumaks, nagu kommunistliku ideoloogia raames rakendati demokraatlikumat „glasnost ja prestroika“ lähenemist (Ibid.: 115).

„Väärtuste jagamise“ mehhanism on võtmine ja andmine ning ühised positsioonid võidakse osapoolte vahel leida pooltel teel ning tähendades ideede uuesti formuleerimist, avatud diskussiooni jms (Ibid., 116).

„Jagamine ja lehmakauplemine“ kasutatakse *Kapitalpolitik* konfliktide puhul, kus fikseeritakse baasväärtus ja seejärel töötatakse ühiselt välja korraldus, mis on mõlemale osapooltele aktsepteeritav (Ibid., 116). „Väärtuste jagamine“ on mehhanism, mis viidates ühistele väärtustele aitab *Idealpolitik* raames leida ühiseid koostöökohti.

Vaidlusaluste väärtuste puhul „kontrolli üleandmine“ teisele osapooltele saab edukalt kasutada Kapitalpolitik raames, näiteks erastamise protsessides (Ibid., 117). Väljapool tulipooli asuvaid kohtuid ja teisi konflikti lahendamise meetode kasutatav mehhanism saab kasutada legitiimseid asutusi, kes saavad pakkuda Idealpolitik raames aktsepteeritavaid tõlgendusi, aga ka Kapitalpolitik raames saab lahendusi kokkuleppida

vahekohtutes (Ibid.). Viimaseks pakub Wallensteen mehhanismi, mille kohaselt teemad jäetakse seisma, et need „ära ununeks“; teemad küll ära ei kao, aga ajas muutub nende relevantsus ja tõsised konfrontatsioonid võivad teatud aja möödudes hajuda (Ibid.).

Autorid **Daniel S. Geller ja J. David Singer** (1998) lähenemise fookus on kitsalt puhkemise faasil ning rõhuasetus valitud faktorite selgitamisel, mis vastavalt empiirilise kvantitatiivse uurimuse tulemustele tõstavad konflikti puhkemise tõenäosust (esinemist ja algatamist) (Ibid., 192).

Autorite sõnul peab iga sõja teemaline selgitus samuti kaasama otsusetegemise mudelit, pakkudes seondult loetelu mitmetest ratsionaalsetest ja mitte-ratsionaalsetest mudelitest (Ibid.); ehkki samal ajal ei tee nad katset pakkuda täiendavat selgitust otsusetegemise mudelite abil otsustajate ohtude tajumisel või otsustusprotsesside mõju kohta puhkemise faasis. Nad tõdevaid vaid, et ehkki sõja tekkimist soodustavad tingimused võivad olla olemas, aga kuna viimane samm sõltub inimese otsusest, siis jääb see viimane ikka lahtiseks (Ibid., 195).

Singer tõdeb, et selleks et sõda puhkeks peavad nende poolt täpsustatud atribuudid saama mõjutatud seotud muutujatest (relational variables) ja rahvusvahelise süsteemi olulistest atribuutidest antud ajahetkel (Ibid., 191). Aga kahjuks autoreid seda mõtet edasi ei arenda.

Geller'i ja Singer'i (1998, 27) tõenäosuse seadustena rakendatud atribuudid konflikti esinemisel/ algatamisel on järgmised:

Riigi tasand:

- võimutasand (suurvõim)
- võimutsükkel (kriitiline kui suurvõim)
- liitlassuhted (osaline liidus)

Paari tasand:

- piirnevus / lähedus (ühine piir / vahemaa)
- poliitiline süsteem (paaril puudub demokraatia puudumine)
- majanduslik areng (paaril puudutavad arenenud majandused)
- staatiline võimekuse tasakaal (paaril)
- dünaamiline võimekuse tasakaal (ebastabiilne: muutumises)
- liitlassuhted (välis-liitlassuhted pole tasakaalus)
- kestev vastasseis

Süsteemitasand:

- polaarsus (nõrk unipolaarsus / liider kaotamas juhtivrolli)
- ebastabiilne hierarhia

- piiride arv
- kodusõdade ja revolutsiooniliste sõdade tihedus

Theodore Raphael (1982, 423) fookuses on integreeriv kompleksssuse teooria, et anda ettevaatavat infot rahvusvahelise kriisi puhkemisest, aga ka selle lõpptulemuse kohta. Ta kasutab selleks otsustajate erinevate kommunikatsiooni allikate põhjal kokku pandud andmestikku, et vastavalt mõõta kognitiivsete protsesside varieerumise alusel rahvusvahelise kriisi puhkemist, aga ka selle arengut (rahumeelset lahendust või sõjaks eskaleerumist) (Ibid.).

Kognitiivne kompleksssuse teooria identifitseerib ja mõõdab isikute informatsiooni tajumise ja töötlemise protsesse vastusena tajutud stiimulile (nt otsustajate stress rahvusvahelises kriisis) ning fookuses on see, kuidas otsustajad annavad tajutule tähenduse (Ibid.: 424).

Autor kasutab kriisi periodiseeringuna otsustajate kriisi tajumise intensiivsust, mis vastavalt käsitleb - ohu tajumist olulistele väärtustele, piiratud otsustusaega- ja ebapiisavat planeerimist. Kriisi perioode nimetab: esialgne (preliminary), eskalatsioon, eskalatsioon II/ patiseis ja taandumine (Ibid.: 442).

Analüüsid näidisjuhtumina 1946-1962.a. USA ja NSVL suhteid Berliini kriisi ajal, kinnitab autor järgmisi tulemusi. Vahepeal enne kriisi puhkemist leiab otsustajate kognitiivses kompleksssuses aset oluline langus; täheldades antud juhtumi analüüsis vastavaid tendentse vaid kahel korral, vahepeal enne kriisi puhkemist juunis 1948.a. ja juunis 1962.a. mis vastavalt perioodi/ faasina lõppesid pool aastat enne olulisi kriise (Ibid.: 445).

Teiseks kinnitades, et kui peale kriisi puhkemist leiab kriisis osalejate seas aset kognitiivne kompleksssuse kasv, siis viitab see rahumeelse konflikti lahendamisele. Kognitiivne kompleksssuse langus kriisis tähendaks aga sõja puhkemist (Ibid.). Autoril oli kokkuvõtvalt heameel tõdeda, et kui varasemad uurimused (nt Suedfeld 1977) kinnitasid integreeriv kompleksssuse teooria kasutatavust sõdade ennustamisel, siis tema poolt läbi viidud analüüs võimaldas kinnitada teooria kasutatavust ka varase etteteatamise meetmena rahvusvaheliste kriiside puhkemisel (Ibid.).

1.3 Michael Brecheri rahvusvahelise kriisi mudel

Käesolev uurimistöö vaatlleb rahvusvahelise konflikti puhkemist, mille empiiriline analüüs baseerub konfliktiteoreetiku Michael Brecher (1993) kriisiteooria põhjal Ameerika Ühendriikide Iraaki sekkumise põhjuste ehk *Brecheri sekkuvate muutujate* analüüsil, kriisi puhkemise faasis, baseerudes avaliku arvamuse kajastusel valitud meediaväljaannetes ja riigijuhtide sõnavõttudes.

Selles töös osutus valik Michael Brecheri teoreetilise mudeli kasuks, seonduvalt tema ainulaadse tervikliku lähenemisega rahvusvaheliste kriiside uurimisel, koos uurimismudeli (Unified Model of Crises e. UMC) ja valideeritud teooriaga. Millel käesoleva uurimistöö kontekstis on eriti oluline kriisi arengut silmas pidades detailselt väljaarendatud neljal omavahel seotud arenguetapil (faasil) koos muutujate süsteemiga. Eriline rõhuasetus on käesolevas töös Brecheri selle sekkuvate muutujate kontseptsioonil, mille koosmõju tõttu on võimalik prognoosida muutust sõltuvas muutujas ehk kriisi puhkemist.

Brecher ise selgitab, et ei kiida heaks kitsast ja rigiidset teooria defineerimist ülalt alla viisil (Brecher 1999), kus omavahel seotud teesid luuakse deduktsiooni teel ja mille kehtivus otsustatakse eelduste ja tuletatud aksioomide loogiliste seoste põhjal. Kuna selline lähenemine ei võimalda empiiriliste tulemustega teooria valideerimist ja selle rõhuasetus jääb vaid falsifitseerimisele (James 1993; tsiteeritud Brecher 1999: 222 järgi).

Analüüsides valdkondlikku kirjandust on selge, et Brecheri (1993) *Unified Model of Crises* on unikaalne oma detailsuselt ning ka kriiside puhkemisteooria tõendatud selgitamisvõime- ja prognoosimisvõime poolest, võrreldes teiste valdkonna uurimistöödega.

Michael Brecher toob ise koostöös Jonathan Wilkenfeld'ga 1975.a. alguse saanud uurimisprojektile (International Crises Behavior e. ICB) andmestikuga aastatest 1918-1994.a. võrdluseks mõningates väljaannetes (nt. 1999; 2000), vaid Correlates of War (COW/MID) projekti, mille andmestik koosneb 1816-2001 perioodi militariseeritud rahvusvaheliste vaidlustest. COW/MID eesmärk oli ajaloo sündmuste empiirilise uurimuse käigus anda induktiivne selgitus sõja põhjustele. COW/MID projekti autor J.D.Singer, aga ei pööra põhjuslikkusele (*causality*) tähelepanu, mis on Brecheri arvates

suur puudujääk ja samuti kritiseerib selle empiirilist ajaloo põhist analüüsi, mille eesmärk on ainult selgitada ja seletada (Brecher: 221).

Brecher, kes viitab Stuart A. Bremeri teostatud uuringule, leiab nende kahe uurimisprojekti (ICB ja COW/MID) konsensuslike kokkupuutekohtade osas eskalatsiooni faasis sõltumatute muutujate seas vaid 7 vastet. Nendeks on ideoloogilised erinevused, rivaliteet/ pikaajaline konflikt, uued riigid/riigi vanus, naaberriigid/vahemaa, sisemine konflikt, suurjõudude kaasatus, konfrontatsiooniline läbirääkimisstiil/ vägivaldne päästik-reaktsioon (Ibid.: 247). Samas ka ainuüksi koondandmestikuna on antud COW/MID projekti kohta esitanud teadlastegrupp ettepaneku jätta välja kuni 10% andmestikust, puudutades dubleeringuid või viidates tõendusmaterjali puudumisele ning samuti muid parandusettepanekuid (Gibler jt 2016).

Tulles tagasi veel Brecheri teooria tugevuste- ja tema teoreetiliste lähtekohtade selgituste juurde, siis on ta rõhutanud, et pooldab alternatiivset altpoolt ülesse lähenemist, kus teooria pole alguspunkt, vaid intellektuaalse protsessi lõpptulemus, millele eelneb teadmiste loomine, organiseerimine ja valideerimine. Alustades kontseptsiooni defineerimist, mis Brecheri UMC mudelis tähendas kahetasandilistena rahvusvahelist kriisi ja välispoliitika kriisi (Ibid.: 223).

Protsessi teisteks sammudeks on mudeli, kontseptuaalse kaardi (rahvusvaheline/riigi tasand) ja taksonoomia loomine. Protsessi elluviimine ei baseerunud empiirilisel ajaloolisel uurimisel, vaid deduktsiooni tulemusel loodi taksonoomia muutujad, kontseptuaalse kaardi dimensioonid ja lähtuvad küsimused (Ibid.). Need olid vajalikud eel-teoreetilised sammud teoriani. Samas kinnitab ka ajaloo olulist rolli, et vaadeldavaid kriise põhjalikult kirjeldada ja selgitada; samuti teooria testimisel usaldusväärsete ajalooliste tõendusmaterjalidega (Ibid.). Teooria hüpoteesid tuletati deduktiivselt mudelitest. Mudel seega läheb oluliselt kaugemale põhjuse selgitamisel kui taksonoomia ja kontseptuaalne kaart, selgitades ka mõju seosed sõltumatute ja sõltuvate muutujate vahel, tihti ka sekkuvate muutujatega (Ibid.: 224). Kuna peale postulaatide testimist ja tõendamist empiiriliste andmetega on neil teoreetiliste teeside väärtus, siis Brecher leiab, et UMC mudel kvalifitseerub situatsiooniteooriaks (Ibid.).

Rääkides kokkuvõtlikult veel Michael Brecher 1975.a. koos Jon Wildenfeld'ga ICB projektist/ UMC mudelist, siis selle eesmärk oli selgitada, kirjeldada ja prognoosida rahvusvahelist kriisi, mille põhiosa puudutas rahvusvaheliste kriiside koondandmete deduktiivset analüüsi ja millele täiendavalt lisati valitud kogus empiirilisel analüüsitud üksikjuhtumeid.

UMC dünaamiline mudel selgitab kriisi muutuse protsessi puhkemisest kuni selle lõplike mõjudeni välja. Selle neli tasandit atribuute – süsteem, osaleja, kaasosaleja ja situatsiooni muutujad on analüüsitud neljas faasis (puhkemine, eskalatsioon, de-eskalatsioon, mõju), mille kohta on arendatud loogiline järeluste süsteem - läbi väidete ja hüpoteeside ja mille teoreetilisi ootusi testiti suure hulga rahvusvaheliste kriisidega (Ibid.: 224). Vastavad kinnitatud teesid võimaldasid luua rahvusvaheliste kriiside ja riikide käitumise uurimiseks - keskse teadusliku uurimisprogrammi (Lakatos 1970).

1.4 Michael Brecheri sekkuvate muutujate käsitlus

Michael Brecheri (1993) rahvusvahelise kriisi mudelis on kriisi puhkemise perioodis sekkuvateks muutujateks ohustatud väärtused ja lõhkuv toime. Lõhkuv toimena avalduvad vastavalt ühe osapoole otsused või tegevused ning ohustatud väärtusteks on eesmärgid, mida üks osapool soovib konfliktis realiseerida ja/ või otsustajate poolt reaalselt tajutavad ohud. Brecheri järgi on ohustatud väärtusteks: majanduslik heaolu, territoriaalne terviklikkus, poliitiline režiim, mõju suurendamine, suure kahju vältimine, hävitamine/ eksistents (Ibid.).

Brecher käsitleb UMC mudelit kirjeldavas teoses (1993) lähemalt 11 rahvusvahelist kriisi, mille analüüsimiseks rakendab ta enda 4 etapilist konfliktiteooriat, kus on olulisel kohal läbi erinevate muutujate kriisi arengu selgitamine ja prognoosimine. Alljärgnevalt on vaatluse all kõigi tema näidete alusel ainult sekkuvate muutujate analüüs kriisi puhkemise faasis, kus konflikti eskalatsioon on veel toimumata, aga osalised tajuvad ohustatud väärtusi ja on seotud (elluvijana/ sihtmärgina) lõhkuvate tegevustega.

1. Berliini blokaad (1948) leidis aset Saksamaa okupatsiooni raames, kui võidukad liitlasjõud olid jaganud 1945.a. Saksamaa ja Berliini neljaks sektoriks, kus 3 sektorit oli inglaste, prantslaste ja ameeriklaste käes ning neljas venelaste käes (Ibid.: 83).

Kriisis on kaks osapoolt USA (koos lääneliitlastega) ja NSVL. Mõlema osapoole jaoks tekkis ohu tajumine olulistele väärtustele erinevast vastaspoole tegevusest.

Esimesena tajus väärtusohu NSVL, nimelt oma mõjuvõimu vähenemisele Euroopas, kui lääne liitlased tegid avalikustamata otsuse 6. märtsil 1948 ühendada Berliini kolm tsooni üheks üksuseks- ja osaks Lääne-Euroopa majanduslikust rekonstruktsioonist. Sellest saab päästiksündmus antud kriisis.

Lõhkuvaks tegevuseks USA poolelt on veel 31. märtsil president Trumani otsus saata testrongid NSVL kontrollpunktidest läbi, juhtnööridega mitte lubada NSVL personali rongi, ent tulistada vaid äärmisel juhul s.t. enesekaitseks.

USA jaoks tekib väärtusohu tajumine 6. märtsi lääneliitlaste otsusele järgnenud NSVL sammudest. Esiteks lahkus Marssal Sokolovsky 20. märtsil 1948 liitlaste kontrollinõukogu kohtumiselt, millele järgnevalt 01.04.1948 kehtestas NSVL lääne sektorile mini-blokaadi (Brecher 1993: 83). USA jaoks oli väärtusohu tema mõjuvõimu vähenemisele Euroopas, aga ka majanduslikule heaolule tulenevalt miniblokaadi kehtestamisest Lääne-Berliinile.

2. Praha kevade (1968) kriisi kontekstiks oli 1967. aasta lõpus kumuleerunud siseriiklik rahulolematus ja konflikt Tšehhoslovakkia kommunistlikus partei sees. Puhkemise faasis on kaks osapoolt Tšehhoslovakkia ja NSVL.

Päästiksündmuseks saab NSVL ohu tajumisel Tšehhoslovakkia poolt Nõukogude Liidu meelse Antonin Novotny kommunistliku partei sekretäri positsioonilt eemaldamine (05.01.1968) ja 21. märtsil 1968, presidendi positsioonilt kukutamine, millele järgnes tšehhide poolt uue presidendi Alexander Dubček'i ametisse nimetamine (Ibid.: 87).

Tšehhoslovakkia presidendi vahetus ja plaanitavad radikaalsed reformid leevendusmeetmete elluviimiseks panid NSVL-i tajuma väärtusohu oma mõjuvõimu vähenemisele Tšehhoslovakkias. Kitsamalt vaadatuna oli ohustatud Nõukogude bloki ühtsus ja NSVL-i julgeolek, kuna sarnased tendentsid olid toimumas ka mujal bloki riikides, mis laiemalt ohustas tema mõju vähenemist Ida-Euroopa regioonis (Ibid.: 89).

Järgnenud lõhkuvad tegevused NSVL poolse reaktsioonina olid 22. märtsil poliitbüroo liikme Grišin'i kõne, kus viidati Nõukogude Liidu kavatsusele pakkuda vennasparteidele “vennalikku abi” – poliitilist, majanduslikku aga ka “militaarabi”, abistamiseks rahvaid, kelle vabadust ja iseseisvust ohustab imperialism; samal teemal langetas poliitbüroo 18-21. aprillil otsuse lisada “vennalik abi” ja “militaarabi” valitsemise põhimõtteks kommunistlike riikide üle (Ibid.: 88). 23. märtsil otsustas NSVL poliitbüroo Tšehhoslovakkia teemal kõigi bloki juhtide kokkukutsumise Dresdeni tippkohtumisele, mille kuuliikmeline läbirääkimistiim (Brežnev, Kossõgin, Kirilenko, Šelest, Baibakov, Rusakov).

otsustas täiendavalt mitte sekkuda Tšehhoslovakkia siseasjadesse, kui Tšehhoslovakkia partei viib ellu bloki liikmetele antud lubadused (Ibid.). Järgnes NSVL otsus oli lähetada Varssavi Lepingu Organisatsiooni (VLO) komandör Marssal Jakubovski Prahasse, et läbirääkida VLO manöövreid Tšehhoslovakkias. Samal perioodil 9. aprillil, avaldab Tšehhoslovakkia juba märtsist levinud reformimeetmete tegevuskava, millele NSVL tugevalt vastu seisis, aga mida Tšehhislovakkia rahvas ja eliit tugevalt toetas; NSVL poolsele survele osutasid “passiivset vastuhakku” viimase hetkeni president Dubcek ja tema kolleegid (Brecher 1993: 89).

Ohustatud väärtuseks Tšehhoslovakkiale oli tema mõjuvõimu vähenemine, et plaanitavat reformikava ellu viia, mis oleks tähendanud iseseisvama riigijuhtimise elluviimist - iseseisvad valikud majandus- ja välispoliitikas, julgeolekupoliitikas, suund autonoomiale, tsensuuri kaotamine jms., aga püsis VLO-s ja liidus Moskvaga.

3. Müncheni 1938.a. kriisi taustaks oli Saksamaa väsimatu püüd 1933-st kuni Teise maailmasõja alguseni taastada Saksamaa kaotatud territooriumid ja liidripositsioon. Müncheni rahvusvahelisele kriisile eelnesid 1938. a algul mitmed Hitleri lõhkua sisuga teod ja seda veel enne eel-kriisi puhkemist Praha jaoks (Ibid.: 90).

20. veebruari kõnes lubab Hitler kaitsta 10 miljoni sakslase enesemääramise õigust, kes jagunevad Austria ja Sudeedimaa vahel ning juba märtsiks oli Austria annekteeritud (Ibid.).

Mais kogunevad Saksa väed Saksimaale Tšehhoslovakkia piiri äärde, millest sai alguse viiepäevane Tšehhi kriis; Tšehhoslovakkia kuulutab välja osalise mobilisatsiooni ja

sekkunud inglased ja prantslased ähvardavad vallutamise korral sekkuda, mis paneb sakslased taganema. Kriis lõpeb 23.05.1938 (Ibid.).

Eelkriisi perioodi päästiksündmuseks ohustatud väärtuste tajumisel, saab tšehhidele 7.juunil 1938.a. Sudeedi Saksa partei esitatud nõue Prahale omandada oluliselt suurem autonoomia (Ibid.: 91). Tekkinud väärtuseohtu tajuti Tšehhoslovakkia eksistentsile, territoriaalsele terviklikkusele ning suure kahju tekkimiseks (Ibid.).

UK väärtuse põhine oht vallandub juuli lõpu sündmusega 1938.a., (d) kui Saksa valitsus kuulutab Reinimaa- ning Prantsuse-, Tšehhoslovakkia- ning Poola piiriäärsed alad keelatud tsooniks- ning septembrist saksa vägede osalise mobilisatsiooni (Ibid.).

UK väärtusohuks Saksamaa käitumisest ja tulenevalt ohust konflikti sattuda on tema mõjuvõimu vähenemine (UK staatusele, maailmajõuna), suure kahju tekkimine (modernse sõja suur ohvrite kogus, häving saksa lennuväelt, kodanikud sõja vastu) ja majandusliku heaolu ohustatus (Ibid.: 92).

Vastukaaluks teeb UK otsuse, mida kinnitas rahandusminister oma kõnes UK poliitikana 27.08, mille järgi ei võeta kohustust kaitsta Prantsusmaad ega Tšehhoslovakkia.

4. Stalingradi (1942-1943) kriis oli ainus Brecher'i poolt käsitletud sõjasisene kriis.

Puhkemise faasis oli kaks osapoolt Saksamaa ja NSVL.

Lõhkuva toimega otsuseid oli eelkriisi perioodil üks: Aprillis vastuvõetud Hitleri direktiiv 41 kohaselt alustada pealetungi 28.06.1942, plaaniga rünnata Stalingradi idast, et saavutada 3 eesmärki: hävitada nõukogude väed Don'i jõest läänes; vallutada Kaukaasia naftaväljad; ja vallutada Stalingrad või see raskerelvastusega hävitada (Ibid.: 94).

Puhkemise faasis 28.06.1942-19.11.1942 tunnetas Saksamaa väärtusohu tulenevalt mõjuvõimu vähenemisega, seda olukorras, kus seni oldi usutud oma militaarsesse ülemvõimu vene vägede üle (Ibid.). Võimetus Stalingradi ründamisel püstitatud eesmärged saavutada pani selle usu kõikuma. Brecheri kohaselt ei tunnetanud sakslased ohtu territooriumi kaotusele, suure kahju ees (hukkunute osas, kaotuse ees lahingus- või laiemalt sõja kaotuseks) ega ohtu eksistentsile (Ibid.: 95).

Tajutud väärtusohud NSVL poolel olid oht territoriaalse terviklikkusele, mõjuvõimu vähenemisele- ja suure kahju ees (hukkunud, kaotus lahingus, majanduslik kahju), tulenevalt sakslaste rünnakust ja järgnenud sõjategevusest Stalingradi kaitsel.

Samas hiljem saavutatud võitu Saksamaa üle peeti ülimaks eduks Suures Isamaasõjas (Ibid.: 94).

5. Yom Kippuri (1973-1974) konflikti kontekstiks oli Iisraeli võidukas 6 päevane sõda juunis 1967, millega ta laiendas oluliselt oma territooriumi – Jordani Läänekaldale, Gazasse, Siinai poolsaarele, Golani kõrgendikele- ja Ida-Jeruusalemma (Ibid.: 97). Yom Kippuri konfliktile eelnes Süüria kui Egiptuse otsus oma territooriumite tagasi võitmiseks Iisraelilt, eriti peale 1970. aastat, kui mõlemas vahetus võim (Ibid.). Osapooli oli Yom Kippuri kriisis kolm: Süüria ja Egiptus ja teisel poolel Iisrael.

Ehkki osapoolte vahel oli sõjalisi kokkupõrkeid ka varem, siis päästiksündmuseks Iisraeli jaoks väärtusohu tajumisel tema piirialade asundustele st majanduslikule heaolule ja territoriaalsele terviklikkusele, toimub peale 13. septembri 1973 õhurünnakuid Iisraeli ja Süüria vahel, kus tulistati alla 13 Süüria ja 1 Iisraeli lennuk. Algul tajub Iisrael ohtu piiriasunduste julgeolekule põhjas ja hiljem vasturünnaku ohtu Süürialt ja Egiptuselt Siinai/ Golani piirkondade tagasivõitmiseks (Ibid.: 99).

Sekkuva muutujana ohustatud väärtuseks kahele teisele osapoolle Süüriale ja Egiptusele oli majanduslik heaolu (toimunud ja eelseisvate) kahjude tõttu lahingus ja ohustatud oli ka kaotatud territooriumite tagasisaamine s.t. väärtusohu territoriaalsele terviklikkusele.

6. Liibanoni I kodusõja (1975-1976) taustaks oli sealsete kristlike ja islami kogukondade pörkumine ja järkjärguline polariseerumine. Kodusõda sai alguse 13.04.1975 vägivaldsest konfliktist, kui teadmata kurjategijate poolt tapeti neli kristliku Phalange partei liiget, millele vastuseks mõrvati bussitais töölt naasnud palestiinlasi (Brecher 1993: 100).

Vaadeldava rahvusvahelise kriisi ainus osaline on Süüria, kes pidas Liibanoni Suure Süüria osaks ja tehes kõik endast oleneva, et ära hoida kodusõjas Süüria lagunemine usuliselt pinnalt. Süüria jaoks oli päästiksündmuseks väärtusohu tajumisel 23.mai 1975, kui Liibanonis pandi ametisse sõjaline valitsus. Võimalikust Liibanoni lagunemisest

koos ajaloolise “Suur Süüria” lagunemisega nähti ohtu eelkõige oma staatuse- ja mõjuvõimu vähenemisele Araabia maailmas-, Lähis-Idas- ja globaalses poliitikas. Samuti ohtu laiemalt Araabia ühtsusele ning Palestiina sekulaarse demokraatliku riigi tekke ideele (Ibid.: 102).

Puhkemise perioodil on Süüria sekkumine vaid diplomaatiliselt laadi, saates välisminister Abd-el Halim Khaddam juhtimisel “rahumissioonidele” mais, juunis ja septembris, et püüda lahendada lahkheliseid nii uue valitsuse moodustamisel kui ka konflikte kristlaste ja moslemite vahel (Ibid.: 101).

7. India/ Hiina piiritüli (1959-63) taustaks olevad territoriaalsed vaidlused ulatuvad tagasi Briti-India ja Hiina Impeeriumi aegadesse, ent hiljutisemaks sündmuseks oli oktoobris 1950 Tiibeti okupeerimine ühe aastase Hiina Rahvavabariigi poolt (Brecher 1993: 104). Tiibeti langemisega kaob teatav puhvertsoon kahe riigi vahelt ning vastastikused piirialade nõudmised muutuvad akuutsemaks.

1959.a. märtsis Tiibetis aset leidnud mäss Hiina ülemvõimu vastu, mille hiinlased jõuga maha suruvad, saab päästiksündmuseks India jaoks ohu tajumisel tema jaoks olulistele väärtustele, mille oluliseks osaks on Hiina-India juba kaheaastane vaidlus suurte maa-alade üle Himaalaja ja Karakorum mägede vahemikus (Ibid.).

India jaoks olulisi väärtuste kohta saab infot Brecheri kirjeldusest India juhi Nehru põhiseisukohtadest. St usk India suurvõimu potentsiaali; hoida India väljaspool Külma sõja vastanduvatest liinidest saavutamaks majanduslikku arengut ja tegelikku iseseisvust; globaalses poliitikas peegeldada Indiat kui “rahuala” kolmandas maailmas; lähtuda liberalismi, humanismi ja sotsialismi ideoloogiatest (Brecher 1993: 106).

Seega puhkemise faasis (3,5 a) on India jaoks ohustatud väärtusteks majanduslik heaolu (pidevad piiri-intsidendid, kaitsepositsioonil olek kärbib majanduslikku arengut), ohustatud territoriaalne terviklikkus (Hiina nõuded mh. maa-aladele, mida India peab vaieldamatult oma territooriumiteks, autoriseerimata India alale ehitatud maantee jm) ja mõjuvõimu vähenemine (“rahualana”, regionaalse jõuna, suurvõimu potentsiaalile) (Ibid.). Brecheri kohaselt India ei tunnetanud kriisieelsel perioodil, et sõda oleks kahe suurriigi vahel võimalik, seega India ei saa tunnetada väärtusohtu - eksistentsile või suure kahju vältimiseks (Ibid.: 107).

Hiina jaoks algab eelkriisi periood (3,5 a) peale Tiibeti mässi mahasurumist, kui India teatab 15. märtsil 1959 otsusest anda Tiibeti juhile Dalai-laamale asüüli, mis on lõhkuva toimega otsus Hiina jaoks, tõlgendades seda India sekkumisena Hiina siseasjadesse, mille oluliseks osaks on samuti varasemad aastate pikkused piirialade nõuded (Ibid.: 104).

Kuna Hiina on konfliktis ilmselgelt ekspansionistlikum ja agressiivsem pool, siis pole Hiina jaoks täheldatav muu ohustatud väärtus kui oht mõjuvõimu langusele, kui teatavaid eesmärke (edasiliikumiseks) ei saavutata.

Teised lõhkuva toimega tegevused on 24.04.1959 India otsus, et ta ei tunnusta Tiibeti "vaba valitsust"; samuti 7.09.1959 Hiina esitatud kirjalik nõue Indiale enam kui 40000 ruut-miilisele alale, mida India pidas vaieldamatult oma territooriumiks (Ibid.: 107). Selle sammuga tajus India sügavamalt väärtusohude tajumist nii siseriiklikele aga ka rahvusvahelistele püüdlustele ning Hiina kasvavat vaenulikku käitumist (Ibid.).

8. Ungari ülestõus (1956-1957) oli üks paljudest rahvusvahelistest kriisidest Nõukogude Liidu aladel 1946-1981 perioodil, mille põhjuseid võib leida Stalini surmast 1953.a. ja sellele järgnenud võimuvõitlusest, milles jäi võtjaks Hruštšov (Ibid., 108). Samuti rivaalitsemisest Ungari kommunistlike juhtide seas. Hrušov šokeeris NSV bloki alasid destaliniseerimise kontseptsiooniga, mis tõi laialdaselt kaasa doktriini küsimuse alla seadmist ja poliitilisi kriise nõukogude võimu legitiimsuse üle (eriti Poolas ja Ungaris) (Brecher 1993: 108).

Enne kriisi puhkemise perioodi leiavad aset oluliste sündmustena juulis 1953 Ungari stalinistliku juhi Matyas Rakosi väljavahetamine populaarse eurokommunisti Imre Nagy'ga. Nagy kaotab võimu uuesti Rakosile augustis 1955 (Ibid.: 109). Sellele järgnevalt toimub 27. juunil 1956 intellektuaalide koosolek Petöfi Circle'is, kus nõutakse Nagy võimule naasmist. 17.07.1956 kinnitab Moskva ametisse järgmise stalinismi jäänuki Ernö Geroe'ga, kõik mis rahvale ei meeldinud (Ibid.).

Kriisieelne periood ja suurenenud ohu tajumine olulistele väärtustele leiab aset peale 5. oktoobri 1956 kuulsa Stalini ohvri Laszlo Rajk ümbermatmist, millest võttis osa sadu tuhandeid inimesi (Ibid.). Väärtusohudeks ainsale eelkriisis olevale osalisele on režiimi vahetus- ja oht mõjuvõimu vähenemiseks, mis väljendus ohus Ungari nõukogudemeelse režiimi püsijäämisele ja Ungari Tööpartei võimule püsimisele (Ibid.).

Geroe arvates partei käitus puhkemise perioodis õigesti, jälgides etteantud de-staliniseerimise rada, ent tõsiselt alahindas vastuseisu partei hegemooniale- ja ka Moskva suunalisele lömitavale lojaalsusele (Ibid.: 110).

Enne kriisi eskalatsiooni (23.10.1956), leiavad aset lõhkuvate tegevustena veel 16. oktoobrist üliõpilaste meeleavaldused rahuolematuse väljendamiseks ning 19. Oktoobrist aktiveeritakse Ungaris positsioneerivad Nõukogude Liidu väed häireseisundisse (Ibid.: 109).

9. Rodeesia UDI 1965-1966 (*unilateral declaration of independence*). Zambial oli 1964.a. iseseisvumisest alates pidev vastandumine oma naabri Lõuna Rodeesiaga. Rodeesia unilateraalse iseseisvuse väljakuulutamises (UDI) tajus Zambia väärtusohtu nii majanduslikule heaolule kui tema eksistentsile, kuna tema majandus sõltus tema naabri kivisöest, naftast ja elektrienergiast, samuti oldi Rodeesiast sõltuv rongiühenduses sadamatesse ja merele väljapääsul (Ibid.: 111).

Rodeesia kriisi osalisi oli ainult üks, ohustatuna tundis ennast ainult Zambia. Rodeesia jaoks algas 7 kuuline eelkriisi periood 26.04.1965 koos väärtusohtude tajumisega, kui Rodeesia peaminister ähvardab majanduslike sanktsioonidega (visata välja tuhanded töölised naabruses Zambias ja Malawist), mis oli vastuseks UK majanduslike sanktsioonidega ähvardusele, kui Rodeesia peaks välja kuulutama UDI (Ibid.: 113).

Teine sündmus, mis samuti tekitab Zambias tavapärasest kõrgema ohutaseme oli 7.maiga seotud valmiskampania, mille eesmärgiks oli tagada peaminister Ian Smithi tagasivalimine tema valge valijaskonna poolt, kasvõi illegaalselt, et jätkata iseseisvumise algatusega (Brecher 1993: 112).

Zambia tegi eelkriisi perioodil oma toimetulekuks ja ellujäämiseks mitmeid otsuseid. Näiteks Zambia majanduslik toimetulek kindlustati ühelt poolt Angloameerika-Kanada õhuliiniga ning sadamatesse väljapääsu osas pöörduiti mitmete naabrite poole (Brecher 1993: 113). 18. juunil pakuti UK-le oma territooriumit baasina kasutamiseks Rodeesia UDI-ga toimetulekul (Ibid.: 113).

10. Falklandide (1982) vaidlusalusel küsimusel on pikk ajalooline taust, kus UK on kontrollinud Falklandi saari 1833. aastast. Teema oli erinevalt argentiinlastest, inglaste jaoks väga madala prioriteediga kuni detsembrini 1981 (Ibid.: 115).

Oluliseks lõhkuva toimega otsuseks saab Argentiina sõjaväehunta nõustumine 9. märtsil Falklandi saarte vallutamisega. 18. märtsil, kui Lõuna-Georgias heisatakse UK kontrollitud aladel Argentiina lipp, saab alguse UK jaoks väärtusohu tajumine tema territoriaalsele terviklikkusele, millele vastusena 20.03 saadab UK Port Stanley'st merealuse, et sissetungijad välja ajada (Ibid.).

26. märtsil teeb Argentiina teise olulise lõhkuva toimega otsuse: tuua planeeritud Falklandi saarte vallutamine varasemaks ning 27.03 lähetatakse Argentiina merevägi Falklandile (Ibid.).

UK ettepanekul kokkukutsutud ÜRO julgeolekunõukogu teeb 3. aprillil otsuse, millega kutsutakse Argentiinat ülesse sõjategevuse lõpetamisele ning nõutakse Argentiina vägede lahkumist ning soovitatakse diplomaatilist lahendust (Brecher 1993: 116).

Argentiina tundis väärtusohu alates Lõuna-Georgia vahejuhtumist lipuga (18.03). Ohustatud väärtusteks olid mõjuvõimu vähenemine (relvajõudude au-, president Galtieri ametis jätkamine- ja Argentiina enesekuvand küpsest-, arenenud ja iseseisvast ühiskonnast) ja territoriaalne terviklikkus (ammune soov suveräänsuse taastamiseks Falklandi üle) (Ibid.: 117).

11. Pärsia lahe kriisi (1990-1991) taust pärineb Ottomani impeeriumi lagunemisest 1920, kui Iraak iseseisvus ja Kuveit läks UK protektoraadi koosseisu kuni ta iseseisvub 1961.aastal (Brecher 1993: 404). Kuna Kuveit oli Ottomani impeeriumi ajal olnud Basra provintsi osa (millest sai hilisem iseseisva Iraagi osa), siis võttis kaua aega enne kui Iraak tunnistas tema iseseisvust, aga ka peale seda jätkusid territoriaalsed vaidlused nii piirialadel mandril kui ka Bubiyan ja Warba saarte üle (Ibid.: 407).

Kriisieelses perioodis on ainult üks osaleja Kuveit, kes tunnetas puhkemisperioodis talle olulisi väärtusi ohustatuna: rahaliste nõuete tõttu majanduslikule heaolule, võimaliku rünnaku/ okupeerimise tõttu oli ohustatud - territoriaalne terviklikkus-, suure kahju tekkimine- ning eksistents (Ibid.).

Lõhkuvad tegevusi on kriisieelsel perioodil mitmeid, ent esinevad ka vastanduvad signaalid (naaberriikide Egiptus, Jordan jt, kinnitused et muretsemiseks pole põhjust), mis hägustavad Iraagist tuleneva ohu tõsiduse tunnetamist Kuveidile, aga ka lähinaabritele (Ibid.).

Kriisielne periood Kuveidi jaoks ja Pärsia lahe kriisi puhkemise faas saab alguse 17. juulist, kui Iraagi president mõistab järjekordselt hukka Kuveidi (ka AÜE) OPEC-i määratud naftatoodangu kvootide ületamise eest, kuna kaasuva hinnalanguse tõttu on Iraak kannatanud 14 miljardit dollarit kahjusid (Ibid.: 404). Seonduvalt Iraak ähvardab, et kui sõnadega lahendust ei leita, siis oma õiguste kaitseks on ta valmis kasutama jõudu. Haavatava Kuveidi kõrval on Iraagil tugev militaarne võimekus nii sõjaväe kui relvastuse (lennukid, tangid, keemia- ja bioloogilised relvad) näol, aga riigil on ka tungiv vajadus finantside järele (Ibid.). Raha vajati majanduse elavdamiseks, tuumavõimekuse omandamiseks, moodsate relvade ostmiseks ning sõjast Iraaniga pärinevate suurte võlgade tagasimaksmiseks Pärsia lahe riikidele (Ibid.).

Lõhkuvad tegevused puhkemise perioodil on veel 16-19. juulil Iraagi poolt 35000 sõjaväelase, tankide ja rakettide koondamine 10-30 miili kaugusele Kuveidi piirist. 25. juulil nõuab Iraak 2,4 miljardi dollari suurust kompensatsiooni Kuveidilt, süüdistades Kuveiti nafta varastamises vaidlusalusel Rumaila naftaväljalt (Ibid.: 406). 1. augustil katkevad naaberriikide poolt vahendatud ja üks päev kestnud Iraagi ja Kuveidi ametnike vahelised läbirääkimised (Ibid.).

Kokkuvõte. Alljärgnevalt on sissejuhatusena lisatud ülevaatlik tabel eelpool kajastatud konfliktidega seotud väärtusohudest. Mida võiks kajastatud näidetest järeldada ja üldistada järgneb kokkuvõtlikult peale tabelit.

Tabel 2. Üksikjuhtumite puhkemise faasi sekkuvad muutujad (*väärtusohud, lõhkuvad tegevused*)

		<u>Sekkuv muutuj</u> <u>aväärtus</u> s- oht: Majanduslik heaolu	Terr. tervik- likkus	Poliitiline režiim	Mõjuvõim	Suure kahju vältimine	Eksistents hävitamine	<u>Sekkuv muutuj</u> <u>aLõhkuv</u> tegevus
1	Berliini blokaad	1			2			4
2	Praha kevad				2			5
3	München	1	1		1	2	1	6
4	Stalingrad		1		2	1		1
5	Oktoober-	3	3					1

	Yom Kippur							
6	Liibanoni kodusõda I				1			1
7	India/Hiina piir	1	1		2			4
8	Ungari ülestõus			1	1			3
9	Rodeesia UDI	1					1	2
10	Falklandi saared		2		1			4
11	Pärsia lahe kriis	1	1			1	1	4
	Kokku	8	9	1	12	4	3	35

(Brecher 1993: 83-117; 404-407)

Rahvusvahelise kriisi puhkemise faasis on vaadeldud juhtumite puhul sekkuvate muutujatena enim esinevad ohustatud väärtused: mõjuvõim (12), territoriaalne terviklikkus (9) ja majanduslik heaolu (8). Paaril korral esineb väärtusohtudena ka suure kahju vältimist, ohtu eksisteerimisele ja poliitilisele režiimile. 11 konflikti puhul on lõhkuvate tegevustena identifitseeritavad 35 sündmust, kus otsus- või vahejuhtum mõjutab vastaspoolt väärtusohtude tajumisel, toob kriisi arengusse lisatingimusi- või ka tekitab selle järgselt vajaduse reageerimiseks vastukäiguga.

Brecher ise (1993) pöörab puhkemise perioodis oma mudelit rakendades ja üksikjuhtumeid selgitades palju tähelepanu kriisi puudutava taustainfo selgitamisele (sõltumatud muutujad); samuti annab väga detailse ülevaate ajaloolisest sündmustikust, otsustajate mõttemallidest, ajaliste piirangutest- või nende puudumisest, üksikutest erinevate tähtsusega otsustest ning otsustusprotsessist. Iga üksikjuhtumi puhul on küll sekkuvatest muutujatest läbivalt juttu, osalt detailsemalt (eriti päästiksündmustest), aga pigem ülevaatlikult ning seetõttu on eelpool toodud üksikjuhtumite sekkuvate muutujate analüüs autori poolne terviklikum tõlgendus Brecheri näiteid- ja tema mudeli sekkuvaid muutujaid silmas pidades.

Nii kirjeldav tekstiosa kui ka tabeli andmestik pöörab tähelepanu puhtalt Brecheri puhkemise faasi sekkuvate muutujate identifitseerimisele: kes on kriisi osalised, millistest tegevustest ja otsustest tekib konkreetne väärtusohu tajumine; millised tegevused/ otsused on lõhkva toimega puhkemise perioodil ja kas nende esinemine

kutsub esile väärtusohu tugevama tajumise või ka nt otsese vastukäigu kriisis osalevalt teiselt osapoolelt.

Eeldatavasti oli Brecheri rõhuasetus tervikpildi andmisel seotud sooviga anda ülevaade kogu seonduvast andmestikust, erinevate muutujate võimalikest mõjudest ning samuti pakkudes teavet muutujate atribuutide intensiivsusest jt; see võimaldab omakorda erinevate faaside andmestikku põhjalikumalt analüüsida, fikseerida muutust, ajalist survet otsustamisel/ reageerimisel, otsuste ja otsustajate mahtu, infovajaduse muutust, alternatiivide hulka, osalejate väärtusohude intensiivsuse tajumise muutust jms.

2 Empiiriline osa

2.1 Lõhkuva toime alusel liigitatud 4 perioodi

Uurimistöö fookuses olev ajaline periood algab jaanuaris 2002.a., kui president G.W.Bush peab iga-aastase olukorrast riigis kõne, kus Iraak saab ära mainitud kui kurjuse telje riik koos Iraani ja Põhja-Koreaga (Bush 29.01.2002). Ta selgitab, et põhiline oht kurjuse telje riikide poolt seisneb massihävitusrelvade omandamisest- või omamissoovist ja koostööst terroristidega, kelle omanduses massihävitusrelvadel on suur hävitav jõud, võimaldades ähvardada, kas USA-d või tema sõpru ja liitlasi (Ibid). Fookuses oleva ajalise perioodi lõpp on 20. märts 2003.a., kuna 21.märtsil 2003.a. alustas USA koos liitlastega sissetungi Iraaki. Lõhkuva toimega otsuste ja sõnavõttude alusel on see ajaline vahemik jagatud neljaks.

Analüüsitava perioodi on liigendatud neljaks Brecheri (1993) sekkuva muutuja süsteemi kuuluva „lõhkuva toime“ alusel (*disruptive interaction*), milleks on oma mõjult USA presidendi ja asepresidendi sõnavõttudes väljenduvad seisukohad/ otsused ning ühel juhul ka Kongressi otsus.

Esimene periood algab, kui Iraak saab 29.01.2002.a. USA presidendi olukorrast riigis kõnes ära mainitud, kui konkreetne oht seonduvalt massihävitusrelvade omamise ja nende pideva arendamisega, samuti koostöö tõttu terroristidega. Oht seisneb terrorismi toetavate režiimide võimalikus rünnakus-, ähvardustena- või väljapressimisena USA ja/või tema liitlaste suunal.

Sel ajavahemikul leiab olulise sündmusena aset USA asepresident Dick Cheney visiit Lähis-Idasse 10.-16. märts 2002.a., mille jooksul külastab ta USA presidendi nimel kõneledes eelkõige Iraagi teemalistel kohtumistel 11 riigi liidritega. Asepresident kinnitab visiidil korduvalt, et midagi pole otsustatud ja tegemist on dialoogi alustamisega Iraagi teemal, sest sellesisulised resolutsioonid on juba aastaid olemas (Cheney/CBS 24.03.2002).

Lähis-Ida juhid on suuresti vastumeelsed uue ebastabiilsust tekitava kolde algatamisele ning eelkõige suunavad tähelepanu pakilisemale Palestiina-Iisraeli lahendust ootavale konfliktile ja Iraagi osas soovivad esmajärgus uute konsultatsioonide alustamist Bagdadi ja ÜRO vahel, et taaskäivitada relvainspektorite missioon (Cheney 2002, 17. märts ja 13. märts).

Teine periood algab lõhkuva toimega asepresident Dick Cheney kahest kõnest 26-ndal ja 29-ndal augustil 2002.a. sõjaveteranidele Nashville Tennessee's ja San Antonio's, mis tõstatasid selgelt Iraagi sekkumise temaatika uuesti ja ajakriitiliselt esile, kuna USA siseselt oli vastavasisuline debatt oli hakanud hääbuma (Schneider 2002). Rõhutades uuesti massihävitusrelvade kindlat olemasolu Iraagis ja valmidust neid kasutada USA ja tema liitlaste vastu ning samuti väljendades arvamust, et relvainspektorid pole lahendus, vaid selleks saab olla ainult Iraagi desarmeerimine (Ibid.).

Sellele järgneb sama perioodi sees septembris 2002.a. president Bushi ennetava löögi doktriini avaldamine ja Bushi kõne ÜRO-s. Bushi 20.09.2002.a. Kongressile tutvustatud doktriin ütleb üheselt, me ei saa lasta meie vaenlastel rünnata meid esimesena ja USA olemasolevad armeed, laevad ja lennukid ei suuda meid enam kaitsta (Duffy 2002). Kuna terroristid või paariiriigid otsivad ülesse nõrgad kohad ründamiseks (pommid veoautodel või laevadel, lennukitel) ning järgmisena tõenäoliselt rünnatakse massihävitusrelvadega, kas USA-d või tema liitlasi (Ibid.). Seetõttu on tarvis uut laadi heidutust ja millena tutvustab Bush ennetava rünnaku kontseptsiooni, mida on USA ajaloos varemgi kasutatud. Otseselt jätab president Bush doktriini küll sidumata Iraagiga, ent seos selge (Duffy 2002).

Presidendi innukust ennetava rünnaku ideega edasi liikuda kärbib efektiivselt riigisekretär Powell, kes veenab presidenti, et enne Bagdadi suunas liikuma hakkamist on vaja ÜRO-s Iraagi suunaline konsensus saavutada ning seda toetavad ka asepresident D. Cheney ja kaitseminister D. Rumsfeld (Ratnesar, Calabresi, Thompson jt 2002).

G.W. Bushi kõne 12.09.2002 ÜRO-s Iraagi vastase konsensuse võitmiseks tõi aga tulemuse, mida nõ sõjaplaneerijad ei oodanud. Saddam Hussein nurka surutuna saatis ÜRO peasekretärile Kofi Annan'le kirja, milles nõustus peale nelja aastat uuesti inspektorite naasemisega Iraaki (Ibid.). Ent Valge Maja seisukohalt pole inspektoritest abi Iraagi desarmeerimisel ning president Bushi sõnul aitaks ainult režiimi vahetus, et vabaneda Iraagi massihävitusrelvadest tulenevast ohust. Samal ajal oli sõja vastaste lootus, et see alustatud protsess ÜRO-s jahutab sõttamineku ajendit (Ibid.).

Kolmas periood algab lõhkuva toime järgi, kui 16.10.2002 jõustub seadusena Kongressis ülekaalukalt vastu otsus anda president Bushile Iraagi vastu sõjalise jõu kasutamise luba. Samas jääb loa kasutamise korral kohustus, et Kongressi teavitatakse, kas eelnevalt või hiljemalt järgneva 48h jooksul, et diplomaatilise lahenduse otsimine on läbikukkunud (Ratnesar 2002).

8. novembril 2002 võetakse täiendavalt vastu Iraaki puudutav ÜRO julgeolekunõukogu resolutsioon, mis kohustab Iraaki tegema täielikult koostööd relvainspektoritega, tõendamaks, et järgib varasemalt kehtestatud ÜRO resolutsioone ja talle pandud kohustusi; vastasel korral järgnevad tõsised tagajärjed (Hayes 2002).

Neljas periood algab president Bushi olukorrast riigis kõnega 28.01.2003, mille põhisõnumiks oli õppida Põhja-Korea kogemusest ja mitte lasta Iraagi isegi suuremal ohul paisuda ja tal domineerida olulises regioonis- ja ähvardada USA-d (Bush 28.01.2003). Bush kinnitab sõnavõtus, et konsultatsioonidega ÜRO vahendusel jätkatakse, aga kui S. Hussein ei desarmeerita täielikult, siis Ameerika rahva julgeoleku- ja maailmarahu nimel, Ameerika juhitud koalitsioon desarmeerib Iraagi (Ibid.).

Riigisekretär C. Powell kõne 5.veebruari 2003 on samuti oluliseks osaks perioodi lõhkuvatest tegevustest. Powell'i kõnes said ära mainitud Aatomienergia Agentuuri liiga kiired järeldused Iraagist leitud alumiinium torude otstarbe kohta (st rakettide osadeks), kuna CIA teostatud testid tõestasid, et nende vastupidavus oli vastavuses uraaniumi rikastamisele tuumaenergia töötlemise tehastes (Elliott, Calabresi, Dickerson jt 2003). Tema põhisõnum oli, et S. Hussein petab inspektoreid, peidab massihävitusrelvi, proovib omandada tuumarelvi ja teeb koostööd al-Qaeda terroristidega (Ibid.).

Periood lõpeb USA ja koalitsioonivägede Iraaki sissetungile eelneval päeval 20.03.2003.

2.2 Andmestik - USA riigijuhtide kõned Iraagi konfliktieelsel perioodil

Iraagi konfliktieelsel perioodil on andmestikuna kasutatud valik olulise tähtsusega USA presidendi ja asepresidendi sõnavõtte, mis kirjeldavad presidendi Iraagi suunalist sõnumit ning tajutavast ohust tulenevalt võimaliku sekkumise ajendi kirjeldusi.

Ehkki avaldatud kõnesid on perioodil enam, siis vaatluse all on 6 presidendi ja 3 asepresidendi sõnavõttu, kus Iraagi teemaline sõnum selgelt olemas ja sekkumise ajend tõlgendatav.

Asepresidendi sõnavõttud (märtsis 2002 ja juunis 2002) pärinevad Dick Cheney Lähis-Ida visiidilt ja järelkajastusest meedias ning augustis sõjaveteranidele tehtud 2 ametlikust sõnavõttust.

Asepresidendi sõnumite kajastus lisaks presidendi sõnavõttudele on oluline, kuna need väljendavad presidendi seisukohti, toovad Iraagi temaatika jõuliselt uuesti pildile ning väljendavad tugevalt Iraagi suunalise edasise tegevuse/ otsuste vajalikkuse. Asepresident Cheney sõnavõtte võib määratleda ka presidendi uute Iraagi suunaliste sõnumite kompamisena, et testida nende vastuvõttu avalikkuses.

Presidendi sõnavõttudest kaks olid olukorrast riigis iga-aastased kõned, üks kõne ÜRO Peaassambleel, Iraagi ohu nimeline kõne Cincinnatis (nädal enne Iraagi vastu sõjalise jõu kasutamise autoriseerimise seaduse jõustumist) ja eraldi Iraagi tulevikku puudutavad kõned Ameerika Ettevõtlusinstituudis („The Future of Iraq“) ja Washinton DC-s („Message to Saddam“).

2.3 Andmestik – USA uuriva ajakirjanduse nelja väljaande artiklid Iraagi konflikti-eelsel perioodil

USA uuriva ajakirjanduse analüüsis on vaadeldaval perioodil kasutatud nelja USA päevakajalisi ja poliitikasündmuseid kajastavat iganädalaselt ilmuvat ajakirja: The Weekly Standard, Time, Newsweek ja National Journal.

The Weekly Standard antakse välja Clarity Media Group poolt Washington DC-s ning esimene number avaldati 18.09.1995. Ajakirja toimetajad on William Kristol and Fred Barnes (<http://www.weeklystandard.com/>).

Time ajakiri ilmub iganädalaselt alates 1923. aastast ja väljaandaja on ettevõtte Time Inc., mille vastutav toimetaja on Nancy Gibbs (<http://time.com/>). Nädalakiri Newsweek (www.newsweek.com) ilmub alates 1933. aastast, tema vastutav toimetaja on Jon

Meacham ning ettevõtte asub New-York, USA-s. National Journal't antakse välja alates 1969, asukohaga Washington, DC-s, National Journal Group Inc poolt, mille vastutav toimetaja on Stephen G. Smith (<https://www.nationaljournal.com>).

Newsweek ja Time omavad samuti teisi rahvuskeelseid väljaandeid, ent uurimistöö fookuses on Põhja-Ameerika väljaanded.

Ajakirjanduse andmestikus on lähema vaatluse all kokku nelja väljaande 216 artiklit, mille kohta on Brecheri (1993) sekkuva muutuja mõiste alusel välja toodud väärtus/või väärtused, mis kirjeldavad ajendit sekkumiseks, mida Ameerika soovib võimaliku konflikti sekkumise käigus realiseerida.

Teiseks määratlesin, kas vaadeldud artikkel on USA sõjalisele sekkumisele Iraaki poolt või vastu.

2.4 USA riigijuhtide kõnede analüüs Iraagi konflikti-eelses perioodil (puhkemisfaasis)

Analüüsi fookus on suunatud USA presidendi/ asepresidendi olulise tähtsusega kõnedes Brecheri (1993) vahemuutujate - sekkuvate muutujate kirjeldamisele. Nendeks on väärtusohud, mida USA president tajub või ka teistpidi võetult eesmärgid, mida soovitakse sekkumisega saavutada.

Presidendi sõnavõtt (1). Iraagi konflikti puhkemise periood algab 29.01.2002, kui president Bush peab USA igaaastase olukorrast riigis kõne.

Kõne leiab aset vähem kui pool aastat peale 11.septembri terrorirünnakuid, kus rõhuasetus on kolmel aspektil: võitlus terrorismiga, Ameerika kaitsmine ja majanduse elavdamine. Iraagil peatudes kirjeldab president seda kui kurjuse telje riiki, koos Iraani ja Põhja-Koreaga (Bush 29.01.2002). Ta selgitab, et põhiline oht kurjuse telje riikide poolt seisneb massihävitusrelvade omamises- või omamissoovis ja nende kaudu selliste relvade võimalikus levikus terroristide kättesse (Ibid.).

Selgitades, et Iraagi režiim on üle kümne aasta panustanud antraksi, närvigaasi ja tuumarelvade arendamise võimekusse ja on tapnud mürkgaasiga tuhandeid oma kodanikke. Iraak on lubanud rahvusvahelised inspektorid oma riiki inspekteerima ja need sealt ka välja ajanud, millest võib järeldada, et neil on midagi varjata (Ibid.).

Ta võtab kokku, et Ameerika panustab koostöös partneritega, et ära hoida massihävitusrelvade valmistamiseks ja kasutamiseks vajalikku materjalide-, tehnoloogia- ja oskusteabe sattumist terroristide- ja neid toetavate režiimide kätte ning arendab raketitõrjesüsteemi äkkrünnaku kaitseks (Ibid.). Ameerikal tuleb ära hoida terrorismi toetavate režiimide võimalikud rünnakud tema liitlaste suunal-, ähvardused ning väljapressimised USA- ja tema partnerite suunal. Ta rõhutab, et kõik riigid olgu teadlikud, et USA teeb kõik vajaliku, et kaitsta oma riigi julgeolekut ja võitlus terrorismiga on alles alguses. (Ibid.).

Sõnavõtt (1) võimaliku sekkumise ajend: desarmeerimine

Asepresidendi sõnavõtt ja temaatiline kajastus Lähis-Ida visiidilt (2).

Asepresident Dick Cheney'il oli oluline roll presidendi nimel kõneledes Lähis-Ida visiidil 11-sse riiki, mis leidis aset märtsis 2002.a. Sõnavõttud leidsid aset nii visiidile eelnevalt kui ka hiljem toimunud USA meedias kommenteerides.

Cheney visiidi eesmärk oli arutleda liitlastega Araabia riikides massihävitusrelvade ohu teemal ja terrorismivastase sõja edasiste sammude osas, Iisraeli ja Palestiina rahuplaani osas, samuti veenda Araabia riike võtma jäigem hoiak Iraagi suhtes (Cheney 11.03.2002).

Visiidile eelnevalt kohtub asepresident Cheney Ühendkuningriigi peaministriga Ühendkuningriigis. Ühisel pressikonverentsil selgitab T. Blair, et S. Hussein on omandanud massihävitusrelvad pika perioodi jooksul ning ta ei järgi vähemalt 9-t massihävitusrelvade teemalist ÜRO julgeolekunõukogu resolutsiooni ega luba ÜRO inspektoreid Iraaki (Ibid.). Olgugi, et Iraagi režiimi omanduses olevate massihävitusrelvade oht on ilmselge, siis Blair kinnitab, et mingeid otsuseid pole langetatud kuidas sellele ohule reageerida (Ibid.).

Asepresident Cheney selgitab, et Afganistani kogemuse põhjal omandati teadmised, et Al Qaeda on väga huvitatud massihävitusrelvade omandamisest ja olemasolul neid kasutada USA-, UK- ja teiste liitlaste vastu. Seonduvalt rõhutab Cheney, et on väga oluline, et hoitaks ära massihävitusrelvade levik terroristidele neid omavatel osapooltel (Ibid.).

Egiptuse pressikonverentsil asepresident Cheney ja Egiptuse president Mubarakiga esitatakse Mubarak-le Wall Street Journal'i poolt provotseeriv küsimus. Kas ta arvab, et USA ja tema liitlaste julgeoleku kaitseks oleks parim ("best and perhaps only way") võimalus terroristide rünnaku ärahoidmiseks, mida toetab Iraak, ennetavalt S. Husseinirežiimi vahetus (Cheney 2002, 13. märts). Mubarak vastab, et praegu töötatakse tõsiselt selle nimel, et ÜRO inspektorid naaseksid Iraaki ja kui sellel suunal midagi ei juhtu, siis alles seejärel arutatakse teisi võimalusi (Ibid.). Mubarak kirjeldab, et Araabia Liiga peasekretär kohtus mõni nädal tagasi S. Husseiniga Iraagis ning Mubarakile teadaolevalt on Iraak valmis ÜRO peasekretäri alustama läbirääkimisi ja ta nõustub inspektorite naasmisega (Ibid.).

Bahreinis toimunud pressikonverentsil asepresident Cheney ja kroonprints Salman bin Hamad Al Khalifa'ga (Cheney 2002, 17. märts) esitas press mitmeid provokatiivseid entkommenteerimata jäänud küsimusi Iraaki võimaliku sekkumise ja võõrustava riigi toetusest. Samuti jääb kommenteerimata pressi väide, et Saudi Araabia, Egiptus, Jordaania ei lubanud oma riigis kasutada USA sõjaväebaase osana võimalikust Iraagirünnakust (Ibid.).

Bahreini kroonprints kinnitab sõnavõtus prioriteeti ÜRO inspektorite naasmiseks Iraaki ja üldistades, et on oluline mõista, et Araabia maailm tajub ohtu hoopis erinevalt (Ibid.). Kroonprints selgitab, et inimesed kes täna tänaval surevad ei sure mingisugusegi Iraagi tegevuse pärast, vaid Iisraeli tegevuse tulemusel ja reaktsioonina tema tegevusele (Ibid.).

Iisrealis kordab Dick Cheney ajakirjanikele, et erinevalt spekulatsioonidest polnud kõigi 11 riigi külastuse eesmärk rääkida Saddam Husseinireündamise plaanidest vaid arutati hetkeolukorda seonduvalt Iraagi teemalise ÜRO Julgeolekunõukogu 687 resolutsiooni mittetäitmisega ja sellest tuleneva ohuga (Cheney 2002, 19. märts). Resolutsioon kohustas Iraaki Lahesõja lõpus elimineerima kõik oma massihävitusrelvad. Esitatakse ka küsimus, kas Iisrael toetaks USA-d kui tehtaks otsus Iraagireündamiseks. Peaminister Sharon vastab küsimusele selge toetusavaldusega, erinedes selle seisukoha- ja konkreetsusega kõigist teiste piirkonna liidritest (Cheney 2002, 19. märts).

Sharon kirjeldab, et Iisrael on seni toetanud terrorismivastases sõjas Ameerika suurepäraselt liidrirolli ja kõiki vapraid otsuseid, samuti toetab Iisrael terrorismivastases võitluses kõiki Ameerika järgmistes etappides tehtavaid otsuseid (Ibid.).

Visiidi järgses **teleintervjuus CBS-le** selgitab Cheney, et regiooni riigid jagavad USA-ga Iraaki puudutavat muret ja vajadusel need riigid ei oleks vastu Ameerika juhtimisel Saddam Husseinile vastandumisel (Cheney/CBS 24.03.2002). Ta selgitab, et visiidi eesmärk oli kohapeal nende riikidega dialoogi alustamine, et olla kindel, et ka nemad teemale mõtlevad. Võimalike eeltingimuste osas mainib Cheney, et jutuks tuli ÜRO roll aga samas on juba sellesisuline resolutsioon olemas (Ibid.). Ta kommenteeris, et USA-s levib seisukoht, et justkui peaks tegelema ühe teemaga korraga nagu prioriteetne Iisraeli-Palestiina konflikt aga tema arvates on oluline tegeleda samaaegselt ka teise küsimusega – Iraagi teemaga (Ibid.).

Telekanali CNN-s soovib teada, kas Ameerika keskendub ÜRO relvainspektorite tagasitoomisele Iraaki. Vastuseks täpsustab Cheney, et asi pole relvainspektoris vaid massihävitusrelvades mida ta omab, on kasutanud ja arendab ning tuumarelvade arendamise ambitsioonis (Cheney/CNN 24.03.2002). Küsimuse peale, kas S. Husseiniga on seotud ajalised tingimused, täpsustab Cheney, et selliseid ennustusi ta ei tee aga Ameerika on surmtõsine ja pühendab nii palju aega kui vaja, et leida ohule lahendus (Ibid.).

Sõnavõtt (2) võimaliku sekkumise ajend: desarmeerimine

Asepresidendi sõnavõtt (3). Asepresident Cheney kõne sõjaveteranidele (*Veterans of Foreign Wars 103rd National Convention*) 26. augustil 2002 oli presidendi ja administratsiooni kaitsepoliitilise sõnumi poolest olulise kaaluga. Ajakirjanduses kommenteeriti, et selle eesmärk oli tagaplaanile jäänud Iraagi teema taas pildile tuua. Sõnavõtt väljendab Iraagi ohu vastases planeerimisprotsessis uut otsust, varasemale ennetava rünnakule kontseptsioonile, lisandub eesmärk Saddam Husseinini režiim vahetada, et Iraagi rahvas vabastada ja massihävitusrelvadest tulenev oht Ameerikale ning tema liitlastele neutraliseerida (Cheney 26.08.2002).

Cheney tõdeb, et Iraagi aastate jooksul omandatud massihävitusrelvade eesmärk pole oma riiki kaitsta, vaid need on ründerelvad, et tappa massiivses ulatuses. Need on arendatud eesmärgiga, et Saddam Hussein saaks ähvardada keda ta soovib, kas lähipiirkonnas või kaugemal (Ibid.). Ehkki Saddam Husseini tuumarelvade programm sai tugeva löögi 1981, kui Iisrael pommitas Osirak reaktorit ja 1991.a. esimeses Lahesõjas, siis Cheney kordab paljude seisukohta, et ta omandab tuumarelvade lähiajal (Ibid.).

Cheney arvates ei too ÜRO relvainspektorite tagasisaatmine lahendust massihävitusrelvade probleemile ega pane Iraaki resolutsioone täitma, kuna ajalugu on näidanud, et Iraagi juht on väga oskuslik info mahasalgaja ja inspektorite petja (Ibid.). Tunnistades, et viimasel 12 aastal pole miski suutnud teda peatada: lepingud, ÜRO relvainspektorite leiud, ülejooksikute paljastused, rahvusvahelise kogukonna kriitika ja põlastus ja USA neli päeva kestnud pommitamine 1998.a. Ainuke asi, mida ta soovib, on aeg, et arendada edasi keemia ja bioloogiliste relvade programme ja omandada tuumarelv (Cheney 26.08.2002).

Cheney prognoosib, et peale soovitatavate relvade omandamist ja olles juba 10% maailma energiavarude omanik, soovib S. Hussein saavutada ülevõimu kogu Lähis-Idas ja võtta sellega kontroll suure osa maailma energiavarude üle (Ibid.). Lisaks otseselt ähvardada Ameerika sõpru kogu regioonis ja šantažeerida Ameerikat või teisi riike tuumarelvaga (Ibid.). Pole kahtlust, et Saddam Hussein kuhjab praegu kokku massihävitusrelvi, et neid kasutada Ameerika, meie sõprade või liitlaste vastu. Ja tema agressiivsed regionaalsed ambitsioonid viivad naabritega relvastatud kokkupõrgeteni (Ibid.).

Cheney lisab, et Saddam Husseini varasem käitumine ei anna alust kahelda, et prognoositud ohtlikud arengud oleks liialdatud (Ibid.). Sama diktaator tulistab regulaarselt Ameerika ja Suurbritannia pilootide lennukeelu tsoonis, tellis palgamõrvari eelmisele president Bushile, okupeeris Iraani ja Kuveidi, tulistas ballistiliste raketidega Iraani-, Saudi-Araabiat- ja Iisraeli ning see riik on olnud Ameerika terrorismi toetajate nimekirjas juba kaks aastakümnet (Ibid.).

Cheney kirjeldab, et Iraagi ohule lahenduse leidmist tuleb põhjalikult läbi mõelda, arutleda Kongressis ja konsulteerida liitlastega. Tema poolt lahenduseks pakutav režiimi muutmine Iraagis tooks kogu regioonile palju kasu ja tuua esile väärtusi, mis aitaks luua kestva rahu (Ibid.). Cheney leiab, et sarnaselt Kabulile, tervitaks Basra ja Bagdad

rõõmuga vabastavaid ameeriklasi. Samuti aitaks see kaasa Iisraeli ja Palestiina rahuprotsessile sarnaselt 1991. aasta Kuveidi vabastamisele (Ibid.).

Ameerika eesmärgiks oleks tagada Iraagi territooriumi terviklikkus, demokraatliku ja pluralistliku valitsusega ning olukord, kus tunnustatakse ja kaitstakse iga etnilise ja usulise grupi inimõigusi (Ibid.).

Sõnavõtt (3) võimaliku sekkumise ajend: desarmeerimine, režiimi vahetus

Asepresidendi sõnavõtt (4). Kolm päeva hiljem leidis aset president Bush'i kodusõjas Texas, asepresident D. Cheney sõnavõtt Korea sõjaveteranidele (Cheney 29.08.2002).

Tegemist oli sisult küllaltki sarnase sõnavõtuga, kus kõik 26.08.2002 sõjaveteranidele peetud kõne Iraagi ohtu puudutavad elemendid olid olemas, ehkki võis tajuda, et sõnastus oli leebem ja vähem agressiivne (Ibid.). Kahe kõne põhiline erinevus seisnes sekkumise eesmärgist kõnelemisel.

Kui 26.08.2002 peetud kõnes pakub D. Cheney välja Saddam Hussein režiimi muutmise, kirjeldades seda kui positiivset muutust Iraagis-, lähemas regioonis- ning ka laiemalt, siis 29.08.2002 peetud kõne toob selgelt välja, et ÜRO relvainspektorite Iraaki naasmine ei saa olla eesmärk omaette; eesmärk on desarmeerimine ning ÜRO resolutsioonide täitmine, mis kohustavad kõik massihävitusrelvad hävitama ja lõpetama kõik jõupingutused arendada või toota rohkem keemilisi-, bioloogilisi- või tuumarelvi (Ibid.).

Ehkki režiimi muutmisest räägivad mõlemad kõned, siis desarmeerimise mõiste tuleb esmakordselt 29.08.2002 kõnega kasutusele. Mõlemad kõned kinnitavad oponentidele, et Saddam Husseinile vastuhakk ei too kaasa selles piirkonnas veelgi suuremaid probleeme ja ei sega laiemat terrorismivastast võitlust, pigem vastupidi- kirjeldades hoopis kaasnevaid positiivseid aspekte (Ibid.).

Sõnavõtt (4) võimaliku sekkumise ajend: desarmeerimine, režiimi vahetus

Presidendi sõnavõtt (5). G.W. Bushi ettekanne ÜRO Peaassambleel oli võrreldes tema asepresidendi kõnedega paar nädalat varem vaoshoitum ehkki enam D. Cheney poolt väljaöeldud põhisõnumid said uuesti käsitletud ja kõne fookuseks oli Iraagi ohule lahenduse leidmine ÜRO formaadis (Bush 12.09.2002).

Bush sissejuhatusena tuleb meelde olukorda maailmas kui ÜRO loodi ning kutsub ühiselt pingutama nendesamade väärtuste nimel – tagades inimväärikus (vaesus, haiguste levik) ja kaitstes ühist julgeolekut, mida ohustavad regionaalsed etnilised ja usulised konfliktid ning vägivaldsed-, seadustest- ja moraalinormidest mitte kinnipidavad rühmitused ja režiimid (Ibid.).

“In one place – in one regime – we find all these dangers, in their most lethal and aggressive forms, exactly the kind of aggressive threat the United Nations was born to confront.” (Ibid.)

Bush rõhutab, et Iraagi käitumine on oht maailma rahule ja laiemalt ÜRO autoriteedile, kuna ta ei täida talle üle 12. aastat tagasi pandud ÜRO julgeolekunõukogu poolt pandud kohustusi – massihävitusrelvade hävitamine, piirangud kaugmaarakettide omamiseks (alates 150km), inimsuse vastased kuriteod Iraagis, välisriikide sõjavangide vabastamisest hoidumine, terroristide toetusest- ja koostööst loobumine jms. Julgeolekunõukogu nõudis uuesti kohaldatud kohustuste täitmist Iraagilt: 1991, 1994, 1996 (2x), 1997 (3x), 1998 (3x) ja 1999.a. (Ibid.)

Bush kutsub Iraaki oma kohustusi täitma – koheselt ja tingimusteta, kui Iraagi režiim soovib rahumeelset lahendust. Kui ta täidab kõiki oma kohustusi, siis oleks see märk uuest avatusest ja vastutusest ning sellele võiks järgneda ÜRO abiga kõiki iraaklasi esindava uue valitsuse loomine, mis põhineb inimõigustel, majandusvabadusel ja vabadel valimistel (Ibid.).

Iraagi rahva vabastamist peab ta oluliseks moraalseks põhjuseks ja strateegiliseks eesmärgiks, kuna vabad ühiskonnad ei ähvarda vallutamise ja julmusega, ei ähvarda maailma massimõrvaga. Teatades, et USA toetab ühendatud Iraagis poliitilist ja majanduslikku vabadust (Ibid.).

Bush nendib, et kui Iraak (jälle) oma kohustusi ei täida, siis tuleb ta kaalutletult ja otsusekindlalt vastutusele võtta ning Ameerika teeb koostööd vajaminevate resolutsioonide osas ÜRO julgeolekunõukoguga, jäänud on kaks valikut, kas maailm täis hirmu või maailm täis edu (Ibid.).

Kui kasvava Iraagi ohuga ei tegeleta, kes jooksvalt omandab ja arendab kõige ohtlikumaid relvi, siis kitsenevad ka võimalused talle vastu hakata. Bush kutsub ülesse seisma ühise julgeoleku-, inimkonna õiguste- ja lootuste eest (Ibid.).

Sõnavõtt (5) võimaliku sekkumise ajend: desarmeerimine, režiimi vahetus

Presidendi sõnavõtt (6). Bushi 7. oktoobri kõne taustaks oli asjaolu, et Iraagi vastu sõjalise jõu kasutamise autoriseerimise seadus ÜRO resolutsioonide jõustamiseks oli kongressis olnud arutusel 02.10.2002 ning see võeti vastu 10.10.2002 esindajatekojas ja 11.10.2002 senatis; jõustades seadusena 16.10.2002. Seega 07.10.2002 toimunud kõne Cincinnatis oli lõppetapis nendest käimasolevatest arengutest. Iraagi ohu nimeline kõne jagunes kahe fookuse vahel – Iraagist tulenev oht rahule ja Ameerika otsustavus juhtida maailma vastandumist sellele ohule (Bush 07.10.2002).

Bush selgitab, et Iraak eristub teistest ohtlikest riikidest ja režiimidest, kuna seal on kõige tõsisemad ohud koos. Iraagi massihävitusrelvi kontrollib mõrvarist türann, kes on üritanud domineerida Lähis-Idas, rünnanud naabreid, okupeerinud naaberriigi, tapnud oma rahvast ja on järjekindlalt vaenulik USA vastu (Ibid.). Luurepiltide alusel ta taasehitab rajatise, milles varasemalt tootis massihävitusrelvi, omab sadade miilide kaugusele ulatuvaid ballistilisi rakette ja teeb koostööd rahvusvaheliste terroristlike rühmitustega (Bush 07.10.2002).

Skeptikutele selgituseks, miks just nüüd peale ühtteist aastat tuleks tegutseda, ütleb et pole lihtsalt võimalik ära oodata ohu kasvu ja viimast asitõendit, kuna see võib tulla juba “mushroom cloud” vormis ehk viidates võimalikule tuumapommi plahvatusel/ rünnakule (Ibid.). Samuti muudab ohu kiireloomuliseks ja reaalseks kogetud 11. septembri terrorirünnakud, mis tõendavad, et vaenlased oleksid samuti valmis massihävitusrelvadega ründama (Ibid.).

Ta rõhutab, et olukorras kus Iraagi režiim saaks enda omandusse isegi väikese palli (softball) suuruses rikastatud uraaniumit, tootes seda ise või ostes, siis oleks tal tuumarelv olemas vähem kui aastaga (Ibid.). Kui nii juhtub, siis see positsioon võimaldaks tal domineerida Lähis-Idas ja survestada igäüht, kes vastandub tema agressioonile; võimaldaks ähvardada Ameerikat ja edastada tuumatehnoloogiat terroristidele (Ibid.).

Olukorras, kus üksteist aastat ohjelduspoliitikat, sanktsioone, inspeksioone, majanduslikku- ja diplomaatilist survet pole toonud tulemusi ja režiim endiselt omab bioloogilisi- ja keemilisi relvi ja liigub tuumarelva omandamise suunal, siis ainus lahendus oleks uue ÜRO resolutsiooni vastuvõtmine (Ibid.). Resolutsiooni vastuvõtmine kehtestaks ÜRO kontrolli all ranged ja kohesed nõudmised tuumarelvade

paljastamiseks ja hävitamiseks, võimaldaks tunnustajaid üle kuulata väljaspool Iraaki ja tagada inspektoritele limiteerimata ligipääs kõigile asukohtadele (Ibid.). S. Hussein'i režiimil tuleb samuti lõpetada terrorismi toetamine, oma rahva tagakiusamine, illegaalne kaubavahetus *Oil For Food* programmi raames ning vabastada (või jagada infot) Lahesõja ajast kadunuks jäänud personali kohta. Kui Saddam Hussein ise ei desarmeerida ja kõiki nõudmisi ei täida, siis Bush kinnitab, et USA juhib rahu nimel koalitsiooni tema desarmeerimiseks (Ibid.).

Kuna on vähe põhjust loota, et S.Hussein need sammud astub, siis Bush on samal seisukohal eelneva Clintoni valitsusega, et ainult režiimivahetus eemaldaks täielikult Iraagist tuleva ohu USA-le. Bush küll loodab, et sõjaline konflikt poleks vajalik, aga ta kinnitab selleks ollakse valmis, lubatakse põhjalikult planeerida, võtta kasutusele kõik ettevaatusabinõud ja kasutatakse selleks kogu USA sõjalist võimekust koostöös Ameerika liitlastega (Ibid.).

Mõistes meie aja ohte ja Iraagi režiimi tegutsemisviisi ja petmisi on alust oodata halvimat ja Ameerika kohustus on kiiremas korras halvima realiseerumine ära hoida (Ibid.). Bush viitab ka president Kennedy väljaütlemisele 1962.a.: *“Neither the United States of America, nor the world community of nations can tolerate deliberate deception and offensive threats on the part of any nation, large or small. We no longer live in a world,” he said, “where only the actual firing of weapons represents a sufficient challenge to a nations security to constitute maximum peril.”* (Ibid.)

Sõnavõtt (6) võimaliku sekkumise ajend: desarmeerimine, režiimi vahetus

Presidendi sõnavõtt (7). Bush kutsub oma olukorrast riigis kõnes Põhja-Korea kogemusest õppima, et mitte lasta Iraagis sarnaselt isegi suuremal ohul paisuda, takistada tal domineerimist olulises regioonis- ja ähvardamist USA suunal (Bush 28.01.2003). Ta kirjeldab, et Saddam Husseinile anti ÜRO poolt 3 kuud tagasi viimane võimalus desarmeerida ja vabatahtlikult näidata ette 108 relvainspektorile, kus ta varjab oma keelatud relvi ja seejärel need hävitada. Midagi sellist ei juhtunud ja inspektorid olid California suuruses riigis justkui aardejahil, mis pole nende töö (Ibid.).

Bush kirjeldab, et Saddam Husseinil omanduses on tohututes kogustes keemiarelvi. 1999 oli ÜRO andmetel Iraagil piisavalt keemiarelvi, et toota 25000 liitrit antraksit, 38000 liitrit botulinium toksiooni (Ibid.). USA luure andmetel on tal piisavalt bioloogilisi relvi,

et toota 500 tonni sarinit, sinepigaasi ja VX närviagenti, samuti 30000 tükki laskemoona, mis on võimelised transportima keemiarelvi, millest relvainspektorid hiljuti leidsid 16, ehkki Iraagi väitel neid ei eksisteeri. Kõigi eelpool nimetatud relvade hävitamise kohta pole Iraagil ette näidata tõendeid (Ibid.).

Kolm ülejooksikut jagasid 1990. aastate lõpul infot mitmetest bioloogiliste relvade mobiilsetest laboritest. Bush kirjeldab, et Rahvusvaheline Aatomenergiaagentuur on kinnitanud, et 1990-tel oli Iraagil arenenud tasemel tuumarelvaprogramm, tuumarelva kavand ning töötati uraaniumi rikastamiseks viie meetodiga (Ibid.). Ta viitab samuti hiljutistele Suurbritannia avaldustele, mille kohaselt Iraak soovis osta märkimisväärset kogust uraaniumi Aafrikast ning USA luure andmetel on ta soovinud osta tugevaid alumiiniumtorusid, mis on sobilikud tuumarelva tootmiseks (Ibid.).

Viidates hetkeolukorrale Iraagis kirjeldab ta kuidas tuhanded Iraagi julgeolekutöötajad pingutavad selle nimel, et peita ÜRO relvainspektorite eest dokumente ja materjale, desinfitseerivad inspekteerimise asukohti ja Iraagi ametnikud käivad kaasas inspektoritega, et võimalikke tunnistajaid ähvardada (Ibid.).

Ta viitab skeptikutele, kelle arvates ei tohiks enne tegutseda, kui oht on vahetus läheduses. Küsides vastu, et millal on see enne juhtunud, et terroristid või türannid teatavad oma plaanidest ette, mis võimaldaks seda takistada. Usaldada Saddam Husseini mõistlikkust ja vaoshoitust pole strateegia, ega saa olla meie valik (Ibid.).

Sõnum paljukannatanud iraagi rahvale oli, et nende vaenlane pole keegi muu kui Saddam Hussein; peale tema režiimiga kõrvaldamist toimub ka rahva vabanemine (Ibid.).

Bush teavitab oma kõnes, et 5. veebruaril kutsub USA ÜRO julgeolekunõukogu kokku, et arutada Iraagi vastuastumist maailmale ja välisminister C. Powell tutvustab uusi luureandmeid Iraagi illegaalsete ja legaalsete relvaprogrammide kohta ja seoseid terroristidega (Ibid.).

Bush kinnitab, et konsultatsioonidega jätkatakse aga kui Saddam ei desarmeerita täielikult, siis ameerika rahva julgeoleku- ja maailmarahu nimel Ameerika juhitud koalitsioon desarmeerib Iraagi (Ibid.).

Sõnavõtt (7) võimaliku sekkumise ajend: desarmeerimine, režiimi vahetus

Presidendi sõnavõtt (8). President Bushi Iraagi tuleviku teemaline kõne Ettevõtlusinstituudis kirjeldab möödunud aasta septembri rünnakuid õppetunnina, et tänastele ohtudele aktiivselt ja jõuliselt vastu seista, ennetamaks nende taasjõudmine Ameerika taevasse ja linnadesse (Bush 26.02.2003).

Kirjeldades, et terrorivastasesse võitlusesse on kaasatud enam kui 90 riiki ja on saavutatud palju edu, nii võitlustes võrgustikega ja üksikute mõrvaritega. Samuti, et vastandutakse terrorismivastase võitluses suurimale ohule - seadusetutele režiimidele (Ibid.). Iraagi puhul avaldab president Bush lootust, et ta desarmeerib ÜRO nõudmiste kohaselt rahumeelselt ja täielikult või ta desarmeeritakse jõuga, et oht elimineerida (Ibid.).

Oma kõnes astub ta juba sammu ajas edasi, kirjeldades visiooni desarmeerimise järgest Iraagist, mida esmajärjekorras abistatakse Ameerika ja koalitsiooni poolt ravimitega haigetele, kolme miljoni toiduabi ühikuga, samuti varustatakse ja taasavatakse esimesel võimalusel Oil-For-Food programm ning toetatakse läbi ÜRO World Food programmi ja UNICEF'i (Ibid.). Teiseks, hävitatakse keemia- ja bioloogilised relvad ning tagatakse stabiilsus ja turvalisus, kaitstakse Iraagi maavarasid võimalike rünnakute eest ja neid kasutatakse vaid Iraagi rahva huvides (Ibid.). Kolmandaks ta kinnitab, et Ameerikal pole kavatsust täpselt määratleda Iraagi uue valitsuse kuju aga kindlasti tagatakse, et selleks ei saa uus brutaalne diktaator ja et igal iraaklasel on uues valitsuses hääl ning õigused tagatud (Ibid.).

Ta konstateerib, et Iraagi ülesehitamine tähendab püsivat pühendumist Ameerika ja paljude teiste riikide poolt ning Iraaki jäädakse nii kauaks kui vaja, aga mitte päevagi kauemaks. Uus Iraagi režiim oleks inspireeriv vabaduse näide ka teistele rahvastele regioonis ja samuti hoiatuseks, et terrorismi toetamist ei tolereerita. Ilma Saddam Hussein'i režiimiga jõuaks terrorivõrgustikele vähem raha, et koolitada terroriste ja maksta hüvitusi enesetaputerroristide peredele (Ibid.).

Sõnavõtt (8) võimaliku sekkumise ajend: desarmeerimine, režiimi vahetus

Presidendi sõnavõtt (9). President Bushi 17. märtsil 2003 toimunud kõne leidis tema enda kommentaaride järgi aset viimastel järgijäänud päevadel enne Iraagi osas lõpliku otsuse tegemist (Bush 17.03.2003). See kõne ei olnud uue info edastamiseks Ameerika rahvale vaid rahva teavitamine Saddam Husseinile ning ta poegadele esitatud 48h

tunnisest ajalisest tähtajast Iraagist lahkumiseks, kus veel oleks võimalik rahumeelselt Iraaki desarmeerida ning mille ebaõnnestumisel järgneb sõjaline konflikt (Ibid.).

President Bush selgitab, et kahjuks ei õnnestu Iraagi desarmeerimist läbi viia ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga, kuna osad liikmed, kes küll tunnistavad Iraagi ohtu, on otsustamatuse tõttu lubanud sellise otsuse vetostada. Ent paljudest riikidest on moodustumas laiapõhjaline koalitsioon, kellel on meelegindlus ja otsustavus, et kaitsta rahu ähvardava ohu eest ja jõustada maailma riikide õiglased nõuded (Ibid.).

Ta kirjeldab, et Saddam Husseinil pole enam võimalik jääda võimule. Ent Iraagi armee saaks endiselt teha rahumeelse ja riiki kaitsva otsuse, lubades massihävitusrelvade hävitamiseks koalitsioonivägedel rahumeelselt riiki siseneda (Ibid.).

Oleks enesetapjalik käitumine, kui terroristidele või terroristlike riikide tegevusele reageeritakse alles siis, kui nad on juba rünnanud esimesena; Bushi sõnul tuleb seetõttu maailma julgeoleku tagamiseks Iraak desarmeerida (Ibid.).

Sõnavõtt (9) võimaliku sekkumise ajend: desarmeerimine, režiimi vahetus

Tabel 3. Presidendi ja asepresidendi artiklite loetelu ja sekkumise ajend

Nr	Kuupäev	Pealkiri	Võimaliku sekkumise ajend (sekkuv muutuja)
1	29.01.2002	G.W.Bush "State of the Union Address to the 107th Congress"	desarmeerimine
2	11.03.2002	D.Cheney, Lähis-Ida visiidi kajastus	desarmeerimine
	13.03.2002		
	17.03.2002		
	19.03.2002		
	24.03.2002/CBS		
	24.03.2002/CNN	desarmeerimine	
3	26.08.2002	D.Cheney "Vice President Speaks at Veterans of Foreign Wars, 103rd National Convention"	desarmeerimine, režiimi vahetus
4	29.08.2002	D.Cheney "Vice President Honors Veterans of Korean War"	desarmeerimine, režiimi vahetus
5	12.09.2002	G.W.Bush "Address to the United Nations General Assembly United Nations Headquarters"	desarmeerimine, režiimi vahetus
6	7.10.2002	G.W.Bush "The Iraqi Threat"	desarmeerimine, režiimi vahetus
7	28.01.2003	G.W.Bush "State of the Union Address to the 108th Congress"	desarmeerimine, režiimi vahetus

8	26.02.2003	G.W.Bush "The Future of Iraq"	desarmeerimine, režiimi vahetus
9	17.03.2003	G.W.Bush "Message to Saddam"	desarmeerimine, režiimi vahetus

(Autori koostatud)

3.3. USA uuriva ajakirjanduse nelja väljaande artiklid Iraagi konflikti eelsesel perioodil

Artiklite analüüsimisel on võetud aluseks M. Brecheri (1993) kriisi mudeli sekkuvad muutujad - väärtusohud ja lõhkuva toimega tegevused/ otsused. Sekkuvad muutujad mõjutasid puhkemise perioodis ohustatud väärtuste tajumist ja kriisi järkjärgulist liikumist eskaleerumiseni. Ehkki perioodil oli lõhkuva toimega otsuseid enam, siis vaadeldaval perioodil tegi autor otsuse USA presidendi nelja lõhkuva toimega tegevuse/otsuse kasuks, mis ajaliselt jagab vaadeldava perioodi neljaks.

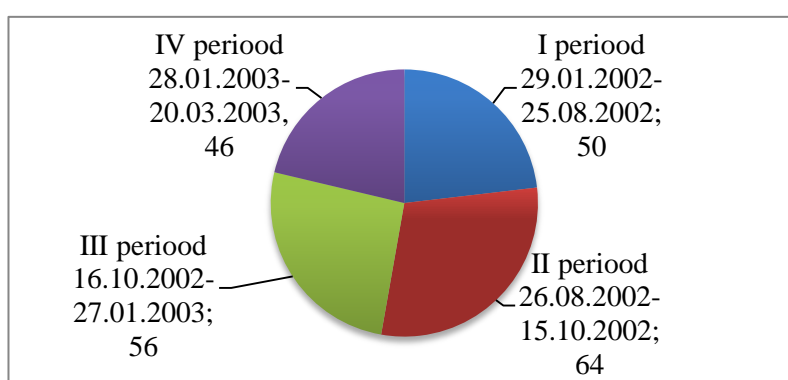
Vaadeldava üksikjuhtumi puhul aitab väärtus-ohude põhine jaotus selgitada nii presidendi kui ka meedias kajastatud eesmärke, mida riik/ ehk USA püüab konflikti käigus realiseerida, milleks Brecheri järgi on majanduslik heaolu, territoriaalne terviklikkus, poliitiline režiim, mõju suurendamine, suure kahju vältimine, hävitamine/eksistents (Ibid.).

Arvestades, aga Iraagi spetsiifilist vahemuutujate konteksti, käsitletuna nii ajakirjanduses kui USA presidendi kõnedes, siis aitavad väärtusohudena kõige enam kirjeldada sekkumise eesmärke: 1) majanduslik heaolu; 2) poliitiline režiim; 3) mõju suurendamine; 4) täiendava väärtusena on autori poolt lisatud "desarmeerimine", ilma milleta pole võimalik väärtusohu Iraagi kontekstis kirjeldada. Lisaks artiklites üksikuna väljatoodud väärtustele on samuti kasutatud nende kombinatsioone, kui autor sekkumise põhjust kirjeldades kajastas neist mitut üheaegselt.

Analüüsis arvesse võetud artiklite koguarv perioodil on 216, jagunedes vastavalt Time ajakirjas 49, National Journal'is 69, National Standard'is 49 ja Newsweek'is 49. Artiklite avaldamise tihedust neljas perioodis kirjeldab järgnev tabel.

Tabel 4. Sekkumist puudutavate artiklite koguarv perioodil

Perioodid	I periood 29.01.2002- 25.08.2002	II periood 26.08.2002- 15.10.2002	III periood 16.10.2002- 27.01.2003	IV periood 28.01.2003- 20.03.2003	Kokku
Time	9	15	15	10	49
National Journal	13	22	18	16	69
National Standard	17	16	10	6	49
Newsweek	11	11	13	14	49
KOKKU	50	64	56	46	216

(Autori koostatud)**Joonis 6.** Sekkumist puudutavate artiklite koguarvu visualiseering*(Autori koostatud)*

Artiklite avaldamise sagedus neljal (4) perioodil näitab ilmselgelt temaatiliste sõnavõtude aktiveerumist, mida lähemale jõuti tegelikule sekkumisele. Vaadeldava sekkumise eelse perioodi kogupikkuseks oli 1 aasta, 1 kuu ja 21 päeva ehk 59 nädalat ja 3 päeva. Lõhkuvate otsuste sagedus samuti aktiveerub perioodi teises pooles.

Kuna vaadeldavad meediaväljaanded on päevapoliitilised uuriva ajakirjanduse nädalakirjad, siis on artiklite avaldamise sagedust analüüsitud nädalaste ühikutena, kus nädalased periodiseeringud on vajadusel ümardatud täisnädalateks.

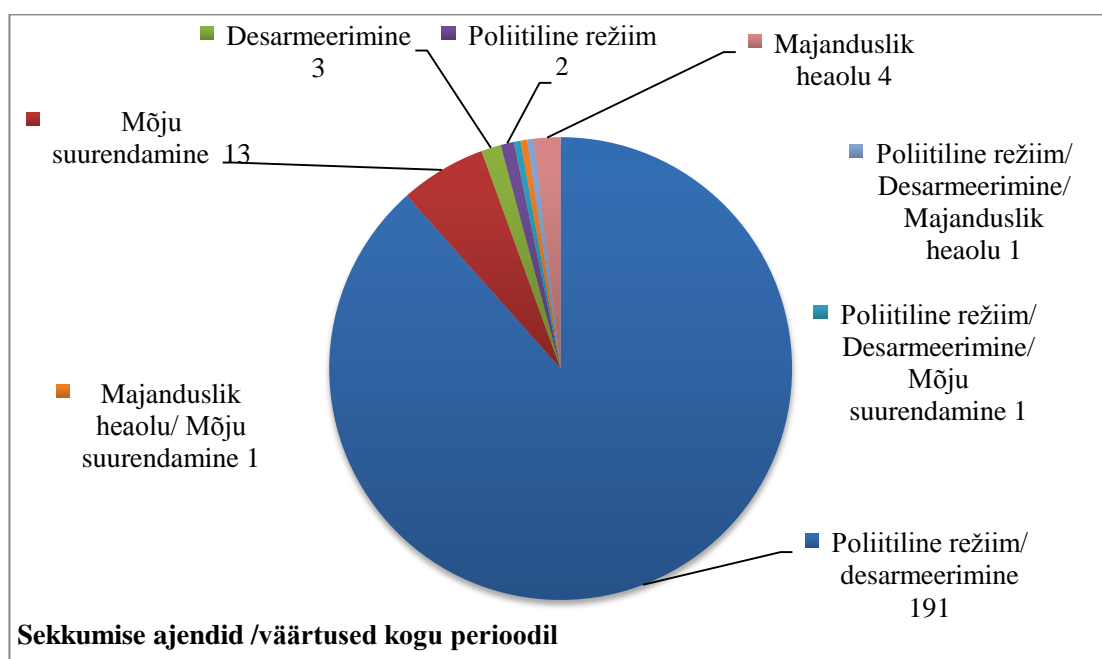
Tabel 5. Artiklite nädala põhine arvestus avaldamise sagedus (4 perioodi)

Perioodid	I periood 30 NÄDALAT	II periood 7 NÄDALAT	III periood 15 NÄDALAT	IV periood 7 NÄDALAT
	29.01.2002- 25.08.2002	26.08.2002- 15.10.2002	16.10.2002- 27.01.2003	28.01.2003- 20.03.2003
KOKKU	1,7	9,1	3,7	6,5

(Autori koostatud)

Kõige sagedamini avaldati Iraagi sekkumise teemalisi artikleid teisel- (26.08.2002-15.10.2002) ja neljandal perioodil (28.01.2003-20.03.2003), vastavalt **9,1 artiklit- ja 6,5 artiklit nädalas**. Kolmandal perioodil (16.10.2002-27.01.2003) avaldati väljaannete peale kokku keskmiselt **3,7 artiklit nädalas** ja esimesel kõige pikemal perioodil (29.01.2002-25.08.2002) avaldati 30 nädala jooksul keskmiselt **1,7 artiklit nädalas**.

Kokkuvõtvalt vaadeldava ca **14 kuu jooksul toodi sekkumise ajenditena USA nädalikirjades välja kõige enam poliitilise režiimi vahetuse ja desarmeerimise kombinatsiooni - 191 korral** (88%). Enam kui korra said välja toodud ajendid nagu USA “mõju suurendamine” sekkumise põhjusena (13 korral/ 6%), samuti “majandusliku heaolu” suurendamine (4 korral/ 2%), mida artiklites seostati nt Iraagi naftaga seonduvate võimalike soodustingimustega USA jaoks. Desarmeerimist sekkumise ajendina mainiti 3 korral (1%) ja poliitilise režiimi vahetust sekkumise ajendina 2 korral (1%).

Joonis 7. Sekkumise ajendid/ väärtusohud kogu perioodil
(Autori koostatud)

Eraldi vaadatuna on neli perioodi küllaltki sarnased, kus variatsioon on vaid 86-90%, kus sekkumise ajendiks on poliitilise režiimi muutmise koos desarmeerimisega. Esimesel perioodil on vastavaks protsendiks 90%, kahel korral (4%) mainitakse poliitilise režiimi vahetust sekkumise põhjusena ning ühekordselt saab ajendina

kajastatud mõju suurendamine, desarmeerimine, poliitilise režiimi muutmine ning ka kombinatsioon poliitilise režiimi muutmise/ desarmeerimisest/ mõju suurendamist.

Teine periood eristub selle poolest, et kui 86% toob sekkumise põhjusena poliitilise režiimi muutmist koos desarmeerimisega, siis 11% (7 korral) toob sekkumise ajendina USA mõju suurendamise eesmärki ja kahel korral desarmeerimist (3%). Antud ajavahemikul leiavad aset kõige aktiivsemalt Iraagi sekkumise teemalised arutelud ja sõnavõttud (avalikud/ mitteavalikud) ning president Bush esineb rahvusvahelise sõnavõttuga ÜRO Peaassambleel ja teeb siseriikliku Iraagi ohu teemalise sõnavõtu.

Lõhkuva mõjuga otsuste põhjal lahterdatud kolmas periood kajastab perioodi, kui Iraaki sekkumine on juba aina enam ja konkreetsemalt kajastamisel, nii administratsiooni sõnavõttudes-, meedias- kui ka Kongressis ning periood algab president Bushile vajadusel Iraagi sekkumise loa andmisega, kui Kongressis võeti vastav seadus ülekaalukalt vastu (seadus jõustub 16.10.2002.a.). 89% perioodi artiklitest mainib sekkuva muutuva väärtusena “poliitilise režiimi muutmist koos desarmeerimisega” ning 5% artiklitest saab välja tuua “mõju suurendamise” ja eraldi 5% “majandusliku heaolu tõstmist” põhjusena.

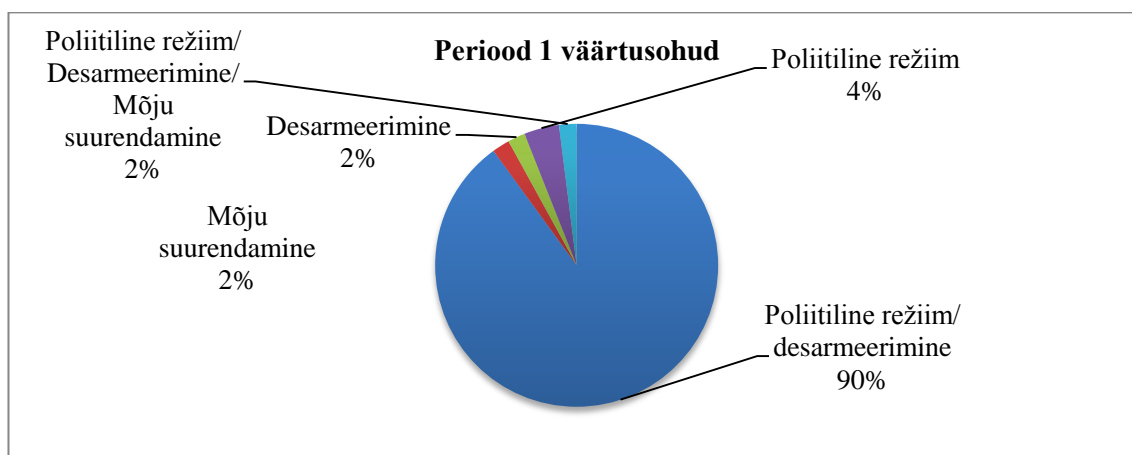
Neljäs periood, mille kestvuseks oli vaid 7 nädalat kordab sisult varasemaid perioode, ega pole kriitilisem presidendi- ja ülejäänud administratsiooni Iraagi sekkumise meelsustatusele. 89% artiklitest toob sekkumise põhjusena poliitilise režiimi muutmist vajadust koos desarmeerimisega, USA mõju suurendamist piirkonnas mainitakse kahel korral (5%) ja üksikud korrad mainitakse sekkumise põhjusena “majanduslikku heaolu” tõstmise aspekti, ning “majandusliku heaolu/ mõju suurendamise” ja “poliitilise režiimi muutmise/ desarmeerimise /majandusliku heaolu” kombinatsiooni.

Üldistatult võib kokku võtta, et sekkumise ajendite osas toetasid fookuses olevad 4 päevapoliitika uuriva ajakirjanduse väljaannet, läbi eraldiseisvate artiklite, ülekaalukalt presidendi ja tema administratsiooni poliitikates kajastuvaid põhjusi sekkumiseks s.o. poliitilise režiimi muutmist ja desarmeerimist Iraagis, mis muudaks olukorra turvalisemaks nii Iraagi rahvale, riigi lähiümbruses- ja kaugemal USA liitlastele ja ka laiemalt USA-le endale.

Tabel 6. Konflikti sekkumise ajend/ väärtusohud perioodil I

Period I	Poliitiline režiim/ desarmeerimine	Mõju suurendamine	Desarmeerimine	Poliitiline režiim	Poliitiline režiim/ Desarmeerimine/ Mõju suurendamine
Time	9	-	-	-	-
National Journal	12	-	-	-	1
National Standard	14	-	1	2	-
Newsweek	10	1	-	-	-
KOKKU	45	1	1	2	1

(Autori koostatud)

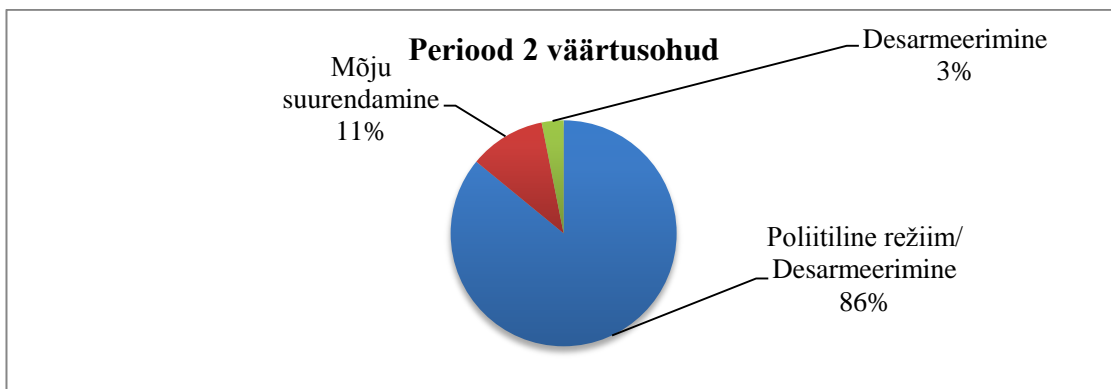
Joonis 8. Konflikti sekkumise ajend/ väärtusohud skeemil, periood I

(Autori koostatud)

Tabel 7. Konflikti sekkumise ajend/ väärtusohud, periood II

Period II	Poliitiline režiim/ Desarmeerimine	Mõju suurendamine	Desarmeerimine
Time	14	1	-
National Journal	18	3	1
National Standard	13	3	-
Newsweek	10	-	1
KOKKU	55	7	2

(Autori koostatud)

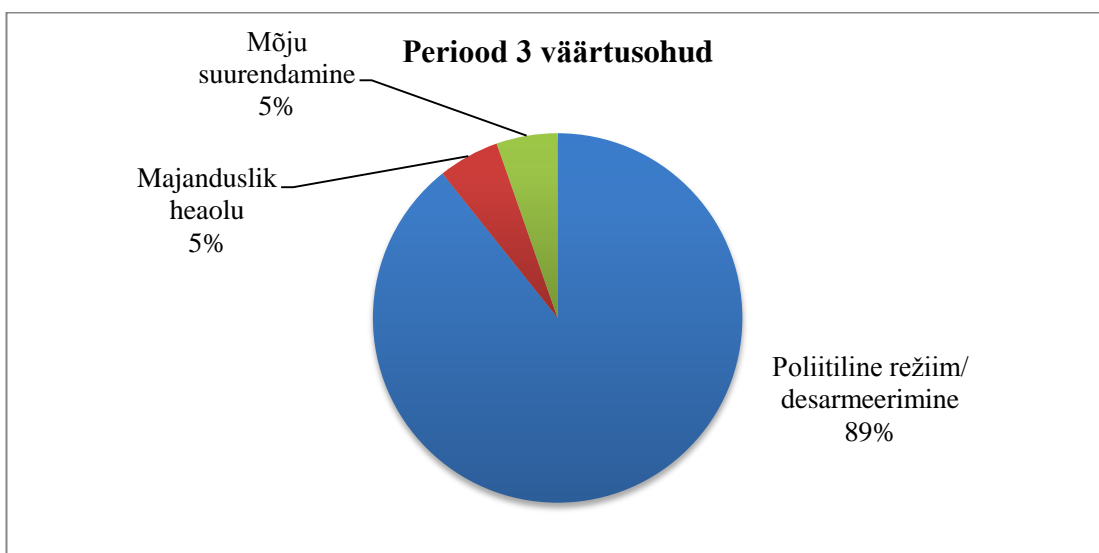

Joonis 9. Konflikti sekkumise ajend/ väärtusohud skeemil, periood II
(Autori koostatud)

Tabel 8. Konflikti sekkumise ajend/ väärtusohud, periood III

Periood III	Poliitiline režiim/ desarmeerimine	Majanduslik heaolu	Mõju suurendamine
Time	14	1	
National Journal	15	1	2
National Standard	10		
Newsweek	11	1	1
KOKKU	50	3	3

(Autori koostatud)

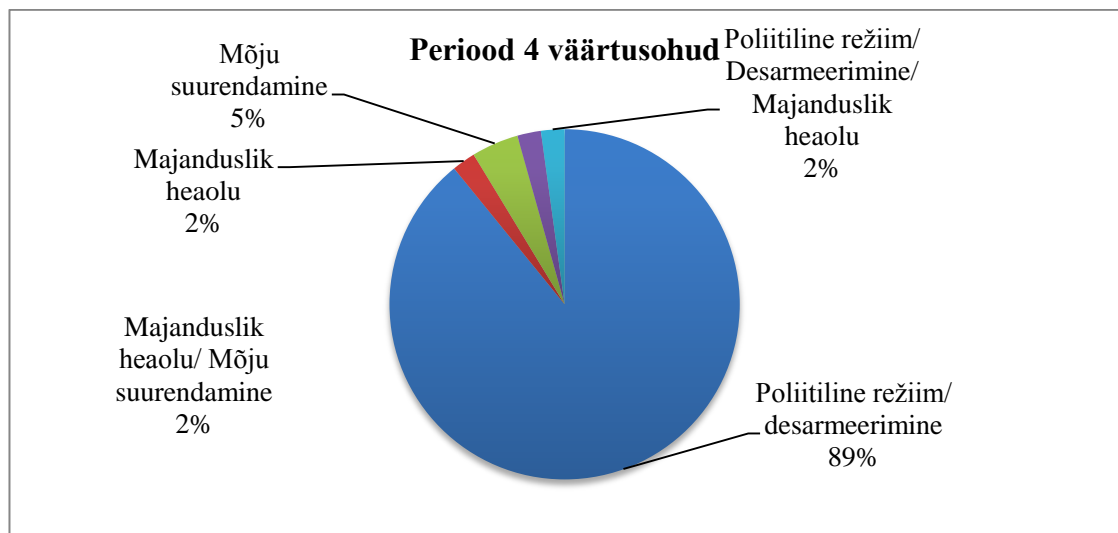

Joonis 10. Konflikti sekkumise ajend/ väärtusohud skeemil, periood III
(Autori koostatud)

Tabel 9. Konflikti sekkumise ajend/ väärtusohud, perioodil IV

Period IV	Poliitiline režiim/ desarmeerimine	Mõju suurendamine	Majanduslik heaolu/ Mõju suurendamine	Poliitiline režiim/ Desarmeerimine/ Majanduslik heaolu	Majanduslik heaolu
Time	9	-	1	-	-
National Journal	15	-	-	1	-
National Standard	6	-	-	-	-
Newsweek	11	2	-	-	1
KOKKU	41	2	1	1	1

(Autori koostatud)

Joonis 11. Konflikti sekkumise ajend/väärtusohud skeemil, perioodil IV

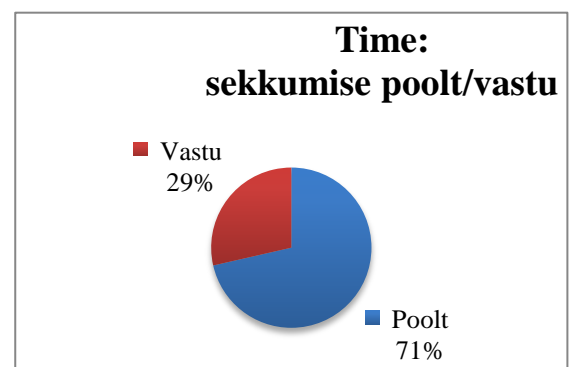
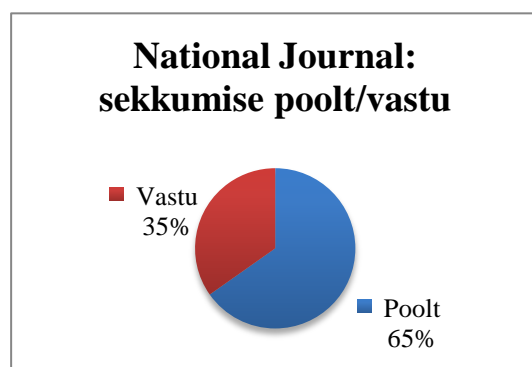
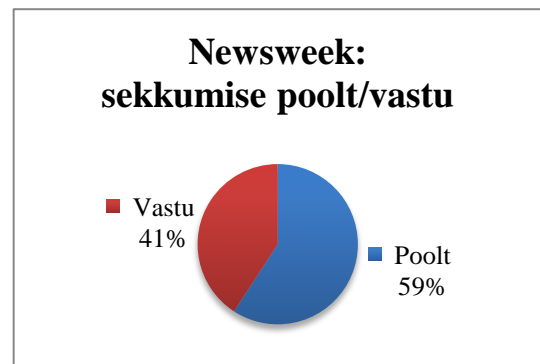
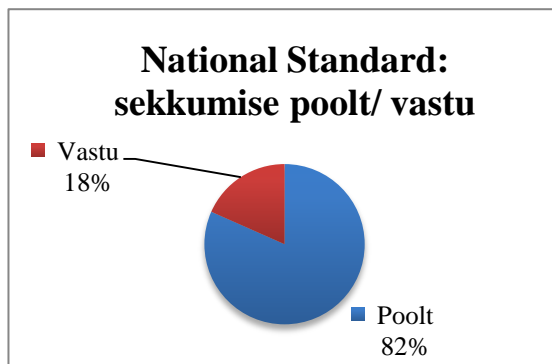
(Autori koostatud)

Täiendava küsimusena on võetud antud artiklite puhul vaatluse alla aspekt, mis aitab veelgi täpsustada neljas nädalakirjas töötavate ajakirjanike ja panustavate ekspertide seisukohti Iraagi sekkumisele. Eraldiseisvalt sekkumise põhjuse väljaselgitamisest ja selle toetamisest või vastasusest on 216 artiklis samuti määratletud artikli toetus- või vastasus Iraagi sekkumisele.

Tabel 10. Konflikti sekkumise pooldamine või vastasus perioodide ja ajakirjade lõikes

	Period I		Period II		Period III		Period IV	
	Poolt	Vastu	Poolt	Vastu	Poolt	Vastu	Poolt	Vastu
Time	7	2	8	7	13	2	7	3
National Journal	7	6	16	6	10	8	12	4
National Standard	15	2	11	5	8	2	6	0
Newsweek	10	1	7	4	9	4	3	11
KOKKU	39	11	42	22	40	16	28	18

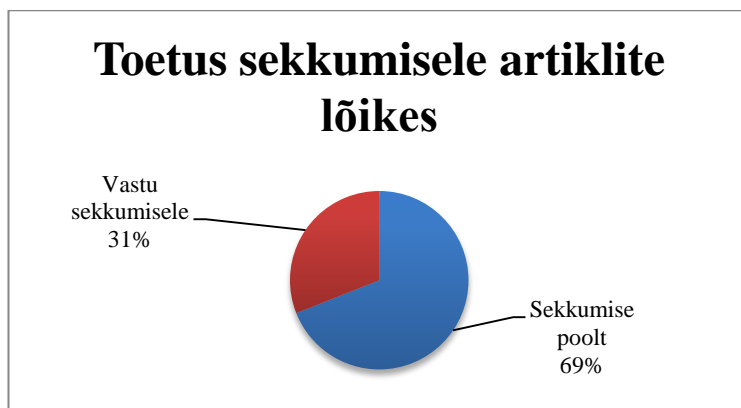
(Autori koostatud)

Joonis 12. Artiklite sekkumise pooldamine või vastasus väljaannete põhiselt (perioodide peale kokku)

(Autori koostatud)

Võttes aluseks lihtsustatud küsimuse 4 väljaande toetuse- või vastasuse aspekti sekkumisele 4 perioodi lõikes, siis tabel 7 ja skeem 6 annab ülevaate saadud tulemustest: **sekkumist toetas vastavalt 69% ning vastaste poolel oli 31%.**

Joonis13. Konflikti sekkumise pooldamine või vastasus kõigi perioodide ja ajakirjade lõikes
(*Autori koostatud*)

Vaadates eraldi esimest perioodi, siis oli **sekkumisele Iraaki poolt 78% ja vastu 22%** artiklitest, mis jagunesid vastavalt Time 78% poolt ja 22% vastu, National Journal 54% poolt ja 46% vastu, National Standard 88% poolt ja 12% vastu ning Newsweek 91% poolt 9% vastu.

Teisel perioodil, kui arutelud muutusid aktiivsemaks ja konkreetsemaks ning seadundlikud õigusaktid Iraagi sekkumise osas olid arutusel Kongressis oli vaadeldud artiklite **toetus sekkumisele 66% ja vastaseid 34%**, Time toetus sekkumisele 53% ja 47% vastu, National Journal toetajaid 73% ja vastu 27%, National Standard 69% poolt ja 31% vastu ning Newsweek 64% poolt ja 36% vastu.

Kolmandal perioodil oli **toetusprotsent sekkumisele 71% ja vastaseid 29%**, millest Time toetus oli 87% ja 13% vastu, National Journal 56% poolt ja 44% vastu, National Standard 80% poolt ja 20% vastu ning Newsweek 69% poolt ja 31% vastu.

Neljandal, sekkumisele vahetult eelneval perioodil, oli kokkuvõtvalt kõigist perioodidest **vastaseid kõige enam ehk 39% vastu ja 61% poolt** ning ka üksikute väljaannete tulemused hoopis eristuvad. Time 70% poolt ja 30% vastu, National Journalis toetajaid 75% ja vastu 25%, National Journal 100% poolt, Newsweek 79% vastu ja 21% poolt.

Kokkuvõte ja järeldused

Käesoleva uurimistöö fookus oli esmalt uurida ja tutvustada rahvusvahelise konflikti puhkemisefaasi uurimisel erinevaid teadusmetodoloogilisi lähenemisi ning anda ülevaade muutujate kasutamist teoreetiliselt ja praktiliselt konfliktide tekke analüüsimisel. Teoreetiline ülevaade kinnitas, et puhkemise faasis on muutujate kasutamine rahvusvahelise konflikti tekke tervikuna analüüsimisel pigem haruldane ja enamasti keskenduvad autorid tagant järgi kitsama- või laiemal andmestiku alusel mõne asjaolu või teema eraldi selgitamisele, kui tervikliku mudeli loomisele. Brecheri laialdane mudel keskendudes mh kausaalsete põhjuste seletamisele ja prognoosimisele on pigem erandiks. Seetõttu saab Brecheri mudelit ka tuleviku uurimistöodes kasutada hea baasina kui soovida terviklikumat lähenemist kriiside uurimisel, vaatamata milline konkreetne etapp või muutujate grupp on analüüsi fookuses. Samuti on teiste metodoloogiliste lähenemiste seas pigem haruldane, et uuritaks korraga rohkem kui ühte konflikti etappi ja veelgi haruldasem, et eesmärgiks oleks tervikteooria loomine koos deduktiivse kinnitamisega ning vaadeldaks mh erinevate faaside vastastiksõltuvust kriisi arengul.

Sekkuvate muutujate mudeli rakendamine empiirilises analüüsis Iraagi kriisi puhkemise perioodis võimaldas andmestikku hästi kaardistada ja analüüsida. Arvestades aga Iraagi spetsiifilist vahemuutujate/ väärtusohude konteksti, käsitletuna nii ajakirjanduses kui USA presidendi kõnedes, siis aitasid väärtusohudena kõige enam kirjeldada sekkumise eesmärke Brecheri kuuest väärtusest kolm: 1) majanduslik heaolu; 2) poliitiline režiim; 3) mõju suurendamine, täiendava väärtusena Brecheri mudelile lisati autori poolt "desarmeerimine", ilma milleta poleks võimalik väärtusohu spetsiifilises Iraagi kontekstis täpselt kirjeldada. Lisaks artiklites üksikuna väljatoodud väärtustele võeti analüüsis arvesse samuti nende kombinatsioone kui autor sekkumise põhjust kirjeldades kajastas neist mitut üheaegselt.

Autori esitatud hüpotees leidis kinnitust, millega väideti, et presidendi kõnede ja uuriva ajakirjanduse seisukohtade sekkumise ajendite kokkulangevuses esineb tõenäoliseid ebakõlasid just algusjärgus. Nimelt esimese 7 kuu jooksul, mis langeb kokku lõhkuvate muutujate alusel periodiseeritud esimese perioodiga 29.01.2002-25.08.2002 esines

presidendi/ asepresidendi sõnavõttudes sekkumise ajendiks ainult „desarmeerimine“. Samal ajal meedia seisukohtades on esimese perioodi sekkumise põhjusteks 90% ulatuses juba kombinatsioon „poliitilise režiimi vahetusest ja desarmeerimisest“. See loomulikult ei tähenda, et kahe leeri seisukohavõttud täielikult lahkesid vaid pigem ainult osaliselt, kus karmim rõhuasetus Iraaki sekkumisel oli üllatuslikult meedia poolel, kuna perioodi artiklitest ainult 2% rääkis sekkumise põhjusena ainult desarmeerimisest. Järeldades, et meedia rääkis Iraagis võimuvahetusest juba puhkemise perioodist alates, kui asepresidendi sõnavõttus kajastub see kvalitatiivne vahe esmakordselt 26.08.2002 kohe teise perioodi alguses, kui D. Cheney toob presidendi nimel esmakordselt välja vajaduse Iraagis ka režiim vahetada.

Võttes kokku üldised tulemused presidendi kõnede ja uuriva ajakirjanduse seisukohtade sekkumise ajendite kokkulangevuses, siis tuleb tõdeda, et kokkulangevus on suurem kui oleks võinud arvata. 88% ehk 191 korral leidis uuriv ajakirjandus sekkuva muutujana sekkumise põhjuseks „poliitilise režiimi vahetuse ja desarmeerimise kombinatsiooni“. Ka presidendi sõnavõttudes oli sama kombinatsioon II, III ja IV perioodil ainsa sekkumise põhjusena kasutusel. Meedia väljaannetes said terve perioodi lõikes kuuel protsendil (6%) kordades ära mainitud veel „mõju suurendamine“, 2% „majanduslik heaolu“ ja paari korral eraldi sekkumise põhjusena desarmeerimist ja poliitilise režiimi vahetust eraldi.

Analüüsis leiab tõestust ka teine väide, mille kohaselt on puhkemise faasi esimesel poolel (so 7 kuu jooksul) meediaväljaannetes Iraagi teemaliste artiklite maht oluliselt kesisem. Nimelt avaldati esimesel perioodil 30 nädala jooksul neljas väljaandes keskmisel 1,7 artiklit nädalas. Kui võrdluseks teises perioodis (26.08.2002-15.10.2002) oli vastav näitaja 9,1 artiklit, kolmandas (16-10.2002-27.01.2003) keskmiselt 3,7 artiklit- ning neljandas perioodis (28.01.2002-20.03.2003) avaldati 6,5 artiklit nädalas.

Uurimisprobleemile lisaks tõestas autor teooriavälise täiendava küsimuse meediaväljaannete artiklite alusel sekkumise põhimõttelise toetamise- või vastandumise osas. Ehkki see polnud küll omaette uurimisprobleem, vaid võimalusel empiirilisele uurimisele täiendava selgitava asjaolu lisamine. Lihtsustatud analüüsi tulemus näitas, et Iraaki sekkumist toetas nelja meediaväljaande- ja nelja perioodi lõikes 69% artiklitest,

kui vastu oli 31%. Andmestik andis võimaluse vaadata eraldi väljaannete põhist toetust, millest huvitavaim aspekt oli sekkumist puudutava toetuse muutus 4 faasi lõikes. Esimesel perioodil jaanuarist-augustini oli toetusprotsent sekkumisele 78%; teises perioodis augustist-oktoobrini 2002 66%; kolmandas perioodis oktoobrist-jaanuarini 2003 tõusis toetus 71%-ni, kui neljandas faasis jaanuarist-märtsini oli toetus Iraaki sekkumisel kõige madalamal 61% tasemel. Huvitavaim oli tendents ka neljandas perioodis nelja ajakirja lõikes. Toetus sekkumisele neljandas perioodis jaanuar-märts 2003 oli ajakirja Time järgi 70%, National Journalis 75%, National Standard oli 100% poolt ning Newsweek järgi oli pooldajaid vaid 21%.

Ingliskeelne resüme

INTERVENING VARIABLES OF INTERNATIONAL CONFLICT DURING ONSET PHASE: USA-IRAQ CONFLICT 2003

Lea Aasamaa

Summary

The topic of international crises for current research paper has very concrete connection to global politics today and also generally to daily (foreign) politics in Estonia. International crises and its outcomes taking place in far away locations are not anymore excluded from our daily reality. These developments are explained by overall globalisation, the speed of technology development and many other aspects, including harmful terrorist organisations, who are not bound with state borders.

This situation has put European countries and our allies in many other countries into defensive position, wanting understand better, but also to protect our interests from vicious attacks. Also wanting to control the spread of chemical and nuclear weaponry from current third parties (North-Korea etc) to further unwanted parties.

International relations theory has always sought to give explanation to wars, conflicts. Through acquiring more knowledge/ data in the field, has tried to find ways not only to explain, but also to prevent them from happening.

Researchers have put emphases on different aspects, when trying to explain and to predict international conflicts. Current paper has selected approach and theory, which not only describes and explains, but also gives information to predict conflicts. During the theory development (Brecher 1993), the author has used large aggregate data with deductive approach and leaving aside the historical empirical research.

This proved theoretical approach to international crises has four phases (onset, escalation, de-escalation, emphases), which are interrelated, meaning having influence to preceding and following phases. The theory model Unified Model of Crises (UMC) development phases have important place for variables.

Current research work concentrates looking only at crises development during the beginning phase – in the onset, where crises development is influenced by intervening

variables. These intervening variables are value threat and disruptive interaction (Brecher), former meaning either perceived threat or goals to be achieved through entering conflict. The latter disruptive interaction means either decision or actions which have disruptive influence to crises dynamics.

Research paper introduces in first paragraph various approaches to crises reasoning and crises onset processes together with crises development, including M. Brecher. In the overall, paragraph introduces research works, which put high value into measuring and variables.

The empirical part of the paper has in the centre single case study – the Iraq conflict (2003). The research paper is only looking at one side to the conflict – the United States. Whereby the main emphasis is to find matches at the intervening variable – the value threat or by the other wording – in the objective why to intervene to Iraq conflict. The intervening variables by the UMC model are: economic welfare, territorial integrity, political regime, influence, the avoidance of grave damage and existence.

The searched matches in the intervening variable at looked at two levels – the US state leaders speeches and through four media publication articles (The Weekly Standard, Time, Newsweek ja National Journal), which are published weekly.

The data available which was suitable for the empirical research included 9 US presidential speeches or statements (Vice President D. Cheney, President G.W. Bush) and 216 articles from the weekly magazines. The focus period for the crises onset during Iraq crises was from 29.01.2002-20.03.2003, approximately 14 months.

The research questions were set as following. First, the author argued that goals to intervene were to be found substantially different – between presidential speeches/statements and media approaches during the first half of the onset period. Second, the data published on the Iraq intervening topic during the first 7 months was substantially lower, than during the rest of the period. Additional question concerned whether value threats (goals for intervention) by M. Brecher were exhaustive or something was needed to be added. Additional question raised, outside the main research topic, was to evaluate

the overall opinion of the public (through media articles) to the question of entering into conflict in Iraq.

Main findings were following. The data confirmed the hypotheses for both topics. During the first part of the onset phase of the Iraq conflict, the data published was substantially lower in volume. During the first phase eg in 30 weeks, only 1,7 articles were published on the average. Eg during the following period (16.10.2002-27.01.2003) 9,1 articles were published, whereas the other periods were by the volume in between, by 3,7 articles during third and 6,5 during last period.

Goals to intervene were also found not to be a match during first 7 months. Where state leaders were emphasising goal to intervene as to disarm the Iraq. At the same time the articles were already positioning by 90%, that the goal to intervene would be “disarm and to change the political regime”. This finding does not mean that the positions between US leaders and media were totally different, but it means that wording and emphases was different; the latter by surprise showing that media talked with stronger wording already 7 months prior to presidents.

Also disarmament by definition needs an explanation and to be mentioned, as this was not originally in the offering of value threats by Brecher (1993). But through the research it was clear that without this, it would not be clear explanation of the situation. To summarize, the media talked in large margins throughout the onset period of Iraq crises “in value-threats” or goals to intervene by the combination terms of “disarming and to change the political regime”. Whereas US leaders followed 100% this lead from 26.08.2002, through the speech of D. Cheney until the end of period.

Lastly, about the support by media to the overall question of intervening into Iraq crises. The findings explained that throughout the 14-month period, 69% of articles/ media publications supported intervening into Iraq crises, whereas 31% were against.

Kasutatud kirjandus

1. Acomb, D.L. (2002). Attacking Iraq. *National Journal*, 42 (10.19.), 3092.
2. Acomb, D.L. (2002). Foreign Affairs, 41 (10.12), 2989.
3. Acomb, D.L. (2002). Foreign Affairs. *National Journal*, 40 (10.05.), 2903.
4. Acomb, D.L. (2002). Iraq. *National Journal*, 50 (12.14.), 3675.
5. Acomb, D.L. (2003). Iraq. *National Journal*, 8 (02.22.), 605.
6. Acomb, D.L. (2003). Iraq. *National Journal*, 9 (03.01.), 684.
7. Acomb, D.L. (2003). Itaq. *National Journal*, 6 (02.08.), 451.
8. Adelman, K. L. (2002). No, Let's Not Waste Any Time. *Time*, 16 (10.14.), 37.
9. Alter, J. (2002). Six months on, the fog of war. *Newsweek*, 11 (03.18.), 20.
10. Alter, J. (2003). Trust Me' Isn't Good Enough. *Newsweek*, 5 (02.03.), 29.
11. Babbie, E.R. (1975). *The Practice of Social Research*. California: Wadsworth Publishing Company.
12. Babbie, E.R. (1990). *Survey Research Methods*. California: Wadsworth Publishing Company.
13. Barnes, F. (2002). Bush indicts Saddam. *The Weekly Standard*, 8-2 (09.23.), 7.
14. Barnes, F. (2002). Bush speaks, Congress salutes. *The Weekly Standard*, 8-6 (10.21.), 10.
15. Barnes, F. (2002). Bush's big speech. *The Weekly Standard*, 7-39 (06.17.), 12.
16. Barnes, F. (2002). Bush's recruits. *The Weekly Standard*, 8-5 (10.14.), 14.
17. Barnes, F. (2002). Mohamaed Atta was here. *The Weekly Standard*, 7-46 (08.12.), 10.
18. Barnes, F. (2003). Bush zeroes in. *The Weekly Standard*, 8-21 (02.10.), 8.
19. Barnes, F. (2003). The endgame. *The Weekly Standard*, 8-22 (02.17.), 9.
20. Barnes, J.A. (2003). A report from the commander in chief. *National Journal*, 5 (02.01.), 384.
21. Barry, J., Gutman, R., Dickey, C., Lipper, T., Seibert, S. (2002). Rumors of War. *Newsweek*, 7 (08.12), 36.
22. Barry, J., Hirsh, M. (2002). Getting Ready for War. *Newsweek*, 20 (11.11.), 30.
23. Barry, J., Hosenball, M., McGuire, S., Ephron, D., Theil, S. (2002). What We Face: The Bottom Line. *Newsweek*, 12 (09.16.), 32.
24. Barry, J., Thomas, E. (2002). The fog of battle. *Newsweek*, 14 (09.30.), 36.
25. Barry, J., Watson, R., Wehrfritz, G., Beals, G. (2002). Analyzing The 'Axis Of Evil. *Newsweek*, 6 (02.11.), 26.
26. Bas, A. M., Schub, J.R. (2016). How Uncertainty about War Outcomes Affects War Onset. *Journal of Conflict Resolution*, 60-6, 1099-1128.
27. Ben-Yehuda, H. (1999). Opportunity Crises: Framework and findings, 1918-1994. *Conflict Management and Peace Science*, 17-1, 69-102.
28. Blair, T. (2002). Blair makes the case. *The Weekly Standard*, 8-1 (09.16.), 9.
29. Bobbitt, P. (2002). Get Ready for the Next Long War. *Time*, 11 (09.11.), 84.
30. Boot, M. (2002). Look who likes deterrence now. *The Weekly Standard*, 8-9 (11.11.), 27.
31. Brant, M. (2002). Taking the Debate Public. *Newsweek*, 9 (08.26.), 5.
32. Brecher, M. (1993). *Crises in World Politics: Theory and Reality*, Oxford: Pergamon Press.
33. Brecher, M. (1993). *Crises in World Politics: Theory and Reality*. Oxford: Pergmon Press Inc.

34. Brecher, M. (1999). International Studies in the Twentieth Century and beyond: Flawed Dichotomies, Synthesis, Cumulation: ISA Presidential Address. *International Studies Quarterly*, 43-2 (2. juuni), 213-264.
35. Brecher, M., James, P., & Wilkenfeld, J. (2000). Escalation and War in the Twentieth Century: Findings from the International Crisis Behavior Project. In Vasques, J.A. (Eds.), *What do we know about war?* (37-53). Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
36. Brooks, D. (2002). The fog of peace. *The Weekly Standard*, 8-3 (09.30.), 26.
37. Bush, G.W. (2002). A winning strategy. *The Weekly Standard*, 8-3 (09.30.), 9.
38. Bush, G.W. Address to the United Nations General Assembly United Nations Headquarters, New York, New York. (2002, 12. September). URL: https://Georgewbush-Whitehouse.Archives.Gov/Infocus/Bushrecord/Documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.Pdf (12.08.2016)
39. Bush, G.W. Message to Saddam, Washington DC. (2003, 17. Märts). (URL: : https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/bushrecord/documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.pdf (16.10.2016)
40. Bush, G.W. Promoting Compassionate Conservatism Parkside Hall San Jose, California. (2002, 30. Aprill). Selected speeches of President George W. Bush, 2001–2008. URL https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/bushrecord/documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.pdf (01.08.2016)
41. Bush, G.W. Remarks on the Future of Iraq Washington Hilton Hotel Washington, D.C. (2013, 26. Veebruar). URL: : https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/bushrecord/documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.pdf (04.09.2016)
42. Bush, G.W. Selected Speeches George W. Bush 2001-2008. (2002). URL https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/bushrecord/documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.pdf (30.04.2016)
43. Bush, G.W. State of the Union Address to the 107th Congress. (2002, 29. jaanuar). Selected speeches of President George W. Bush 2001 – 2008. URL https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/bushrecord/documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.pdf (01.08.2016)
44. Bush, G.W. State of the Union Address to the 108th Congress, The United States Capitol Washington, D.C. (2003, 28. Jaanuar). URL: https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/bushrecord/documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.pdf (04.09.2016)
45. Calabresi, M. (2003). George Tenet's Burden of Proof. *Time*, 5 (02.03.), 31.
46. Calabresi, M., Dickerson, J.F. Thompson, M., Waller, D., Larimer, T., Moaveni, A. (2002). THE AXIS OF EVIL IS IT FOR REAL. *Time*, 6 (02.11.), 30.
47. Calabresi, M., MacLeod, S., Thompson, M. (2002). Ousting Saddam: Can It Be Done?. *Time*, 8 (02.25.), 18.
48. Caldwell, C. (2002). Allies, after all?. *The Weekly Standard*, 8-2 (09.23.), 10.

49. Campo-Flores, A., Fineman, H. (2003). Giving Protest a Chance. *Newsweek*, 5 (02.03.), 28.
50. Cannon, C.M. (2002). The Point Man. *National Journal*, 41 (10.12.), 2956.
51. Carney, J. (2002). GENERAL KARL ROVE, Reporting for Duty. *Time*, 15 (10.07.), 36.
52. Caryl, C. (2002). Selling the World On War. *Newsweek*, 13 (09.23.), 26.
53. Cheney, D. Vice President Honors Veterans of Korean War. (2002, 29. august). URL: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/08/20020829-5.html> (11.08.2016)
54. Cheney, D. Vice President Speaks at VFW 103rd National Convention. (2002,26.august).URL:<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/08/20020826.html> (09.08.2016)
55. Clark, G.W.K. (2002). Let's Wait to Attack. *Time*, 16 (10.14.), 36.
56. Cohen, R.E. (2002). Between iraq and a hard place. *National Journal*, 37 (09.14.), 2621.
57. Cook, C. (2002). An attack on Iraq could tilt the election. *National Journal*, 18 (05.04.), 1334.
58. Cook, C. (2002). Can Bush Strike An Effective Balance?. *National Journal*, 31 (08.03.), 2332.
59. Cook, C. (2003). War drums aren't alone in rattling economy. *National Journal*, 5 (02.01.), 38.
60. Crook, C. (2002). Let's give international law all the respect it is due. *National Journal*, 41 (10.12.), 2954.
61. Crook, C. (2002). One thing that did not change: how the world sees America. *National Journal*, 37 (09.14.), 2604.
62. Crook, C. (2003). Economics is against the war. But economics isn't everything. *National Journal*, 10 (03.08.), 717.
63. Dickerson, J. F. (2002). Cheney: What Was Behind His Outbursts on Iraq?. *Time*, 11 (09.11.), 15.
64. Dickerson, J. F., McAllister, J.F.O. (2002). Bush, Blair and the 'Eurowimps'. *Time*, 14 (04.08.), 17.
65. Dickey, C. (2003). No, Saddam Is Worse. *Newsweek*, 2 (01.13.), 31.
66. Dickey, C., Hirsh, M. (2003). Perils of victory. *Newsweek*, 5 (02.03.), 30.
67. Dickey, C., Johnson, S., Lorch, D., Hosenball, M. (2003). The banality of fear. *Newsweek*, 10 (03.10.), 34.
68. Dickey, C., Norland, R., Barry, J. (2002). Palace Intrigue. *Newsweek*, 16 (10.14.), 20.
69. Dickey, C., Thomas, E., Hosenball, M., Gutman, R., Barry, John. (2002). How Saddam Happened. *Newsweek*, 13 (09.23.), 34.
70. Diehl, F.P. (2006). Just a phase?: Integrating conflict dynamics over time. *Conflict Management and Peace Science*, 23, 199-210.
71. Downing, W. (2002). The Tip of the Spear. *Newsweek*, 22 (11.25.), 33.
72. Duffy, M. (2002). Does might make it right?. *Time*, 14 (09.30.), 39.
73. Duffy, M. (2002). Does Might Make It Right?. *Time*, 160/14 (September 30), 39.
74. Duffy, M., Calabresi, M. (2002). Theater Of War. *Time*, 7 (08.12.), 20.
75. Duffy, M., Calabresi, M., Thompson, M., MacLeod, S. (2002). Decoding the Headlines About Iraq. *Time*, 4 (07.22.), 26.

76. Duffy, M., Gibbs, N., Calabresi, M. (2002). When Evil Is Everywhere. *Time*, 18 (10.28.), 37.
77. Durkin, T. (2002). In this movie, there are no more sidney poitiers. *National Journal*, 11 (03.16.), 751.
78. Durkin, T. (2002). Ok, we invade Iraq and oust Saddam. Then what?. *National Journal*, 22 (06.01.), 1604.
79. Durkin, T. (2002). These Iraqis don't want America to overstay its welcome. *National Journal*, 42 (10.19.), 3031.
80. Durkin, T. (2002). They're foursquare behind us as long as we win. *National Journal*, 5, 291.
81. Elliott, M. (2002). Do They Want Something Better?. *Time*, 19 (11.04.), 116.
82. Elliott, M., Calabresi, M., Forney, M., McAllister, J.F.O., Macintyre, D., Moaveni, A. (2002). The 'Axis of Evil' in Action. *Time*, 26 (12.23.), 41.
83. Elliott, M., Calabresi, M., McAllister, J.F.O., Moaveni, A., Purvis, A., Rees, M., Thompson, M. (2002). Inside the secret campaign to topple Saddam. *Time*, 23 (12.02.), 34.
84. Elliott, M., Calabresi, M., Carney, J., Dickerson, J. F., McAllister, J.F.O., MacLeod, S., Quinn-Judge, P., Zarakhovich, Y. (2002). Not as lonely as he looks. *Time*, 12 (09.16.), 35.
85. Elliott, M., Calabresi, M., Dickerson, J.F., Thompson, M., Weisskopf, M., Graff, J., Michaels, M., Robinson, S. (2003). Countdown to war. *Time*, 7 (02.17.), 24.
86. Elliott, M., Calabresi, M., Dickerson, J.F., Thompson, M., Weisskopf, M., Graff, J., Michaels, M., Robinson, S. Countdown To War. (2003). *Time*, 161/7 (February 17), 24-29.
87. Elliott, M., Carney, J., Burger, T.J., Calabresi, M., Dickerson, J.F., Thompson, M., Roston, E., Waller, D., Frank, M., Graff, J. (2003). First stop, Iraq. *Time*, 13 (03.31.), 172.
88. Elliott, M., Frank, M., Crumley, B., Gibson, H., Israely, J., MacLeod, S., McGirk, T., Ng, I., Perrin, A., Waller, D., Ware, M. (2002). How Al-qaeda got back on the attack. *Time*, 18 (10.28.), 26.
89. Elliott, M., Rees, M. (2002). The Selling of the President's War. *Time*, 21 (11.18), 61.
90. Fineman, H. (2003). The Dovish Democrats. *Newsweek*, 9 (03.03.), 26.
91. Fineman, H. Lipper, T., Brant, M., Gegax, T.T. (2002). How Bush Did It. *Newsweek*, 21 (11.18.), 28.
92. Fineman, H., Brant, M. (2002). Iraq Around the Clock. *Newsweek*, 12 (09.16.), 35.
93. Freedberg Jr., S.J. (2002). The Unknown. *National Journal*, 43 (10.26.), 3122.
94. Freedberg Jr., S.J., Hegland, C. (2003). Reinventing Iraq. *National Journal*, 12 (03.22.), 898.
95. Geller, S.D., Singer, D.J. (1998). *Nations at War: A Scientific Study of International Conflict*. Cambridge: University Press.
96. Gerecht, R.M. (2002). A necessary war. *The Weekly Standard*, 8-6 (10.21.), 19.
97. Gerecht, R.M. (2002). Regime change in Iran?. *The Weekly Standard*, 7-45 (08.05.), 30.
98. Gerecht, R.M. (2002).? Forget the Arab street. *The Weekly Standard*,7-28 (04.01.) 22.

99. Gibbs, N., Carney, J., Dickerson, J. F., Duffy, M., Waller, D., McAllister, J.F.O. (2002). Double-Edged Sword. *Time*, 27/1 (12.30.), 86.
100. Gibbs, N., Duffy, M., Bower, A., Calabresi, M., Dickerson, J. F. (2002). Trust Me, He Says. *Time*, 20 (11.11.), 42.
101. Gibler, M., Miller, .S.V., Little, E.K. (2016). An Analyses of the Militarized Interstate Dispute (MID) Dataset, 1816-2001, research note. *International Studies Quarterly*, 60, 719-730.
102. Graham, J., Mithcell, C. (2002). Pivotal events in Congress. *National Journal*, 36 (09.07.), 2552.
103. Greteman, B., MacLeod, S., Purvis, A., Thompson, M. (2003). All about the oil. *Time*, 7 (02.17.), 32.
104. H.J.Res. 114 (107th): Authorization for Use of Military Force Against Iraq Resolution of 2002. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/107/hjres114> (29.09.2016)
105. Hammer, J., Barry, J., Soloway, C., Ephron, D. (2002). Saddam's Game. *Newsweek*, 18 (05.06.), 34.
106. Hauerwas, S. (2003). No, This War Would Not Be Moral. *Time*, 9 (03.03.), 45.
107. Hayes, S.F. (2002). Democrats for regime change. *The Weekly Standard*, 8-1 (09.16.), 11.
108. Hayes, S.F. (2002). Going it together. *The Weekly Standard*, 8-12 (12.02.), 11.
109. Hayes, S.F. (2002). Negotiations, Pentagon style. *The Weekly Standard*, 8-11 (11.25.), 14.
110. Hayes, S.F. (2002). Negotiations, Pentagon style. *The Weekly Standard*, 8/11 (November 25), 14.
111. Hayes, S.F. (2002). Saddam's arsenal. *The Weekly Standard*, 7-47 (08.26.), 9.
112. Hayes, S.F. (2002). The coming war with Saddam. *The Weekly Standard*, 7-44 (07.29.), 21.
113. Hayes, S.F. (2002). The Democrats in a box. *The Weekly Standard*, 8-2 (09.23.), 9.
114. Hayes, S.F. (2002). The state dept. vs. Bush. *The Weekly Standard*, 7-48 (09.09.), 12.
115. Hayes, S.F. (2002). War is hell...for the Democrats. *The Weekly Standard*, 8-4 (10.07.), 12.
116. Hayes, S.F. (2002). Wolfowitz talks turkey. *The Weekly Standard*, 8-14 (12.16), 9.
117. Hayes, S.F. (2003). Time in running out. *The Weekly Standard*, 8-20 (02.03.), 11.
118. Henderson, S. (2002). The Saudis and Saddam. *The Weekly Standard*, 7-34 (05.13.), 20.
119. Henderson, S. (2002). Tubes of mass destruction. *The Weekly Standard*, 8-2 (09.23.), 13.
120. Hirsh, M., Brant, M., Lipper, T., Hosenball, Mark. (2002). Hawks, Doves And Dubya. *Newsweek*, 10 (09.02.), 24.
121. Hirsh, M., Gutman, R., Barry, J. (2002). Powell's New War. *Newsweek*, 6 (02.11.), 24.
122. Hirsh, M., Isikoff, M., Barry, J., Hosenball, M., Lipper, T., Wolffe, R. (2003). No more hide and seek. *Newsweek*, 6 (02.10.), 42.
123. Inside Washington. (2002). *National Journal*, 33-35 (08.31.), 2434.

124. Johnson, D.P.D., Tierney, D. (2011). The Rubicon Theory of War: How the path to conflict reaches point of no return. *International Security*, 36-1, 7-44.
125. Kagan, R., Kristol, W. (2002). Back on track?. *The Weekly Standard*, 7-32 (04.29.), 9.
126. Kagan, R., Kristol, W. (2002). Cheney trips up. *The Weekly Standard*, 7-28 (04.01.), 17.
127. Kagan, R., Kristol, W. (2002). Lost in the wilderness. *The Weekly Standard*, 7-31 (04.22.), 9.
128. Kagan, R., Kristol, W. (2002). The Bush doctrine unfolds. *The Weekly Standard*, 7-24 (03.04.), 11.
129. Kagan, R., Kristol, W. (2002). The Bush era. *The Weekly Standard*, 7-21 (02.11.), 7.
130. Kagan, R., Kristol, W. (2002). The detour. *The Weekly Standard*, 7-29 (04.08.), 9.
131. Kagan, R., Kristol, W. (2003). Merci, M. de Villepin. *The Weekly Standard*, 8-20 (02.03.), 7.
132. Katz, L.M. (2002). Saddam: vindictive, totalitarian terrorist. *National Journal*, 41 (10.12.), 2994.
133. Katz, L.M. (2002). Saudi Arabia does not support terrorism. *National Journal*, 19 (05.11.), 1407.
134. Katz, L.M. (2003), We are shockingly unprepared. *National Journal*, 1 (01.04.), 48.
135. Katz, L.M. (2003). Saddam's final reckoning has arrived. *National Journal*, 9 (03.01.), 672.
136. Katz, L.M. (2003). Sooner or later, Iraq had to be dealt with. *National Journal*, 6 (02.08.), 460.
137. Katz, Lee Michael. (2002). Egyptian urges restraint on use of force. *National Journal*, 39 (09.28.), 2818.
138. Kitfield, J. (2002). Deferring to the president. *National Journal*, 42 (10.19.), 3054.
139. Kitfield, J. (2002). Disclosure, defectors key to inspections. *National Journal*, 46 (11.16.), 3416.
140. Kitfield, J. (2002). Pox Americana?. *National Journal*, 14 (04.06.), 982.
141. Kitfield, J. (2002). Reluctant, yet crucial, Turkey. *National Journal*, 44 (11.02.), 320.
142. Kitfield, J. (2002). The little war with Iraq. *National Journal*, 9 (03.02), 606.
143. Kitfield, J. (2002). U.S. to NATO: Change or Else. *National Journal*, 41 (10.12.), 2974.
144. Kitfield, J. (2003). Bush testing the whole alliance system. *National Journal*, 5 (02.01.), 378.
145. Kosterlitz, J. (2002). Empire Strikes Back. *National Journal*, 50 (12.14), 3640.
146. Krauthammer, C. (2002). The Terrible Logic of Nukes. *Time*, 10 (09.02.), 84.
147. Krauthammer, C. (2003). France's Game. *Time*, 12 (03.24.), 82.
148. Kriesberg, L. (2003). *Constructive Conflict: from Escalation to Resolution*. Maryland: Rowman and Littlefield Publishing Group.
149. Kristol, W. (2002). The axis of appeasement. *The Weekly Standard*, 7-47 (08.26.), 7.
150. Kristol, W. (2003). The imminent war. *The Weekly Standard*, 8-26 (03.17.), 9.

151. Kristol, W., Kagan, R. (2002). Going wobbly?. *The Weekly Standard*, 7-37 (06.03.), 11.
152. Kristol, W., Kagan, R. (2002). The U.N. trap?. *The Weekly Standard*, 8-10 (11.18.), 9.
153. Kristol, W., Schmitt, G. (2002). Lessons of a nuclear North Korea. *The Weekly Standard*, 8-7 (10.28.), 7.
154. Lake, E.J. (2002). Anyone but Chalabi?. *The Weekly Standard*, 7-40 (06.24.), 26.
155. Lipper, T., Brant, M., Hirsh, M., Gutman, R., Hosenball, M., Isikoff, M., Barry, J., McGuire, S.,
156. MacLeod, S. (2002). LIVE from Baghdad. *Time*, 22 (11.25.), 41.
157. MacLeod, S., Radwan, A., Rees, M., Robinson, S. (2003). Sacrifice for Saddam? Not This Time Around. *Time*, 7 (02.17.), 30.
158. Maggs, J. (2003). The matter of oil. *National Journal*, 11 (03.15.), 809.
159. McCain, J. (2002). The Road to Baghdad. *Time*, 11 (09.11.), 107
160. McGeary, J., Calabresi, M., Dickerson, J.F., Waller, D., MacLeod, S. (2002). 7 QUESTIONS To Ponder. *Time*, 16 (10.14.), 30.
161. McGeary, J., Calabresi, M., Duffy, M., Thompson, M., Gibson, H., MacLeod, S., Radwan, A. (2003). Looking Beyond Saddam. *Time*, 10 (03.10.), 26.
162. McGeary, J., Calabresi, M., Thompson, M., Clausen, L., Ghattas, K., Purvis, A., Stogel, S. (2002). The trouble with inspections. *Time*, 25 (12.16.), 24.
163. McGeary, J., Dickerson, J. F., Thompson, M., Waller, D., McAllister, J.F.O. (2002). What does Saddam have?. *Time*, 12 (09.16.), 26.
164. McGeary, J., McAllister, J.F.O., Burger, T.J., Calabresi, M., Dickerson, J.F., Thompson, M., Weisskopf, M. (2003). Dissecting the case. *Time*, 6 (02.10.), 56.
165. McGeary, J., McAllister, J.F.O., Graff, J. Le Quesne, N., Michaels, M., Calabresi, M. (2003). 6 Reasons Why So Many Allies Want Bush To Slow Down. *Time*, 5 (02.03.), 34.
166. McGeary, J., McAllister, J.F.O., MacLeod, S., Calabresi, M., Thompson, M., Purvis, A. (2002). Inside Saddam's World. *Time*, 19 (05.13.), 26.
167. McKivergan, D. (2003). Scoop Bayh. *The Weekly Standard*, 8-19 (01.27.), 19.
168. Michael., Liu, M., Wehrfritz, G., Lipper, T., Barry, J. (2003). Kim is the key danger. *Newsweek*, 2 (01.13.), 30.
169. Miller, J.D. (2002). Credible threats. *The Weekly Standard*, 7-25 (03.11.), 17.
170. Munro, N. (2003). Contradictions in Baghdad. *National Journal*, 9, 670.
171. Paler-Calmorin, L., & Calmorin, M.A. (2007). *Research Methods and Thesis Writing*. Manila: Rex Book Store Inc.
172. Paul, T. V. (1995). Time Pressure and War Initiation: Some Linkages. *Canadian Journal of Political Science*, 28-2, 255-276.
173. Peaceful Protest. (2003). *Newsweek*, 4 (01.27.), 42.
174. Powell, C. (2003). Moment of truth. *The Weekly Standard*, 8-23 (02.24.), 9.
175. Powers, W. (2002). Plane talk. *National Journal*, 33-35 (08.31.), 2500.
176. Press Conference by Vice President Dick Cheney and His Highness Salman bin Hamad Al Khalifa, Crown Prince of Bahrain at Shaikh Hamad Palace. (2002, 17.märts). URL: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/vicepresident/news-speeches/speeches/vp20020317.html> (08.08.2016)
177. Quindlen, A. (2002). The axis of re-election. *Newsweek*, 9 (03.04.), 64.

- 178.Quindlen, A. (2003). Waiting, One Hand Behind. Newsweek, 10 (03.10.), 82.
- 179.Raphael, T.D. (1982). Integrative Complexity Theory and Forecasting International Crises: Berlin 1946-1962. The Journal of Conflict Resolution, 26-3 (september), 423-450.
- 180.Ratnesar, R. (2002). Then and Now. Time, 160/17 (October 21), 21.
- 181.Ratnesar, R. (2002). Then and now. Time, 17 (10.21.), 21.
- 182.Ratnesar, R., Calabresi, M., Dickerson, J. F., Thompson, M., Waller, D., Carney, J., Rees, M., Klein, A., Hamad, J., Macleod, S. (2002). Why Bush had to act. Time, 12 (03.25.), 36.
- 183.Ratnesar, R., Calabresi, M., Dickerson, J.F., Thompson, M., Waller, D., Carney, J., Rees, M., Klein, A., Hamad, J., Macleod, S. (2002). Why Bush Had To Act. Time, 159-12 (25 March), 36-41.
- 184.Ratnesar, R., Calabresi, M., Dickerson, J.F., Thompson, M., Waller, D., Carney, J., Rees, M., Klein, A., Hamad, J., Macleod, S. (2002, 25.märts). Why Bush Had To Act. Time, 159-12, 36-41.
- 185.Ratnesar, R., Calabresi, M., McAllister, J.F.O., MacLeod, S. (2002). Getting Saddam, Part II. Time, 11 (03.18.), 54.
- 186.Ratnesar, R., Calabresi, M., Thompson, M., McAllister, J.F.O., Purvis, A., Stogel, S. (2002). Inspections can they work this time?. Time, 14 (09.30), 32.
- 187.Ratnesar, R., Calabresi, M., Thompson, M., McAllister, J.F.O., Purvis, A., Stogel, S. Inspections Can They Work This Time?.(2002). Time, 160/14 (September 30), 32-37.
- 188.Ratnesar, R., Carney, J., Duffy, M., Thompson, M., McAllister, J.F.O., MacLeod, S., Michaels, M., Purvis, A., Ganguly, M., Robinson, S. (2003). Can this war be avoided. Time, 3 (01.20.), 42.
- 189.Ratnesar, R., Carney, J., Thompson, M. (2003). Bush's Brainiest Hawk. Time, 4 (01.27.), 28.
- 190.Ratnesar, R., MCGirk, T., Perry, A., Robinson, S., Ware, M., Thompson, M. (2002). Grading The Other War. Time, 16 (10.14.), 38.
- 191.Rauch, J. (2002). Attacking Iraq would be war, but it wouldn't be aggression. National Journal, 42 (10.19.), 3038.
- 192.Rauch, J. (2002). Once again, a president Bush saves the U.N. from its friends. National Journal, 38 (09.21.), 2688.
- 193.Rauch, J. (2003). America can beat Iraq. But can it vanquish France?. National Journal, 7 (02.15.), 500.
- 194.Samuelson, R.J. (2002). The Economic Impact of War. Newsweek, 23 (12.02.), 44.
- 195.Schmitt, G., Donnelly, T. (2002). Baghdad is not Mogadishu. The Weekly Standard, 7-46 (08.12.), 13.
- 196.Schneider, W. (2002). What did you do in the midterm, daddy?. National Journal, 39 (09.28.), 2846.
- 197.Schneider, W. (2002). A question of timing. National Journal, 38 (09.21.), 2750.
- 198.Schneider, W. (2002). Bush's european problem. National Journal, 33-35 (08.31.), 2506.
- 199.Schneider, W. (2002). Critics from all corners. National Journal, 36 (09.07), 2582.
- 200.Schneider, W. (2002). Critics From All Corners. National Journal, 34/36 (07.09), 2582.

- 201.Schneider, W. (2002). Deadly miscalculations. *National Journal*, 14 (04.06.), 1022.
- 202.Schneider, W. (2002). In war, the mission matters. *National Journal*, 42 (10.19.), 3102.
- 203.Schneider, W. (2002). Long on character, short on details. *National Journal*, 5 (02.02.), 350.
- 204.Schneider, W. (2002). The democrats' backbone implant. *National Journal*, 40 (10.05.), 2930.
- 205.Schneider, W. (2002). What would defeating Saddam trigger?. *National Journal*, 47/48 (11.23.), 3518.
- 206.Schneider, W. (2003). The cowboy and the diplomat. *National Journal*, 7 (02.15.), 550.
- 207.Schneider, W. (2003). Unilateralism wins few friends. *National Journal*, 1 (01.04), 66.
- 208.Schneider, W. (2003). War has its reasons. *National Journal*, 12 (03.22.), 950.
- 209.Simendinger, A. (2003). Safe Harbor For Saddam?. *National Journal*, 6 (02.08.), 442.
- 210.Soloway, C. (2002). Go Invade My Space. *Newsweek*, 26 (12.23.), 8.
- 211.Stelzer, I.M. (2002). Tony Blair vs. the Labour party. *The Weekly Standard*, 8-5 (10.14.), 16.
- 212.Stokes, B. (2002). A Long Marriage Ending?. *National Journal*, 30 (07.27.), 2234.
- 213.Stokes, B. (2002). Ahmed Chalabi: Help Us Liberate Iraq. *National Journal*, 28 (07.13.), 1098.
- 214.Stokes, B. (2002). Stay Out Of Europe's Fight With Ankara. *National Journal*, 49 (12.07.), 3603.
- 215.Stokes, B. (2002). Trans-Atlantic split can be mended. *National Journal*, 15 (04.20.), 1162.
- 216.Stone, P.H. (2002). Unease In Egypt, Jordan, And Saudi Arabia. *National Journal*, 44, 3200.
- 217.Sullivan, A. (2003). Yes, a War Would Be Moral. *Time*, 9 (03.03.), 44.
- 218.Zakaria, F. (2002). Invade Iraq, But Bring Friends. *Newsweek*, 6 (08.05.), 37.
- 219.Zakaria, F. (2002). It's Time to Do As Daddy Did. *Newsweek*, 7 (08.12.), 39.
- 220.Zakaria, F. (2002). Stop the Babel Over Babylon. *Newsweek*, 12 (09.16.), 34.
- 221.Zakaria, F. (2002). To Fire on Iraq, Use a Trigger. *Newsweek*, 10 (09.02.), 29.
- 222.Zakaria, F. (2002). Why It's Now or Never With Iraq. *Newsweek*, 23 (12.02.), 38.
- 223.Zakaria, F. (2003). A Dangerous Trust Deficit. *Newsweek*, 6 (02.10.), 54.
- 224.Zakaria, F. (2003). It's Time to Talk To the World. *Newsweek*, 4 (01.27.), 49.
- 225.Zakaria, F. (2003). Looking on the Bright Side. *Newsweek*, 5 (02.03.), 33.
- 226.Zakaria, F. (2003). This Isn't About Iraq Anymore. *Newsweek*, 8 (02.24.), 38.
- 227.Taylor Jr., S. (2002). An invasion of Iraq requires the approval of Congress. *National Journal*, 33-35 (08.31.), 2434.
- 228.Taylor Jr., S. (2003). How free-riding french and germans risk nuclear anarchy. *National Journal*, 9, (03.01.), 633.
- 229.Taylor Jr., S. (2003). The case against the attacks on Bush's case for war. *National Journal*, 6 (02.08.), 413.

230. Taylor Jr., S. (2002). Invading Iraq wouldn't necessarily make us safer. *National Journal*, 37 (09.14.), 2601.
231. Taylor Jr., S. (2002). The hawks are scary, the doves more dangerous. *National Journal*, 40 (10.05.), 2859.
232. Tell, D. (2002). Not so innocents abroad. *The Weekly Standard*, 8-5 (10.14.), 9.
233. Tell, D. (2002). Speaking of evil. *The Weekly Standard*, 7-23 (02.25.), 7.
234. Tell, D. (2002). The Democrats' tantrum. *The Weekly Standard*, 8-4 (10.07.), 9.
235. Tell, D. (2002). The state of the Democrats. *The Weekly Standard*, 8-6 (10.21.), 7.
236. The Vice President Appears on Face the Nation, CBS. (2002, 24.märts). URL: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/vicepresident/news-speeches/speeches/vp20020324-1.html> (09.08.2016)
237. The Vice President Appears on Late Edition, CNN. (2002, 24. märts). URL: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/vicepresident/news-speeches/speeches/vp20020324-2.html> (09.08.2016)
238. The Vice President Participates in a Media Availability with British Prime Minister Tony Blair. (2002, 11.märts). URL: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/vicepresident/news-speeches/speeches/vp20020311.html> (05.08.2016)
239. The Vice President Participates in a Media Availability with Egyptian President Hosni Mubarak. (2002, 13. märts). URL: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/vicepresident/news-speeches/speeches/vp20020313.html> (08.08.2016)
240. The Vice President Participates in a Media Availability with Israeli Prime Minister Ariel Sharon. (2002, 19. märts). URL: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/vicepresident/news-speeches/speeches/vp20020319.html> (08.08.2016)
241. Thomas, E. (2002). Bulking up for Bagdad. *Newsweek*, 1 (12.30.), 60.
242. Thomas, E., Barry, J., Isikoff, M., Hosenball, M., Gutman, R., Soloway, C., Lipper, T., Klaidman, D., Brant, M. (2002). He has Saddam in his sights. *Newsweek*, 9 (03.04.), 18.
243. Thomas, E., Barry, J., Peraino, K., Dickey, C., Brant, M., Dehghanpisheh, B. (2003). Saddam's War. *Newsweek*, 11 (03.17), 24.
244. Thomas, E., Gutman, R., Nordland, R., Klaidman, D., Matthews, O., Dickey, Christopher. (2002). Iraq in the balace. *Newsweek*, 12 (03.25.), 12.
245. Thomas, E., Hosenball, M., Lipper, T., Isikoff, M. (2002). Shadow Struggle. *Newsweek*, 16 (10.14.), 29.
246. Thomas, E., Lipper, T., Gutman, R. (2002). Chemistry in the War Cabinet. *Newsweek*, 4 (01.28.), 26.
247. Thompson, M. (2002). Flying Air Wolfowitz. *Time*, 23 (06.10.), 18.
248. Thompson, M. (2002). The tools of war. *Time*, 17 (10.21.), 52.
249. Tumulty, K., Berryman, A., Carney, J., Kauffman, E., Sieger, M. (2003). THE DOUBTS OF WAR. *Time* 9 (03.03.), 40.
250. Tumulty, K., Calabresi, M., Carney, J., Dickerson, J.F., Waller, D. (2002). Making his case. *Time*, 12 (09.16.), 20.
251. Wallensteen, P. (2007). Understanding conflict resolution: war, peace and the global system. London: SAGE Publications Ltd.

252. Wallensteen, P. (2011). *Peace Research: Theory and practice*. New-York: Routledge.
253. Waller, D., Calabresi, M., Carney, J., Duffy, Michael. (2002). Politics and the CIA. *Time*, 17 (10.21.), 56.
254. What We Think. (2002). *Time*, 11 (09.11.), 18.
255. Will, G.F. (2003). After Powell, Before War. *Newsweek*, 7 (02.17.), 72.
256. Wilson, G.C. (2002). On Iraq, moderates want hard proof. *National Journal*, 50 (12.14.), 3670.
257. Wilson, G.C. (2002). Toppling Saddam with quick strikes. *National Journal*, 51/52 (12.21), 3742.
258. Wilson, G.C. (2002). Worst case: Iraqi war goes nuclear. *National Journal*, 41 (10.12.), 2992.
259. Wolfe, R., Hirsh, M., Lipper, T., Barry, J., Fineman, H., Dickey, C. (2003). War and consequences. *Newsweek*, 5 (02.03.), 22.
260. Wolfe, R., Klaidman, D., Lipper, T., Isikoff, M., Hosenball, M., Barry, J., Dickey, C. (2003). Judging the case. *Newsweek*, 7 (02.17.), 26.
261. Wolfe, R., Lipper, T., Wehrfritz, G. (2003). WHO IS THE BIGGER THREAT?. *Newsweek*, 2 (01.13.), 20.
262. Wolfe, R., McGuire, S., Hirsh, M. (2003). A Gathering Storm. *Newsweek*, 4 (01.27.), 44.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina,
Lea Aasamaa,
(isikukood: 48004220273)
annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Rahvusvahelise konflikti puhkemisfaasi vahemuutujad: USA-Iraagi konflikt 2003,

mille juhendaja on Rein Toomla,

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 22.05.2017

.....